

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XIV

MIQUEL S. JASSANS

**Onomàstica de Duesaigües
i el seu terme**

BARCELONA
2008

**Onomàstica de Duesaigües
i el seu terme**

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XIV

MIQUEL S. JASSANS

**Onomàstica de Duesaigües
i el seu terme**

BARCELONA
2008

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Jassans, Miquel S.

Onomàstica de Duesaigües i el seu terme. — (Treballs de l'Oficina d'Onomàstica / Institut d'Estudis Catalans ; 14)

Bibliografia

ISBN 978-84-7283-975-5

I. Institut d'Estudis Catalans II. Títol III. Col·lecció: Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 14

1. Onomàstica — Duesaigües 2. Topònims — Duesaigües

804.99-31(467.1 CaB Duesaigües)

© Miquel S. Jassans

© 2008, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: maig de 2008

Tiratge: 550 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Carrer del Peu de la Creu, 5. 08001 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 978-84-7283-975-5

Dipòsit Legal: B. 22508-2008

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

INTRODUCCIÓ	7
Duesaigües	9
El poble i el terme	9
La gent	10
L'entorn: flora i fauna	12
L'economia	13
FONTS D'INFORMACIÓ	15
Fonts documentals	15
Arxius	15
Manuscrits	15
Documentació impresa	17
Fonts orals	19
MAPES	20
LLISTA DE NOMS	23
APÈNDIXS	105
Cognoms	105
Noms de casa	105
Partides de terra	106
Cognoms de la baronia de 1271 a 1310	106

Introducció

Per parlar de Duesaigües, s'ha de comptar amb el conjunt de pobles que formen el que va ser la baronia d'Escornalbou, i això per diversos motius. Primer, per la unitat geogràfica que conforma la baronia, on tots els seus nuclis habitats són situats a l'entorn del monestir fortalesa d'Escornalbou. La muntanya cònica, ben aguda, té arrecerats als seus peus Vilanova amb l'Arbocet, Riudecanyes i el despoblat de Segura, Duesaigües —la dels dos rius—, l'Argentera —amb les seves mines de galena argentífera, explotades ja pels romans— i Colldejou, enlairat a la collada. Pradell i la Torre només van pertànyer a la baronia als primers temps, després passaren a altres senyories per qüestions eclesiàstiques.

El segon motiu és la seva gent. En repoblar les hosts cristianes aquelles terres, el contingent humà que s'hi instal·là provenia majoritàriament d'una comarca ben concreta, l'Alt Anoia, o Alt Anoïlla, exactament de Jorba, Clariana, Goda, Hortonedà, Sant Genís, que van ser els qui donaren els cognoms més representatius de la baronia. El canonge Guillem de Goda, preceptor de la primera comunitat d'Escornalbou, va ser l'encarregat de reclutar per les terres d'on ell procedia part del personal per a repoblar l'indret. Un grup potser no tan nombrós procedia de les terres urgelleses, com Abella de la Conca, Oliana, Obac, i un tercer grup, no tan compacte, de la Catalunya Vella, com Girona, i algun, d'Occitània, del Rosselló.

El tercer motiu és que les vicissituds de les viles que conformen la baronia seran comunes tant per la dependència d'un senyor feudal comú com per l'estreta interrelació entre elles. Aquesta relació l'hem observada amb la repetició dels cognoms a les comunitats del primer segle de vida a la baronia. En l'apèndix oferim una llista amb els noms d'aquella gent extrets dels manuals notariaus que van des de 1271 fins a 1310, imprescindible per a conèixer l'onomàstica a l'entorn d'Escornalbou.

Ramon Berenguer IV, l'any 1148, conquereix Tortosa, plaça forta musulmana, i s'expandeix cap al sud; al Principat ja només queda el territori dominat pel

valí de Siurana en mans de la gent seguidora de Mahoma, que queda com un illot dins el seu reialme. El 1153 el comte i la seva host assalten aquell niu d'àligues i conquereixen el darrer reducte sarraí.

El valí i els seus hagueren de fugir a les muntanyes i un escamot es va refugiar al castell d'Escornalbou, on es van quedar nou anys més, fins que van ser foragitats pel fill de Ramon i Peronella, Alfons I de Catalunya i Aragó. Aquest, el 1172, féu donació d'Escornalbou i les seves terres a Joan de Sant Boi perquè fortifiqués la muntanya i edificqués una església dedicada a sant Miquel i després repoblés els nuclis de les rodalies. Per dur a terme aquesta tasca, va necessitar l'ajut d'un grup de canonges de la catedral de Tarragona, que regiren el cenobi.

El repoblament no es va fer de seguida; va caldre que passessin una cinquantena d'anys perquè els territoris conquerits els ocupés gent nova. El Montsant i les muntanyes de Llaberia eren refugi de bandes de sarraïns que feren incursions per la comarca. Instal·lar-se en aquells indrets no oferia cap mena de seguretat, calia l'essencial: fortificar la muntanya.

Els documents diuen que l'església dedicada a sant Miquel es va acabar l'any 1240, segurament la fortificació d'Escornalbou llavors ja estava feta, perquè es té notícia que Joan de Sant Boi, el 1178, fa donació del lloc de Segura a vint homes, amb Joan Guillem de Malagranada com a cap del grup. El repoblament no va tenir lloc; els homes conreaven les terres, però residien a Botarell, sembla que per tenir una seguretat que, paradoxalment, Segura no els donava. El 1195 es fa donació d'un terme prop de l'Argentera a un Pere i una Joana per edificar a l'altra banda de la riera Reial. L'indret sembla que és el lloc de la Trilla, en terme de l'Argentera, que el 1296 és confirmada en la persona de Ramon Juiol, amb la condició que hi construeixi un forn. És la mateixa època en què Joan de Sant Boi fa donació a Pere de Déu i als seus del lloc de Pradell, i el 1197, Albert de Castellvell i Arnau de Fenollar fan donació de les terres de Colldejou als canonges d'Escornalbou, que sembla que les posseïen de manera il·legal. El monestir aleshores va fer-hi l'establiment.

Per totes aquestes dades podem suposar que, entorn de 1200, es fa la repoblació de la comarca. El primer document que hem examinat data de 1271. Per tant, podem dir que els noms que hi apareixen són els dels fills de la gent vinguda de terres de la Marca i de la Catalunya Vella. Hem pogut comprovar que en aquelles dates primerenques alguns cognoms es repeteixen de manera insistent en gairebé tota la baronia i hi han persistit, de manera que n'han esdevingut representatius. Un exemple ben clar és *Nolla*, que apareix en el manual notarial de gairebé totes les viles. Formen part del grup de cognoms representatius *Hortoneda*, *Santgenís*, *Roger* i *Francesc*.

DUESAIGÜES

El poble i el terme

Duesaigües, situat a 269 m d'altitud, té un terme de 13,51 km² que pertany a la comarca del Baix Camp i limita amb el Priorat. Això fa que trobem aquest terme a l'indret més septentrional de la baronia d'Escornalbou. Limita, al nord, amb terres del que va ser l'antic despoblat de Cortiella, al terme d'Alforja, i el coll de la Teixeta, porta de la dita comarca del Priorat. Per l'est trobem Riudecols i el seu agregat les Irls. A l'oest, les terres de Pradell, rere la cinglera, i les de la veïna Argentera. Pel sud tanquen les valls el terme de Riudecanyes amb el pantà pel mig.

El nom és ben explícit; la vila es troba situada al punt on s'enforquen la riera Reial i el barranc dels Masos, dos corrents d'aigua prou abundosos perquè donessin nom a l'indret. El barranc (o riera) Reial rega poc el terme de Duesaigües; en canvi el barranc dels Masos és la raó de ser del poble. Sovint a la documentació més antiga, quan es refereixen als seus habitants, diuen que vivien a les valls de Duesaigües, segurament perquè les vores d'aquell torrent i les terres circumdants amb els seus masos eren de cabdal importància per a la supervivència de la vila.

Un altre curset d'aigua és el barranc d'en Seula, també dit darrerament *de la Xurivia*, que aboca al barranc Reial i que dreña una part important del terme. La rasa dels Algars, la del Magran i el barranc del Coix conclouen el sistema hidrogràfic de Duesaigües.

Tot aquest sistema hidrogràfic queda determinat per la falla que es pot observar al coll de la Teixeta, on els estrats paleozoics de la part oriental del coll s'eleva per sobre els estrats mesozoics de l'occidental, i propicien un solc important per on transcorren les aigües del barranc dels Masos. Per aquest mateix motiu, tenim la zona oriental del terme amb terres primàries de pissarres i granits, solcades per petits barranquets, el més gran dels quals és la rasa dels Algars. A occident, els cingles verticals del *Muschelkalk* descansen sobre els gresos rojos del *Buntsandstein* i aquests estan assentats sobre el sòcol paleozoic, ric en menes metallíferes que són el motiu del nom de la vila de l'Argentera. Aquesta raconada és regada pel barranc d'en Seula.

Tots aquests trets fan que el terme en bona part sigui muntanyós, amb conreus d'avellaners i de vinya, i s'aprofiten els llocs més planers i les vores dels corrents d'aigua per a fer horta i fruites.

Al principi del desenvolupament del poble, Duesaigües depenia en bona part de l'Argentera, havien d'anar al poble veí per a tots els serveis religiosos, fins que l'any 1345, l'arquebisbe Arnau Sescomes els va concedir tenir església i cementiri propis amb la condició que la dita església seria sufragània i continuaria dependent de la de l'Argentera. No serà fins el 1388 que Duesaigües podrà construir la seva església.

La gent

No tenim la data de la donació de les terres de Duesaigües, perquè sembla que es fa donació del territori d'Escornalbou sense especificar-ne tots els nuclis habitats, però sí que podem donar una relació aproximada dels noms dels caps de família dels primers repobladors. Aquesta relació l'hem tret del manual notarial de 1271-1273 de la baronia, que es troba a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

La restauració es va fer amb una gran empremta, pel cap baix s'installaren al terme unes cinquanta famílies, que van ser les que donaren caràcter a la vila i hi deixaren els seus noms. Aquestes famílies, que trobem anotades al dit manual, eren: Age, Albiol, Alió, Bages, Balaguer, Bartomeu, Berard, Borata, Cavaller, Coma, Dalmau, Dolça, Domingo, Espanyol, Forner, França, Garcia, Gavaldà, Lluçia, Manresa, Marcó, Molner, Nomdedeu, Obac, Pons, Pruneres, Rat, Roger, Sanç, Santgenís, Selva, Semaler, Sogranya, Teixidor i Vidal.

Les famílies restants, que conformarien el total de cinquanta, tenen noms que trobem anotats en els manuals que segueixen fins al 1361, molts dels quals ja hi devien ser des dels primers temps. Per constatar aquest fet acompanyem els noms amb la data que els trobem documentats per primera vegada, són: Aguiló (1305), Ardèvol (1351), Baldirà (1309), Baster (1281), Besora (1304), Bover (1281), Bricàs (1292), Brives (1320), Cervera (1361), Cortiella (1326), Eiron (1281), Fuster (1281), Gener (1351), Girona (1361), Jaç (1305), Juliol (1283), Llaberia (1300), Macip (1361), Martí (1281), Mestre (1351), Morató (1361), Nolla (1292), Reig (1305), Ripoll (1325), Rovira (1281), Tegell (1292), Urgellès (1326) i Vila (1305).

Com podem comprovar, més de la meitat encara pertanyen al segle XIII; per tant, podem dir que durant els primers cent anys de la vida de Duesaigües hi devien habitar entre cinquanta-cinc i seixanta famílies.

Alguns noms d'aquells primers pobladors han quedat reflectits a l'onomàstica de Duesaigües i la baronia i hi persisteixen fins avui, malgrat que alguns d'aquells llinatges van desaparèixer fa centenars d'anys. Avui encara es parla del *barrenc d'en Seula*, de *el Morató* o dels *masos de l'Aguiló* i del *Monner*, cognoms que trobem en aquells primers anys de Duesaigües.

Hem posat la fi de noms documentats l'any 1361, perquè Duesaigües i tota la baronia en aquells anys va patir, igual que la resta de Catalunya, els estralls de la pesta bubònica. A la baronia, però, aquest desastre va ser impressionant; la seva població es va veure reduïda en un setanta-cinc per cent. A Duesaigües els cinquanta o seixanta focs que hi havia van quedar reduïts tan sols a deu. De cent seixanta cognoms que trobem a la baronia en el manual notarial de 1271-1272, només n'anotem cinquanta-cinc el 1414.

La primera batzegada de la pesta, l'any 1352, no va ser la que acabà amb l'esplendor inicial de Duesaigües, perquè el 1361 trobem un document amb els caps de família que segueixen: Raimon Cavaller, Berenguer Brives, Pere Mestre, Berenguer Santgenís, Andreu Ripoll, Bernat Sans, Guillem Lluçà, Raimon Pons, Berenguer Cavaller, Guillem Nolla, Domingo Roger i Bernat Nolla, que fan un préstec a Bon Astruc Mercader, jueu de Falset, per a comprar llavors per a sembrar. En el mateix document encara trobem més noms: Joan Vila, Antoni Rat, Bernat Ardèvol, Pere Morató, Ferrer Vidal, Pere Dolça, Antoni Cervera, que demostren que la desfeta es devia fer a mesura que les intermitències de l'epidèmia s'anaven reproduint.

Segurament que el descens demogràfic no devia obeir del tot a morts; hi va haver famílies que marxaven per si trobaven un lloc més segur, però arreu les passaven magres.

Per donar la xifra de deu focs que restaren vius, ens guiem pel fogatge de la Comuna del Camp de Tarragona de 1414, ja que, des del desastre, només havien passat cinquanta anys.

Els caps de família de Duesaigües que trobem al dit fogatge són: Arnau Aguiló, Bernat Aguiló, Pere Aguiló, Berenguer Santgenís, Antoni Cervera, Berenguer Cavaller, Pere Duran del mas, Antoni Luna, Antoni Macip i Ramon Mulner del mas. Els Duran i els Luna són nouvinguts i, per la documentació consultada, nous a la baronia. El fet que alguns cognoms antics a la vila desapareguin en el fogatge de la Comuna del Camp i que després els trobem en documents posteriors, ens fa sospitar que el dit fogatge no reflecteix el nombre total de famílies d'aquella data; malgrat això, la desfeta va ser espadidosa. Aquella epidèmia mortífera representa gairebé la desaparició dels pobles de la baronia com a llocs habitats.

A la *Història d'Escornalbou*, Eduard Toda diu que als segles XIII i XIV els canonges tenien abandonats els serveis religiosos del monestir i les terres on treien les rendes. També explica que el rei Martí hagué de prendre cartes en l'afer perquè l'abandó era total. El 1408 es queixa dels comptes poc clars d'un dels seus administradors amb relació a les rendes i als deutes de l'arquebisbe Valterre, senyor feudal de la baronia. Aquests deutes ascendien a quaranta mil sous i el rei manà que amb aquells diners es reparessin el castell de Tamarit, amb tres-cents florins; la Torre de Salou, amb dos-cents, i el castell d'Escornalbou, amb quatre-cents, perquè eren necessaris per a la defensa del país.

Toda no devia tenir present el que de veritat va succeir amb el desastre de la pesta. Ell atribueix la davallada d'Escornalbou a la desídia dels canonges que vivien tranquils a Tarragona i descuidaven els fidels, però el que va passar és que hi va haver el desastre de la pesta, i tant l'arquebisbe com els canonges, que estaven acostumats a cobrar bones rendes, delmes i banys als pagesos de la baronia, es trobaren sense població activa per a poder espremer i exigir pagaments. Amb tanta

desolació, abandonaren el monestir fortalesa per falta de rendibilitat, i els quatre infeliços que quedaren a les viles restaren deixats de la mà de Déu.

Van ser aquests homes que es resistiren a abandonar unes terres que havien fet seves els qui propiciaren la continuïtat de la baronia, segurament amb un esforç intens i alhora tristesa de veure la davallada d'un contrades que estimaven tant.

Van caldre molts anys perquè s'iniciés una clara recuperació demogràfica i econòmica. En el fogatge de 1497 a Duesaigües trobem Lluç Aguiló, Antoni Cavaller, Bernat Giner, Jaume Llaberia, Antoni Llaberia, Bernat Macip, Ramon Pellejà, Bernat Roger, Bartomeu Sentís, Guillem Santgenís, Bartomeu Santgenís, Gabriel Santgenís, Antoni Santgenís i Andreu Siurana. Un total de catorze focs, ben lluny dels cinquanta del segle XIII, però s'intueix un lleuger creixement.

Troblem uns Pellejà i uns Siurana nous i uns altres noms que ja havien format part de cognoms que habitaven a la vila, per això ja hem insinuat que la població de la baronia tenia molta mobilitat d'un poble a l'altre, perquè un conjunt de cognoms els trobem itinerants per la comarca.

Caldrà arribar al segle XVI per poder dir que la crisi de la pesta estava mitjanament superada. En el fogatge de 1553 la xifra de famílies de Duesaigües arriba a vint-i-una. Hi tindrà a veure el creixement demogràfic i la incorporació dels Aragones, els Crusat, els Remèdia i els Monet. D'ara en endavant, el creixement serà constant i, seguint el MN de 1595, sabem que s'incorporen a la vila els cognoms Alentorn, Castellví, Guerau, Munter, Peirí, Tost i Voltes. Al segle XVIII, un nou grup de famílies engrandeixen el poble, el 1708 ja hi ha vint-i-cinc focs i el 1763, quaranta, xifra que iguala gairebé la població dels inicis de la vila. Aquest creixement es produeix a tot Catalunya per l'esclat demogràfic, relacionat amb les millores dels conreus i la normalització del comerç. Amb aquest nou augment humà, s'incorporen els Adell, Assens, Barberà, Blai, Cabrer, Ferran, Ferrer, Francesc, Messaguer, Pasqual, Patró, Pedreny, Rabascall i Tarragó. Molts seran els que oferiran continuïtat fins als nostres dies.

L'entorn: flora i fauna

Els topònims relacionats amb la flora de Duesaigües són d'una gran varietat i ens determinen l'entorn i el paisatge del terme. Trobem *l'Alzinar* i *la Roureda*, que ens indiquen uns terrenys geològicament silicis i, pel que fa a la flora, emboscats. També es parla de *els Espinalts*, que assenyalen que en indrets enlairats del terme són presents les pinedes. Quan es parla del *coll de la Teixeta*, de *els Teixos* o del *barranc dels Freixes*, sabem que en el nostre terme hi ha llocs obacs i ombrívols, característiques que necessiten aquests arbres, sempre escassos en la nostra geografia. Les fonts *de la Falguera* i *de l'Heura* ens condueixen a zones humides i fondalades de barrancs, que són la raó del nom de la vila. Els noms de *les Vinyes*,

l'Olivar, l'Avellanar, pla de la Figuera ens fan saber els arbres que senyoregen per les terres de conreu.

Els noms que ens indiquin el tipus de fauna de Duesaigües són escassos i no reflecteixen la riquesa de bestiar que trobem pel terme. Senglars, guineus, toixons, conills, entre altres mamífers, hi són presents. Els ofidis, rèptils i amfibis són molts i variats. Les aus i els ocells, encara més nombrosos. Els únics noms que fan referència a la fauna salvatge són *el Puigvoltor* i *font del Duc*, un carronyaire i un rapinyaire. Els animals domèstics també hi són ben poc representats, només trobem *la Cabreta* i *hort del Xai*, que ens recorden activitats ramaderes. Aquesta activitat la reforcen els topònims *la Carrerada, cova del Pere Pastor* i *els Pradals*, noms vinculats al món ramader.

L'economia

No tenim gaires dades sobre l'economia dels inicis de Duesaigües i ens hem d'atènyer als coneixements generals de l'època i a la morfologia del relleu del seu terme.

Se sap pels documents que, al terme veí d'Alforja, l'avellaner era conreat ja al segle XIII i que, a Riudecanyes, per aquestes dates l'avellaner era un conreu important. A Colldejou tenim documentat a finals del segle XII el topònim *els Avellanars*, que també existeix a Duesaigües; aleshores si ens fixem en les semblances dels termes, on les barrancades fondes i obagoses dominen les valls, hem de pensar que també el conreu d'aquest arbust ja devia ser present i fins i tot abundós al terme.

Els cereals també eren una font d'aliment, malgrat que el terreny no fos el més apte. Es devien aprofitar els plans i planots, i l'existència d'eres com la de Domingo Roger ho justifiquen.

Segurament que el que tenia més importància en l'economia local eren les hortes, documentades al segle XIV, situades a les vores dels corrents d'aigua, força abundosa, si tenim en compte el nombre de població que l'aprofitava. Els noms *els Hortiells, l'Horta, bancal* i *séquia de l'Horta* així ens ho indiquen ja des de fa molt de temps.

L'extracció de minerals no va tenir la importància que a l'Argentera, però al segle XVII Lluís Homdedéu demana llicència i permís per a extreure qualsevol gènere de metall del terme de Duesaigües.

Als segles XVIII i XIX, la vinya va prendre protagonisme, i trobem la partida *les Vinyes, Vinyeta* o *olla del Pasqual* com a testimonis d'aquesta activitat vitícola. Amb la vinguda de la fil·loxera, s'hagué de retornar al conreu de l'avellaner i l'olivera.

Pels anys vint del segle passat, dues pedreres de granit van ser explotades i donaren vida a la vila.

Seguint la tònica de tot el Baix Camp, a la dècada dels anys seixanta del segle xx, es construïren granges avícoles i porcines que avui estan en complet declivi, com també ho està el conreu de l'avellaner i el de la fruita.

Per la seva situació geogràfica, envoltada de muntanyes i barrancs, per la proximitat del mar i d'Escornalbou i pel seu aspecte amable, Duesaigües potser hauria de potenciar aquestes qualitats, per resoldre el seu futur econòmic.

Fonts d'informació

FONTS DOCUMENTALS

Arxius

- ACE Arxiu del Castell d'Escornalbou
AHAT Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
AHT Arxiu Històric de Tarragona

Manuscrits

- Amill. 1945* *Amillaramiento año 1945*. Fons d'Hisenda, núm. 624. AHT.
CBE 1761-1762 Capbreu de la baronia d'Escornalbou dels anys 1761-1762. Notari: Ramon Fàbregas. Armari de la mitra. AHAT.
CCC 1723 Capbreu de censos i censals títols del benefici de Duesaigües de 1723. A la coberta diu: «a Nativitate Domini millesimo sexcentesimo vigesimo octavo die vero mercuri». AHAT.
Í. Vell *Índex Vell*. Còdex recopilat al segle XVII, avui microfilmata. AHAT.
Llevador Llevador dels censos de Riudecanyes i baronia d'Escornalbou. Segles XVII i XVIII. ACE.
MN 1271-1273 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1271-1273. Caixa 1, núm 1. AHAT.
MN 1281-1282 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1281-1282. Not.: Arnald Morató. Caixa 1, núm. 2. AHAT.
MN 1283-1287 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1283-1287. Not.: Arnald Morató. Caixa 1, núm. 3. AHAT.

- MN 1292-1294 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1292-1294. Not.: Berenguer de Benages. Caixa 1, núm. 5. AHAT.
- MN 1300-1302 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1300-1302. Not.: Pere de Font. Caixa 1, núm. 8. AHAT.
- MN 1303 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1303. Not.: Bernat de Montpeó. Caixa 1, núm. 9. AHAT.
- MN 1304-1305 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1304-1305. Not.: Bernat Escuter. Caixa 1, núm. 10. AHAT.
- MN 1305-1306 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1305-1306. Not.: Bernat de Montpeó. Caixa 1, núm. 11. AHAT.
- MN 1307 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1307. Not.: Pere de Font. Caixa 1, núm. 12. AHAT.
- MN 1308-1309 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1308-1309. Not.: Pere Rabaça. Caixa 1, núm. 13. AHAT.
- MN 1309-1310 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1309-1310. Caixa 1, núm. 14. AHAT.
- MN 1316-1317 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1316-1317. Not.: Pere Rabaça. Caixa 1, núm. 15. AHAT.
- MN 1320 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1320. Not.: Berenguer Rabaça. Caixa 2, núm. 15 tercer. AHAT.
- MN 1325 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1325. Not.: Pere Rabaça. Caixa 2, núm. 18. AHAT.
- MN 1326-1327 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1326-1327. Not.: Pere Rabaça. Caixa 2, núm. 19. AHAT.
- MN 1337-1339 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1337-1339. Not.: Berenguer Rabaça. Caixa 2, núm. 20. AHAT.
- MN 1351-1352 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1351-1352. Not.: Berenguer Font. Caixa 21, núm. 121. AHAT.
- MN 1358-1359 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1358-1359. Not.: Berenguer Font. Caixa 3, núm. 21. AHAT.
- MN 1370 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1370. Not.: Berenguer Font. Caixa 3, núm. 22. AHAT.
- MN 1371 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1371. Not.: Berenguer Font. Caixa 3, núm. 23. AHAT.
- MN 1380 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1380. Not.: Berenguer Font. Caixa 22, núm. 136. AHAT.
- MN 1390-1391 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1390-1391. Caixa 23, núm. 146. Foliat. AHAT.
- MN frg. Manual notarial de Riudecanyes. En aquesta caixa trobem la majoria de manuals i documents del segle XIV i algun del se-

- gle XIII. Les dates que apareixen són 1348, 1351, 1361 i 1370, però n'hi ha sense data. Caixa 29, núm. 188. AHAT.
- MN 1394 Manual notarial de Riudecanyes de l'any 1394. Caixa 3, núm. 27. AHAT.
- MN 1399-1400 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1399-1400. Caixa 23, núm. 148. AHAT.
- MN 1440 Manual notarial de Riudecanyes. Són tres quaderns en quart dels anys 1417, 1440 i 1461. El de 1440 és foliat i del notari Arnald de Torne. Caixa 3, núm. 34. AHAT.
- MN 1446-1463 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1446-1463. Caixa 3, núm. 31. AHAT.
- MN 1459-1460 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1459-1460. Caixa 3, núm. 32. AHAT.
- MN 1465-1467 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1465-1467. Caixa 3, núm. 33. AHAT.
- MN 1484-1494 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1484-1494. Caixa 3, núm. 35. AHAT.
- MN 1494-1495 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1494-1495. Caixa 3, núm. 27. AHAT.
- MN 1494-1497 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1494-1497. Caixa 3, núm. 36. AHAT.
- MN 1509-1510 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1509-1510. Caixa 30, núm. 193. AHAT.
- MN 1595-1598 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1595-1598. Caixa 6, núm. 55. AHAT.
- MN 1598-1603 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1598-1603. Caixa 6, núm. 56. AHAT.
- MN 1629-1640 Manual notarial de Riudecanyes dels anys 1629-1640. Caixa 7, núm. 63. AHAT.
- RF 1920 *Registro Fiscal de 1920 de todos los edificios y solares que radican en este término.* Fons Hisenda, núm. 214. AHT.
- RH 1773 *Hipotecas.* Registre d'hipoteques de 1773. Volum 8, foliat. AHT.
- RH 1781 *Hipotecas, Libros 1º y 2º.* Registre d'hipoteques de 1781. Volum 26, foliat. AHT.

Documentació impresa

- ACE 1936 *Anuario comercial de España.* Guia Pasqual 1936, tom III. Director: Luis Guia. AHT.

- CPFC *Cartas de poblacion y franquicia de Cataluña*, per Josep M. FONT I RIUS. Madrid; Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Instituto Jerónimo Zurita. Escuela de Estudios Medievales, 1969.
- DCTE *Del Camp de Tarragona a l'Ebre*. Guia itinerària precedida d'un esbós monogràfic, per Josep IGLÉSIES i Joaquim SANTASUSAGNA. Reus: Centre de Lectura de Reus, Imp. M. Roca Reus, 1931.
Els noms de lloc i de persona de Riudecanyes, per Dolors ROIGÉ FIGUERES. Reus: Centre d'Estudis de la Comarca de Reus, 1989.
- FCCT 1414 *El fogatge del 1414 als pobles de la Comuna del Camp de Tarragona*, per Jordi MORELLÓ i BAGET. Barcelona: CSIC, 1994. (Miscel·lània de Textos Medievals; 7)
- Fog. 1497* *El fogatge de 1497*, per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991.
- Fog. 1553* *El fogatge de 1553*, per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1981.
Història dels pobles del Baix Camp, per Pere ANGUERA i NOLLA. Reus: General de Premsa Intercomarcal, 1989.
- H. d'E.* *Història d'Escornalbou*, per Eduard TODA. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1984. [Facsimil de l'edició feta per la Reial Societat Arqueològica, Tarragona, 1926]
- HOR *Història i onomàstica de Riudecols i els seus agregats, les Irlles i les Voltes*, per Ferran JOVÉ i HORTONEDA. Reus: Centre d'Estudis Comarcal Josep Iglésies, 1991.
- IPHR *Inventari del fons patrimonial Homdedéu de Riudecanyes*, per Josep M. T. GRAU I PUJOL i Sabí PERIS I SERRADELL.
- IGC 1920 *Instituto Geográfico y Catastral. Provincia de Tarragona. Dues-aiguas, 1920*. Escala 1:25.000.
Mapa geològic de España, Tarragona. E. 1:200.000, núm. 42, per Luis SOLÉ SABARÍS. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, 1972.
Baix Camp. Mapes comarcals de Catalunya, El Periódico. E. 1:50.000. Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Institut Cartogràfic de Catalunya, 1996.
Noms de lloc i de persona d'Alforja i Cortiella, per Miquel S. JASSANS. Reus: Centre d'Estudis Josep Iglésies, 1991.
Onomàstica de Colldejou, per Miquel S. JASSANS. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003. (Treballs de l'Oficina d'Onomàstica, VII)

Onomasticon Cataloniae: Els noms de lloc i de persona de totes les terres de llengua catalana, per Joan COROMINES. Barcelona: Curial Edicions Catalanes: Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, 1994.

PM 1845

Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar, per Pasqual MADOZ. Barcelona: Curial, 1985.

FONTS ORALS

Jordi Rabascall Rosselló, pagès de setanta-tres anys. Bon coneixedor del terme i amant de la cultura popular. A casa seva conserva un museu etnogràfic que és el resultat de tota una vida dedicada a recollir peces per a deixar constància de la vida rural de Duesaigües.

Joan Tarragó Aimamí, pagès de vuitanta-cinc anys. Home d'excel·lent memòria que coneix tots els racons del terme i n'ha servat els noms.

Àngela Vaqué Bonfill, muller de Jordi Rabascall, que ens ha donat informació de la vila.

A tots tres els he d'agrair la seva valuosa col·laboració, sense la qual no hauria sigut possible aquest recull. També el meu agraïment a la secretària de la Casa de la Vila, Sílvia Rofes, que em va atendre i em va donar informació de partides i mapes del terme i de la vila.

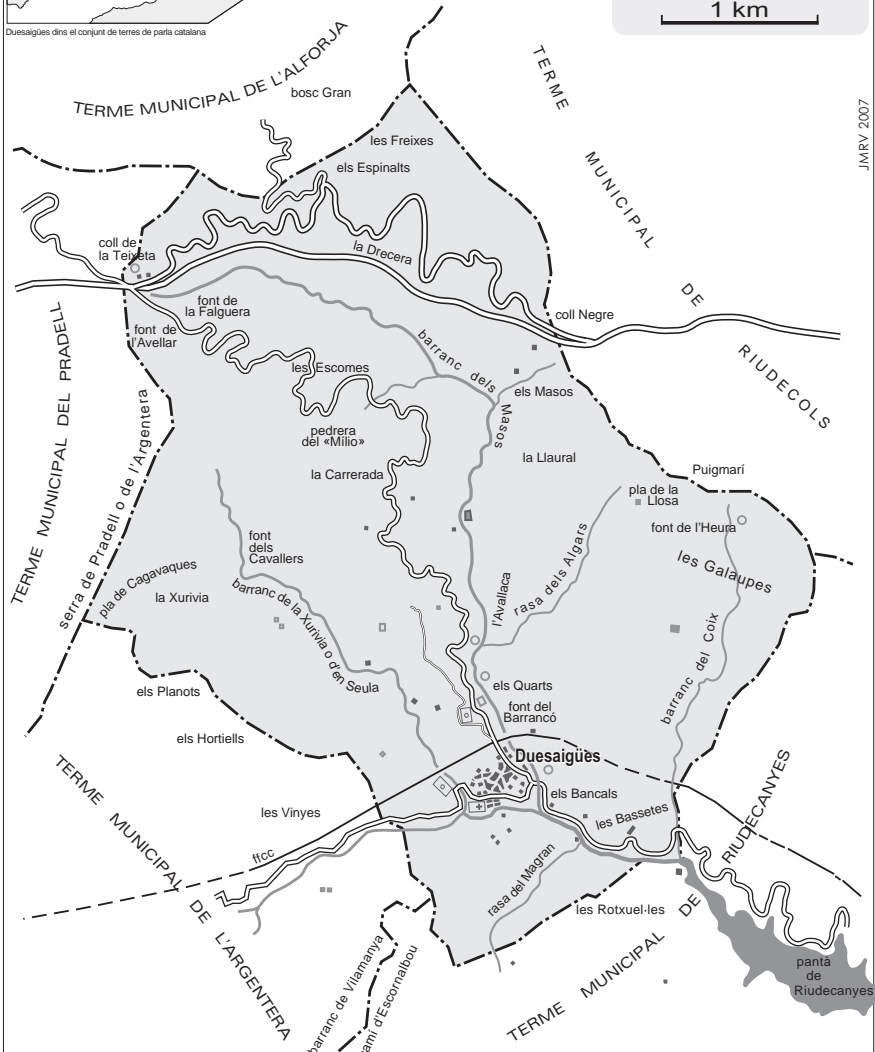
Duesaigües dins el conjunt de terres de parla catalana

DUESAIGÜES

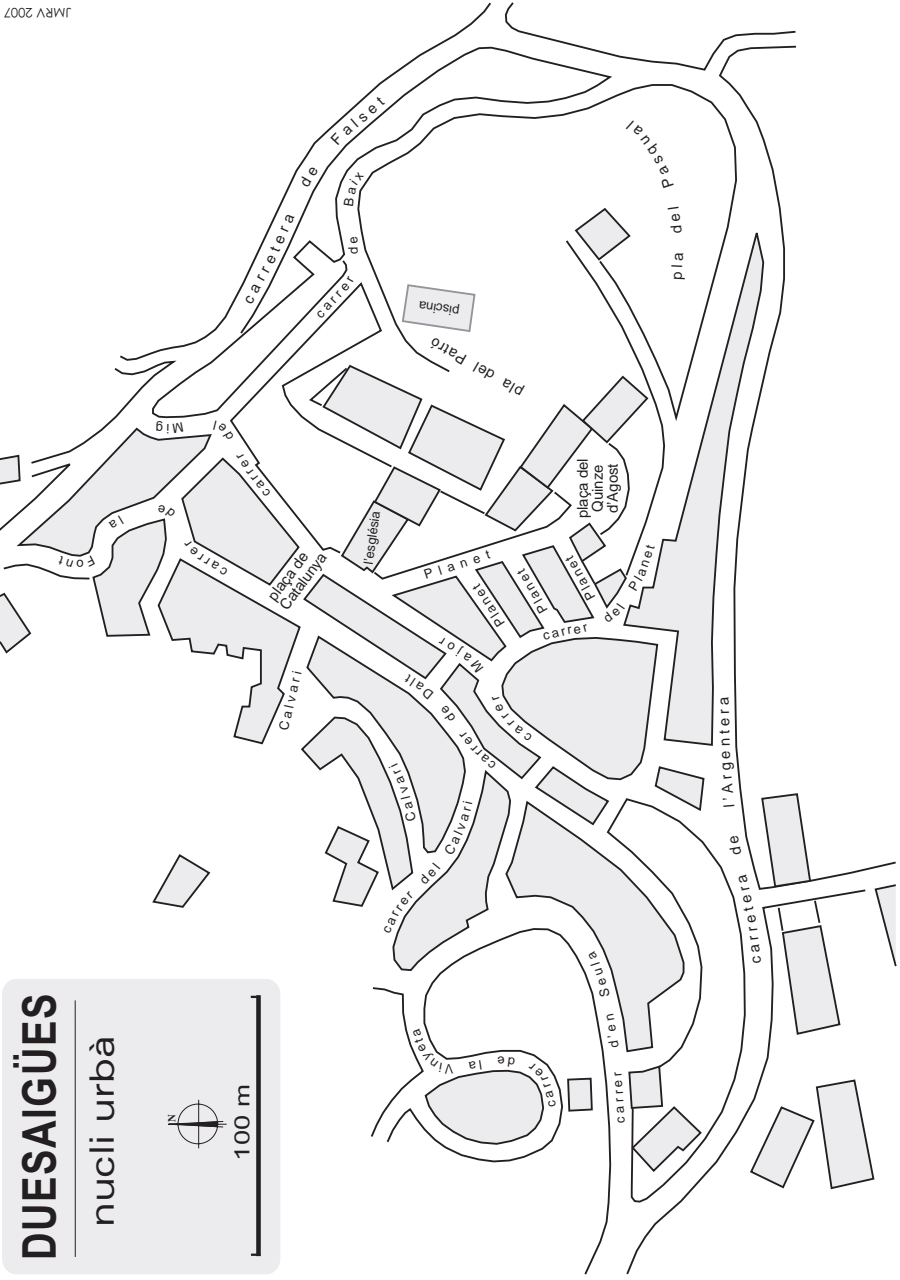
terme municipal

1 km

JMRV 2007

DUESAIGÜES
nucli urbà

100 m

Llista de noms

abadia, l'

[təβə'diə]

Era a la plaça de l'Església. Fa pocs anys que s'enderrocà per eixamplar la plaça, per contrapartida es construïren unes dependències prop de l'església per al servei de la parròquia.

Adell

«Jo Pere Adell Pages del Lloch de Dosaigües» (CBE 1761-1762, f. 229v).

Age

«Mich[e]l [...] Mat[e]hus d'Age» (MN 1271-1273).

Segurament vinguts del Llenguadoc, de la vila d'Agen, a les ribes del riu Garona. No el tornem a trobar a la vila.

Aguiló

[əvi'to]

Un cognom important a la vida de Duesaigües, ja que el trobem des dels inicis i durant més de tres segles. Va ser de les poques famílies que van poder donar continuïtat a la vila i deixar-hi la seva empremta en un topònim important. A Vilanova ja el trobem el 1271.

«d[e] alia c[um] p. daguilo» (MN 1305-1306); «tradim[us] vob[is] b[er]n[ar]do aquilonis» (MN frg., 1361); «cum b[er]n[ar]do aguilo» (MN 1380); «Arnau Aguiló» (FCCT 1414); «Raymo[n]do aguilo dicti loci h[a]itatoris» (MN 1440, f. 3r); «Luc Aguiló» (*Fog.* 1497); «luca aguilo [...] habitatores loci de duas aqui» (MN 1509-1510); «Nos Petrus Aguilo et Barthomeua eius uxor agla. Opidi de Dues aygues» (MN 1595-1598); «Joannes Aguilo agriculтор mansi termini de dues aygues» (MN 1629-1640).

Aguiló, el mas de n', o el mas de l'Aguiló [tu 'maz də nəyi'to] o [də təyi'to]

Antigament el mas era dit *d'en Giner*. A l'entrada *Gener* hi ha un document de 1351 en què a un Ramonet Gener se li concedeix un mas al terme de Duesaigües; segurament es tractava de l'actual *mas de l'Aguiló*. També el 1629 a un Joan Aguiló ja se l'anomena «del mas» i encara trobem que el mas d'en Giner va ser anomenat *de n'Ardèvol*. (V. *Ardèvol, el mas de n'*.) No sabem si el mas de l'Aguiló primer va ser anomenat *d'en Giner* o *de n'Ardèvol*. A més, s'anomena el mas d'en Giner deslligant-lo del mas de l'Aguiló, com si antigament el *mas de l'Aguiló* fos el *d'en Giner* i la denominació *d'en Giner* hagués passat a un altre indret, precisament al barranc dels Freixes, allà on és el mas del Monner.

V. t. *Mas de l'A*.

Aimamí

[əjmə'mi]

Avui hi ha qui duu aquest cognom.

Ajuntament, l'

[təʒuntə'men]

Un edifici a la plaça de Catalunya tot renovat de poc. La denominació *Casa de la Vila* no és gairebé utilitzada per ningú.

Alberic

[ətβə'rik]

Cognom actual de Duesaigües.

Albiol

«et alia c[um] G[ui]ll[elmus] albiol» (MN 1271-1273).

No trobem cap vegada més anotat el cognom *Albiol*. Segons el document, es tracta de l'afrontació d'una propietat situada al camí de l'Argentera, i en aquella vila trobem un Guillem Albiol; creiem que es tracta del Guillem d'aquesta població.

Alcolea, la carretera d'

[tə kərə'terə ðətku'tɛjə]

És la carretera que va de Tarragona a Alcolea del Pinar. Transcorre pel sector nord del terme des del coll Negre fins al coll de la Teixeta. Avui el nou traçat escurça la distància entre els dos colls i deixa l'espai entre els dos traçats a mercè del bosc.

V. t. *Carretera d'A*.

«Alejandro», ca l'

['ka tətə'χɑndru]

Una casa del carrer del Planet.

Alentorn

«jo Jaume alentorn de sensal» (MN 1595-1598).

És l'única vegada que trobem aquest cognom.

Alforja [əɫ'fordʒə]

La vila d'Alforja queda distant de Duesaigües, ja que entremig hi ha el terme de Riudecols amb els seus agregats de les Voltes i les Irlles; però els termes d'ambdues poblacions limiten en una extensió d'un quilòmetre i mig per la part de la vall de Cortiella i, més concretament, allà on s'escau el mas d'en Mestre.

«V[o]b[is] Salomo Jacob judo alfurgie» (MN 1305-1306).

Algar, la coma de l'

«trocio ter[re] vulgariter vocato coma d[e]l algar in t[er]mino duas aquas» (MN frg., 1361).

Segurament era l'espai que avui anomenen la *rasa dels Algars*, ja que a Duesaigües el genèric *coma* ha perdut significat.

De l'àrab *al-gâr*, 'la cova'. Segons Coromines, també passà com a sinònim de 'barranc encafurnat'.

Algars, la rasa dels [tə 'razə ðətʒət'ɣas]

És un solc que s'inicia al vessant oest del Puigmarí i desguassa al barranc dels Masos després d'haver efectuat un desnivell d'uns dos-cents metres i un parell de quilòmetres de recorregut. Els entorns alguna vegada es consideren partides de terra. Molt poc, però també hem sentit dir *barranc dels Algars*.

Alió

«debere v[o]b[is] bn. De alio [...] d[e] t[er]mino d[uabus] [a]q[ui]bus» (MN 1271-1273).

Família provinent segurament de la vila d'Alió de l'Alt Camp.

Alzinar, la rasa de l' [tə 'razə ðə tətzi'na]

Davalla de les Galaupes, creua la via del ferrocarril i aboca al barranc dels Masos enfront mateix de la rasa del Magran.

«con aquel pedazo de viña plantada sita en la partida de la Alsiná» (RH 1773, f. 5r).

Amàlia, ca l' ['ka tət'matʲə]

Al carrer de Dalt.

Amunt, el carrer d'

«in dicto opidi in parte dicta lo carrer demunt» (MN 1595-1598).

Deuria ser l'antiga denominació del carrer de Dalt.

Anguera

Ja no queda ningú que se'n digui. A l'*Amill. 1945* encara hi ha anotat un propietari amb aquest nom. A Colldejou ja el trobem el 1297.

«apeadero», l' [təpəjə'ðeru]

Castellanisme per a designar el baixador dels ferrocarrils Barcelona-Madrid que hi ha a la partió de termes amb l'Argentera. El baixador és dins el terme veí però equidista dels dos pobles.

«Apeadero», la font de l' [tə 'fɔŋ də təpəjə'ðeru]

Una font sota mateix del baixador del tren.

Aragonès [əɾəɣu'nɛs]

Cognom ben arrelat a la vila des del segle XVI. Actualment trobem set persones censades que se'n diuen.

En fer el recull d'Alforja i la vall de Cortiella trobem, el 1581, un Aragonès habitant d'un mas de la dita vall; no sabem si l'Anthonius Aragonès «del mas» que trobem el 1595 es tracta del mateix personatge, ja que Cortiella limita amb Duesaigües. El cognom *Aragonès* ja era present el 1271 a Riudecanyes.

«Joan Aragonès» (*Fog. 1553*); «a meridie cum Anthonius aragones del mas» i «Joannis Aragones [...] jurati pnt. Loci de dues ayguas» (MN 1595-1598); «Petr[us] Aragones de dos aigues cultor» (MN 1629-1640); «oppido de Dues Aygues a honor de Petrus Aragones ag[rico]la» (CCC 1723); «Pere Aragones y Fran[ces]ch Aragones pagesos dit Patró de Duas aÿguas» (Llevador, s. XVIII); «Jo Joseph Aragones y Nolla Pages del Lloch de Dosaigas» (CBE 1761-1762, f. 201v); «Franco. Aragonés Labr. del Pueblo de Dosaiguas» (RH 1781, f. 5).

Aragonès, el mas de n'

«pertinences del mas den Aragones» (CBE 1761-1762, f. 215v).

Arbolina, ca l' ['ka tərbu'tinə]

Provenien d'Arbolí i tenien la casa al carrer del Calvari.

Ardèvol

«afrontat ab lo onor den b[er]n[at] ardevol» i «Ego b[er]n[ar]d[u]s ardevol et ux[or] m[i]a Saurina de manso vallis duas aquas» (MN frg., 1351); «Ego brd. Ard[e]vol et saurina ux[or] m[e]a del mas de les valls de duas aquas» (MN 1390-1391, f. 11r).

El 1270 el prior d'Escaladei fa donació a un Ardèvol i a set famílies més del lloc de Poboleda, perquè repoblin aquell indret; possiblement d'allí s'escamparen per la comarca.

Ardèvol, el mas de n'

«per tot aquell Mas o Masia den Ardevol» (Llevador, s. XVIII); «per tot aquell mas o masia dita den Ardevol o den Giner» (CBE 1761-1762, f. 225v).

No hem trobat ningú que recordi el nom del mas. Segurament es tracta del *mas de l'Aguiló*.

V. t. *Aguiló, el mas de n'*.

Argentera, l'

[tərdʒən'terə]

A un parell de quilòmetres escassos de la nostra vila. L'Argentera és la vila de la baronia històricament més vinculada a Duesaigües tant per la proximitat com perquè l'església de la nostra vila va ser sufragània de la de l'Argentera fins al 1867. Al seu terme hi ha el mas de la Trilla, antic nucli habitat des dels inicis del repoblament i que tingué la categoria de quadra. Els dos termes limiten uns tres quilòmetres i mig per la part dels Hortiells, la Plana i Vilamanya.

El seu nom fa referència a les mines de galena argentífera, abundoses al seu terme, ja explotades pels romans i possiblement des de l'edat dels metalls.

«ve[n]dimus v[o]b[is] R. Sog[ran]ya [e]t uxor sua ermessendi [...] domos q[ue] sui. I[n] villa d[e] argentaria» (MN 1271-1273).

Argenterà, ca l'

['ka tərdʒən'terə]

Al carrer de Baix. Provenien de la vila veïna.

Argentera, el camí de l'

[tu kə'mi də tərdʒən'terə]

En haver-hi la carretera va quedar en desús, ja que feia més o menys el mateix trajecte.

«afro[n]tat c[um] viaria q[ue] acu d[e] arge[n]taria» (MN 1271-1273); «afro[n]tat c[um] viaria d[e] argentaria» (MN 1281-1282); «afro[n]tat cu[m] via q[ue] vadit apud argentaria» (MN 1307); «et cu[m] itiner[e] quo itur ad argentaria» (MN 1370); «cum viaria de argentera» (MN 1380).

Argentera, la carretera de l'

[tə kərə'terə də tərdʒən'terə]

Es desprèn de la carretera que va de Montbrió al coll de la Teixeta per sota mateix de Duesaigües, voreja la vila, creua el barranc d'en Seula i segueix paral·lela al barranc Reial, traspasa el barranc de la Font de Ferro i arriba a la vila veïna, on finalitza sense continuïtat.

Argentera, la riera de l', o el torrent de l'Argentera

[tə ri'erə] o [tu tu'reŋ də tərdʒən'terə]

També és anomenada *barranc Reial*, i així el trobem anotat en algun mapa. S'inicia a l'Argentera dalt els Estrets; en vorejar la vila veïna rep el barranc de les Valls

i, en haver-la depassat, el de la Font de Ferro. Penetra al terme per la partida de les Planes, circula per entre la carretera i l'antic camí de l'Argentera; en arribar als peus de Duesaigües, rep per l'esquerra el barranc dels Planots i el de la Xurivia i, sobrepassada la vila, el barranc dels Masos. Aquest entreforc o aiguabarreig fa que el poble quedi entre els dos corrents d'aigües que donen nom a la vila. Més endavant, incorpora les rases de l'Alzinar i la del Magran, passa pel costat del molí del Siurana i per les Rotxuelles, i amb totes les aigües aplegades de barrancs i rases, omple el pantà. El tram que va de les Rotxuelles al pantà pren el nom de *riera de Riudecanyes*.

V. t. *Riudecanyes, la riera de*.

«ad tor[r]e[n]te q[ue] descendit d[e] argentaria» (MN 1307).

Assens

«con Salvador Sens» (RH 1773, f. 1v); «y de cierzto con salvador Assens» (RH 1781, f. 110).

Cognom procedent de Porrera i la vall de Cortiella.

Ateneu, l'

[tətə'nɛw]

Un local a la plaça del Quinze d'Agost, on es fan balls, festes i actes culturals.

Avallaca, l'

[təvə'lakə]

Són unes terres tocant al camí dels Masos, per allà al capdavall del barranc o de la rasa dels Algars, prop de la Fou.

Avellanar, l'

[təvələ'nə]

Unes terres prop del poble, allí on la via del tren creua el barranc d'en Seula.

Avellar, la font de l'

[tə 'fɔŋ də təvə'la]

Ben prop del coll de la Teixeta. Un camí ascendent parteix del coll i a uns dos-cents metres trobem la font amb restes d'uns bassiols i l'enderroc d'una caseta. L'indret és obagós, amb vegetació d'alzines.

«a la dreta un que porta a la font de l'Avellar, d'aigua abundosa i amb fama d'ésser de les més fredes de la comarca» (DCTE, p. 111).

Bages

«e[t] d[e] alia c[um] b[er]n[at] bages» (MN 1271-1273); «afro[n]tat cu[m] Romeo bages» (MN 1300-1302); «Ego agnes uxor q[uon]da[m] rome[us] bayes d[e] duab[us] aq[ui]s [...] V[o]b[is] salomo jacob judo alfurgie» (MN 1305-1306).

Cognom que desapareix aviat de la vila. Tant per la tercera citació, com d'altres que no subratllem i d'altres que no hem anotat, veiem que, en aquella època

hi havia una freqüent relació comercial de gent de Duesaigües amb jueus d'Alforja, de l'Aleixar i de Vilaplana.

Baget, el [tu βəj'zɛt]

Partideta de terra sota el Magran, prop la riera de Riudecanyes. Podria estar relacionada amb el cognom de l'entrada anterior.

Baget de Cal Xarroc, el [tu βəj'zɛd də 'kaʎ tʃə'rək]

Una finca de la partida del Baget que hem sentit anomenar.

Baix, el carrer de [tu kə're ðə 'βaj]

Comença a la carretera del coll de la Teixeta, voreja la piscina i zona esportiva i després d'una recta es divideix en dos trams, un retorna a la dita carretera i un altre va fins al carrer de la Font.

«en lo carrer dit de Baix» (CBE 1761-1762, f. 219v); «lugar de Dosayguas y calle dicha de Baix» (RH 1773, f. 5v); «Calle Abajo» (RF 1920, f. 2).

Baixador, el

«Francisco ortoneda lana parator [...] vulgariter dicto lo bayxador habit. En dicte villa» (MN 1629-1640).

A Riudecanyes trobem un Joan Hortonedà també anomenat *Baixador*. Segurament el Francisco del document era procedent d'aquella vila, on el cognom és molt freqüent des del repoblament.

Balaguer

«et c[um] Jo[annes] balag[uer] d[e] duabus aq[ua]s» (MN 1271-1273).

Només el trobem documentat una vegada; no devia arrelar a la vila.

Baldirà

«y domi[n]go baldira d[e] dues aygues y la muler mia G[ui]ll[el]m[a]» i «y yo domi[n]go baldira d[e] dues aygues» (MN 1309-1310); «Ego d[o]m[ini]c[us] baldira et ux[or] m[e]a m. hbi. duas aq[ua]s v[o]b[is] salamo jacob judeo vill[a] plan[a]» (MN 1325); «R. Baldira duas aq[ua]s unu[m] mole[n]dinu[m] q[ue] h[a]b[e]mus situ i[n] t[er]my[n]o duas aq[ua]s» (MN 1326-1327).

Cognom que desapareix, però que va tenir el seu paper en els primers temps del poble, on deixà un topònim que actualment s'ha perdut. L'Aleixar, Alforja i Vilaplana formaven un call on els jueus que el componien circulaven per les tres viles i segurament tenien casa a cadascuna. Salomo Jacob n'és un exemple. Veiem com en un document aquest jueu deixa diners a Domingo Baldirà.

Baldirà, el figueral d'en

«trotiu[m] ter[re] vocatu[r] figueral den baldira afro[n]ta cu[m] R. lucia»
(MN 1358-1359).

bancal

V. *Horta.

Bancals, els

[tuz bəŋ'kaɫs]

A l'esquerra de la riera de Riudecanyes, pertanyen a la partida de la Sort. Són unes parades de regadiu de les quals són propietaris diversos veïns. Trobem el bancal de cal Xarroc, de la Pastora, del Sobrino, del Vaitot, del Maep i d'altres.

Barberà

«Jo Francesch Barbera y Aragones pages del Lloch de Dosaigües» (CBE 1761-1762, f. 218r); «a poniente con Franco. Barbará» i «Buenaventura Barberá labr» (RH 1773, f. 2r).

El cognom s'ha perdut a la vila.

Bargalló, el torrent d'en

«afro[n]ta d[e] ocide[n]te c[um] tore[n]te d[en] bargalo» (MN 1271-1273).

Era al terme de Segura, que mai es repoblà. Podria tractar-se de l'actual *barranc de la Vallesa*, per allà a les Galaupes, o el *de Segura*, els dos en terme de Riudecanyes.

Baró

V. *Pla del B.

Baronia, el torrent de la

«affontatur ab oriente cum torrente dicto de la borania» (CCC 1723).

Per la descripció que fa el document, que el situa a orient de les Vinyes, partida de l'Argentera, deu tractar-se del *barranc Reial*.

Baronies

[bəru'niəs]

Per sota el Puigmarí partint amb les Galaupes i la zona de la rasa dels Algars. Per la situació podria fer referència als límits on arribaven les terres de la baronia d'Escornalbou.

«Partida Baronias Huerto» (*Amill*. 1945).

barranc

V. Coix, **Font de la Falguera, Freixes, Galaupes, Hortiells, Irlles, Magran, Masos, Reial, Seula, Vilamanya, Xurivia.*

Barranc de les Roquetes

«Partida Barranco Roquetas» (*Amill. 1945*).

Barranc dels Masos, el

[t̪u βə'raŋ dət̪z 'mazus]

Les terres que hi ha a l'entorn del barranc homònim són anotades com a partida de terme.

V. t. *Masos, el barranc dels.*

«en dicho termino y Partida Barranch dels masos» (RH 1773, f. 3r).

Barranc Reial

[bə'rəŋ rə'jaɫ]

Són terres a la vora del barranc de l'Argentera, que és anomenat alguna vegada *barranc Reial*, i els conreus n'han manllevat el nom.

«Partida Barranco Reial» (*Amill. 1945*).

Barrancó

[bərəŋ'ko]

Les terres de l'entorn de la font del Barrancó són considerades partida de terme.

«Partida Barrancó» (*Amill. 1945*).

Barrancó, la font del

[t̪ə 'fɔŋ dət̪ βərəŋ'ko]

Prop de la vila seguint per la Carrerada, tocant a la plana de la Vall. Abans era lloc de passejada i s'hi anava a l'estiu a buscar-hi aigua, que sol ser molt fresca.

Barrumbes, les

[t̪əz bə'rumbəs]

Són unes terres per sobre les Baronies que parteixen amb les Galaupes.

Bartolí

[bærtu'li]

Cognom que trobem actualment a la vila.

Bartomeu

«Jo[anes] bartom[e]u[s]» (MN 1271-1273); «ve[n]di[mus] v[o]b[is] bn. b[e]r t[olo]m[e]u[s] habitatori duas aq[ua]s» i «Ego B. brtm. hbi. in valliu[m] duas aq[ua]s» (MN 1326-1327); «et b[er]n[ar]do bertolomei jurati dicti loci» (MN 1459-1460).

Un Joan Bartomeu també és anotat el 1271 com a habitant de l'Argentera; no sabem si es tracta del mateix personatge o de dos amb el mateix nom. Amb Bernat, que va ser jurat de la vila, desapareix el llinatge en la documentació.

Bassetes, les [təz bæ'setəs]

Per la part dels Bancals i l'Olivar tocant a la carretera.

«al termino de dicho lugar de Dosaiguas y Partida de las Bacetas» (RH 1773, f. 1r).

Baster

«P[er]pyna baster et u[xo]ris tro[t]io t[er]re in t[er]mi[nus] duabus aq[ua]s» (MN 1281-1282).

Només el trobem una vegada. Avui ens sembla curiós trobar com a prenom *Barcelona*, *Tarragona* i, en aquest cas, *Perpinyà*.

Berard

«Q[uo]d Ego P. berart [e]t uxor m[i]a M. [...] in villa d[e] duab[us] aq[ua]s d[e] t[er]mi[n]o cornabou[is]», «e[t] P. Berart» i «P. berart et uxor m[e]a Murarit» (MN 1271-1273).

Cognom que no tornem a trobar documentat. L'anotem amb *d* final per la seva pertinença al grup de noms germànics. És curiós el prenom de la muller, *Murarit*.

Bernarda, la coma de na

«e[t] q[ua]d[r]a coma de na bertnarda» (MN 1281-1282).

Ningú no l'ha sentida anomenar.

Bertran

«lo mas nomenat den marco a nosaltres en pe[re] bertran major de dies e pe[re] bertran meno» (MN 1465-1467).

Documentat només aquesta vegada.

Besora

«ve[n]dim[us] v[o]b[is] G. de besora» (MN 1304-1305); «v[o]b[is] Guill[el]mo d[e] besora [...] in t[er]m[in]o d[e] duas aqu[i]s» (MN 1307); «de vos en G. De besora daq[ue]l loc» (MN 1309-1310); «Raymundo besora et ux[or] mia Dultie d[e] dicto loco» (MN frg., 1351); «Raymund[us] besora duas aquas» (MN frg., 1370).

Família que devia venir de les comarques del Ripollès, de la part de Santa Maria de Besora, quan es cristianitzà la baronia. Va desaparèixer amb la pesta. A Al-

forja està documentat al segle XIV com un nom jueu. Tant en aquesta vila com a Reus és un cognom viu.

Besoret, cal [ˈkaʎ βəzuˈrɛt]

Al carrer Major. Relacionat amb el nom *Besora*.

Bitxo, el coll del [tu ˈkɔʎ dət ˈβitʃu]

És el conegut per *coll de la Teixeta*. Quan el transport amb carros va tenir una gran puixança (segles XVIII i XIX) i a la collada hi havia els hostals de la Potra i del Bitxo, el coll sovint s'anomenava pel nom d'aquest segon hostal. Després de la Guerra de 1936, amb l'increment de la locomoció motoritzada, els hostals van perdre protagonisme i el coll ha anat perdent la denominació *del Bitxo*.

Bitxo, l'hostal del [tusˈtaʎ dət ˈβitʃu]

A una cinquantena de metres del coll de la Teixeta. Només en queden quatre parets.

«on s'alcen els antics hostals del Bitxo» (DCTE, p. 111).

Blai

«que linda a oriente con Jph. Blay» (RH 1773, f. 1r).

És l'única vegada que trobem el cognom.

Bonaventura

Anotat una vegada com a propietari l'any 1945. Avui ja no queda ningú amb aquest nom.

Bondia [bɔŋˈdiə]

L'*Amill. 1945* té anotat un propietari amb aquest nom. A Vilanova i Colldejou hi són des dels inicis del repoblament.

Bondia, cal [ˈkaʎ βɔŋˈdiə]

Al carrer del Calvari.

Bonica, el molí de la [tu muˈti ðə tə βuˈnikə]

Al terme de Riudecanyes. Avui resta submergit dins les aigües del pantà i només queda un maset ran de l'aigua que formava part del conjunt d'edificacions del molí. Sovint els propietaris eren de Duesaigües. Abans era anomenat *molí d'en Voltes*.

«Molí de la Bunica» (IGC 1920).

Borata

«Bn. d[e] Sangenis [e]t uxor Gll. [...] ve[n]dim[us] v[o]b[is] P. borata [e]t uxor [...] petia ter[re] [e]t vinea [...] t[er]mi[n]o d[e] duab[us] aq[ua]s» (MN 1271-1273).

Només el trobem una vegada comprant una vinya.

Bover

«[e]t p[er]pyn[y]a bov[er]» (MN 1281-1282); «V[o]b[is] p[er]pi[n]ya bov[er] duas [a]q[ua]s» (MN 1316-1317).

A Coldejou, tocant al terme de l'Argentera, trobem el canal de la Bovera. No sabem si hi ha cap relació. De nou trobem el prenom *Perpinyà*.

Bricàs

«T[estes] [...] [e]t Br. Bricaz» (MN 1292-1294, f. 14v).

Berenguer Bricaz, que fa de testimoni a Duesaigües, el trobem com a resident de Riudecanyes el 1271.

Brives

«[e]t madr. Brives» (MN 1320); «Ego b[e]rtolom[eus] brives filium q[uon]d[am] Arnald[us] brives de duab[us] aq[ua]s» (MN 1337-1339); «et b[e]r[en]g[ar]i[us] brives et eius ux[or] guillema de duas aquis» (MN frg., 1361); «afron[ta] cu[m] en brives [...] in loco duavis aquas» (MN frg., 1370).

El 1271 trobem un Guillem Brives a l'Argentera, i possiblement els Brives de Duesaigües provenien de la vila veïna. Amb la crisi del segle *xiv* el nom desapareix de la baronia. El llinatge podria provenir d'Occitània, de Brive la Gallarda.

Cabrer

[kə'βre]

No hem trobat cap document més antic que el llevador del segle *xviii*, on figura una família *Cabré*. Sabem que a Vilanova ja hi era el 1271 i a Riudecanyes, Riudecols i les Voltes hi és des d'antic. Podrien provenir d'un d'aquests indrets. Avui algunes famílies continuen el llinatge.

«en terres pròpies de Jaume Cabrer de Duesaigües» (IPHR, 1687, p. 60); «Esperansa Cabrer viuda de Jaume Cabrer» i «Pasqual Cabrer pages de Duas aÿguas» (Llevador, s. *xviii*); «Isidro Cabre Labr. del lugar de Dosaiguas» (RH 1773, f. 1v).

Cabrer, el puig d'en

«trotiu[m] t[er]re vulgarit[er] vocatu[r] den pug den cabrer [...] afro[n]ta cu[m] G. d[e] noyla cum bndo. Aguilo cu[m] andrea ripol» (MN 1380).

El nom podria estar relacionat amb Riudecols i tractar-se de la denominació antiga del *Puigmari*.

Cabreta, la [tə kə'βretə]

És una paret de roca que forma angle i fa de senyal horària als cingles del *Muscheskalk* o cingle blanc que trobem per la part de la Xurivia. En ombrejar-se tant a l'hivern com a l'estiu assenyala les dotze. El nom ens han dit que es deu a la morfologia de la roca.

Cadiretes, les [təs kəði'retəs]

Allà on el carrer de Baix aboca a la carretera. Les roques fan uns replans aptes per seure.

Cagavaques, el pla de [tu 'pʎa ðə kəɣə'vakəs]

Per sobre la Xurivia i sota el camí de la Serra. A l'indret hi ha les restes d'uns corralots ensorrats que podrien tenir a veure amb el topònim.

Cairals, els [tus kəi'ratʃ]

Unes finques dins l'extensa partida de la Xurivia. Es tracta d'una mena de subpartida.

calaixera

V. *Quelo*.

Calderó [kətdə'ro]

Anotat una vegada a l'*Amill*. 1945. Encara és viu a la vila.

Calvari, el [tu kə't'vari]

El punt més enlairat del poble, allí on acabava la processó del viacrucis.

Calvari, el camí del [tu kə'mi ðət kə't'vari]

La part més enlairada del carrer homònim. En urbanitzar-se ha perdut el sentit de camí.

«Con el camino del calvario» (RF 1920, f. 67).

Calvari, el carrer del [tu kə're ðət kə't'vari]

Va des del carrer de Dalt, on se separa per dos indrets, fins al Calvari, el punt més elevat de la vila. El carrer és complex ja que fa alguns tombs i té afegits un parell de carrerons.

«Calvario» (RF 1920, f. 49).

Calvari, el corraló del [tu kurə'ʎo ðət kət'vari]

Un dels carrerons esmentats a l'entrada anterior.

«Callejon del Calvario» (RF 1920, f. 51).

Camarasa [kəmə'rasə]

Cognom actual a la vila.

camí

V. *Argentera, Calvari, *Colls, Cortiella, Escornalbou, Falset, *Font, Galaupes, *Mas de n'Aguiló, Masos, Planots, Pradell, Riudecanyes, Serra, *Valls, Velles.*

Camí dels Masos, el

«partida dita lo Camí dels Masos» (CBE 1761-1762, f. 207v).

És la part propera al camí dels Masos, presa com a partida.

«Camilo», cal ['kaʎ kə'miʎu]

Viuen en una casa del carrer de la Font.

camp

V. *Morató.*

Canal, la [tə kə'naʎ]

És el conducte per a fer el transvasament de l'aigua del pantà de Siurana al pantà de Riudecanyes. Aquest conducte circula subterrani per sota la Garranxa, en terme de Porrera, i per la part central de la vall de Cortiella per abocar directament al barranc dels Masos, per la part del mas del Tegell, i des d'aquest punt segueix el curs del barranc fins a l'embassament. Pel fet que l'aigua transcorri pel barranc i els drets ancestrals d'aprofitar-ne el cabdal romanguin, la gent de Duesaigües i els interessos del poble estan en contradicció amb la comunitat de regants del pantà.

Canyar, l'hort del

«trocio orti cu[m] t[er]ra campa vocato ort d[e]l ca[n]yar» (MN 1380).

cap

V. **Plana.*

Carabassal, el [tu krəβə'saʎ]

En diuen així a la finca anomenada *mas del Patró*, que s'estén a banda i banda de carretera entre el coll de la Teixeta i el coll Negre i arriba fins a les crestes de

Cortiella. Hi ha un bassot gran on emergeix aigua amb què es regaven uns bancals. És un dels topònims més antics del terme que encara s'anomenen.

«i ab lo sarral d[e]l carabaçar» (MN frg., 1351).

Cardona [kər'donə]

Cognom viu a Duesaigües. A l'*Amill*. 1945 trobem anotats dos propietaris que es diuen *Cardona*.

Cardona de cal Vicent, el tros del [tə 'trɔz dət kər'donə ðə 'kaʎ vi'sen]

A la partida de les Rotxuelles.

Carmeta, ca la

Al carreró segon del carrer del Planet.

Carrascla, cal ['kaʎ kə'rasklə]

Només ha perdurat el nom en una casa del carrer de la Font.

carrer

V. **Amunt, Baix, Calvari, Dalt, Font, Major, Mig, Planet, *Portalàs, Seula, Vinyeta*.

carrerada

V. **Colls, Teixeta*.

Carrerada, la [lə kərə'radə]

Extensa partida de terme que s'estén a banda i banda de la carrerada de la Teixeta, al costat de la Xurivia, per la part occidental, i dels Colls, que s'aixequen per sobre el barranc dels Masos, per la part nord-est. Comença a tocar de la vila, de forma afuada, i va eixamplant-se així que ens acostem als cingles de l'oest del terme. Hi tenen terres els de cal Vicari, ca la Viuda, cal Xarroc, cal Pubill —que és una finca molt gran—, ca l'Ignasi, cal Faiol, cal Tarragó, ja tocant al Goret, cal Quelo i d'altres. És la carrerada que trobem en els mapes anomenada *de la Teixeta*.

V. t. *Teixeta, la carrerada de la*.

carretera

V. *Alcolea, Argentera, Falset*.

Carretera d'Alcolea [kərə'terə ðətku'lɛjə]

Alguns bocins de terra prop la carretera estan considerats partida de terme.

«Partida Carretera de Alcolea» (*Amill*. 1945).

«casilla»

V. *Peons*.

«Casimiro», el mas del

«Afueras núm. 11 Mas del Casimiro» (RF 1920, f. 30).

Castell

El 1945 trobem anotades dues persones com a propietaris de Duesaigües amb el cognom *Castell*, però actualment ja ha desaparegut.

Castellví

[kəstə'l'vi]

Cognom que trobem documentat per primera vegada quatre segles enrere a Duesaigües. Avui encara hi és viu.

«Jo en gabriel castellvi de dit loch y sa muller juana» (MN 1595-1598).

Catalunya, la plaça de

[tə 'ptasə ðə kətə'lujə]

Un eixamplament o una cruïlla entre el carrer Major, el carrer de Dalt, el carrer de la Font i el carrer del Mig. És una denominació moderna.

Cavaller

«afro[n]tat c[um] b[eren]g[er] caval[e]r» i «D[e] una p[ar]te c[um] R. caval[e]r» (MN 1271-1273); «Ego p. cavaler [...] in loco duas aq[ui]s» (MN 1300-1302); «Ego bg. Cavaler de duob[us] aq[ui]s» (MN 1307); «Ego G. B[e]sora [...] v[o]b[is] R. Cavaler [e]t uxor sua mia filia» i «Ego po[n]z cav[a]l[e]r» (MN 1316-1317); «Ego Raymundus Cavaler mayor dies masilia eyus uxor duas aquas» (MN 1337-1339); «Q[uo] Ego b[er]n[ar]d[us] cavaler duas aquas» (MN frg., 1351); «afro[n]ta cum astruch cavallery» (MN 1380); «berengario cavaller [...] dicti loci h[ab]itatoris» (MN 1440, f. 3r); «Ego berengarius cavaler loci duasaquas et maria eius ux[or]» (MN 1465-1467).

Una de les famílies que iniciaren la vila de Duesaigües. Resistí l'embat de la pesta i després de dos-cents anys de permanència desaparegué de la vila. Les dues entrades següents podrien estar relacionades amb el cognom.

Cavallera, la roca

«al termino de dicho lugar y Partida de la Galaupa o Roca Cavallera» (RH 1773, f. 3r).

Cavallers, la font dels

[tə 'fɔŋ dəts kəvə'les]

Al peu d'una clotada, a la partida de la Xurivia, en un punt on conflueixen dos o tres barranquets; una emergència d'aigua molt bona que no s'ha estroncat mai.

Podria tenir relació amb el cognom *Cavaller*, tan important durant tres segles a Duesaigües.

cementiri, el [t̪u səməŋˈtiri]

Al sud de la vila, per la part on aboca el barranc d'en Seula al barranc Reial o de l'Argentera.

Cementiri

«Partida Cementerio» (*Amill. 1945*).

Les terres veïnes al cementiri.

Cervera

«et anthonio cervera» (MN frg., 1361); «Anthoni Cervera» (FCCT 1414); «e de altra part ab en nicolau cervera d[e] dit loch» (MN 1465-1467).

L'Antoni tenia terres a Duesaigües. Després de cent anys desapareixen del terme. A la vall de Cortiella hi ha una *font Cervera* i a Alforja, el cognom als segles XVIII i XIX.

cingle

V. *Serrada.

clot

V. *Mare*, **Sant «Jacinto»*.

Clot, el

«trotiu[m] ter[re] vocatu[r] lo clot situ in d[ic]to t[er]m[i]no duas aq[ui]s afrontatur ad viaria d[ic]ta argent[ari]a» (MN frg., 1361); «trotio t[er]re vocatu[r] clot afro[n]ta cum astruch cavallery» (MN 1380).

Sabem que es trobava vora l'antic camí de l'Argentera i afrontava amb les terres d'Astruc Cavaller. Podria tractar-se del mateix indret que la font dels Cavallers, que és dins una clotada.

Coco, la font del [t̪ə ˈfɔŋ dət ˈkoku]

Una font al Planot del Rabascall. Emergeix ben bé del terra. Per a beure hi havia la meitat de la closca d'un coco.

Codorniu

Ja no queda ningú a la vila que se'n digui. L'*Amill. 1945* té anotat un propietari amb aquest nom.

Coix, el barranc del

[tu βə'raŋ dət 'kojʃ]

Té les deus a la font de l'Heura, al sud del Puigmarí, i creua les Galaupes, gairebé paral·lel a la partió amb Riudecanyes. Després de sobrepassar la línia del tren i fins que aboca al pantà, barranc i divisòria són coincidents. Fa un recorregut d'uns quatre quilòmetres i mig i un desnivell de tres-cents metres.

coll

V. *Bitxo*, *Falset, *Negre*, *Roca del Poll, *Teixeta*.

Coll de la Teixeta, el

[tu 'kɔʎ ðə tə tɔj'ʃetə]

Les terres que s'estenen a l'esquerra del coll, des de la carretera d'Alcolea fins a la carena que separa Duesaigües de la vall de Cortiella, són considerades partida de terme. Avui tot és màquia amb alguna alzina escadussera que ha rebrotat malgrat els incendis.

V. t. *Teixeta, el coll de la*.

«Partida Coll de la Teixeta» (*Amill*. 1945).

Coll de la Teixeta, el torrent del

«et cum torre[n]te vocato d[e]l col de la texeda» (MN 1380); «mediant lo torrent del Coll de la Teixeta» (CBE 1761-1762, f. 208v).

Es tracta del primer tram del barranc dels Masos, que s'inicia al coll.

Coll Negre, el

[tu 'kɔʎ 'nɛɣrə]

Són els vessants a ponent del coll Negre considerats partida de terme. Actualment, aquestes terres són afectades pel nou traçat de la carretera.

V. t. *Negre, el coll*.

«Partida Coll Negre» (*Amill*. 1945).

collet

V. *Feixos*, *Planeta.

colls

V. *Vicari*.

Colls, els

[tus 'kɔʎs]

Al peu de la serra de Pradell. Són les crestes que separen l'aiguavés del barranc dels Masos, a septentrió, del barranc d'en Seula, a migdia.

«trocio ter[re] vocatu[r] los colyls [...] et cum serra d[e] pratello» (MN frg., 1361).

Colls, el camí dels

«y ab aquilone cum via dels colls» (MN 1595-1598).

És la *Carrerada* o *camí de la Carrerada*, amb una repetició de concepte.

Colls, la carrerada dels

«de poniente con la Carrerada llamada de los Colles» (RH 1781, f. 110).

Com l'entrada anterior, es tracta de la mateixa *Carrerada*, la *de la Teixeta*.

V. t. *Teixeta*, *la carrerada de la*.

coma

V. *Algar, *Bernarda, *Horts, *Juliana, *Llevansa, *Santa.

Coma

«d[e] alia c[um] G[ui]ll[elmo] coma» (MN 1271-1273, f. 2r); «Q[uo]d Ego Joh[an]es Coma [e]t Raymund[us] coma f[ra]tes mayores» (MN 1281-1282); «Ego joh[an]es coma ha[b]i[tatore] d[e] valle duas aq[ui]s» (MN 1320); «Ego d[o]mi[ni]c[us] coma [e]t ux[or] m[e]a maria hbi. duas aq[ua]s» (MN 1325).

Un Guillem, un Joan i un Domingo porten aquest cognom, possiblement vingut d'un nucli habitat prop de la Seu d'Urgell quan es féu el repoblament.

Coma, la

«Trotiu[m] ter[re] vocatur cumba afro[n]ta cu[m] viaria vallis» (MN 1358-1359); «termino del mismo lugar Partida las Comas» (RH 1781, f. 110).

Segurament es tracta de l'actual *les Escomes*.

V. t. *Escomes*.

Coma, el sòl de la

«et cum petro mestre al sol de la coma» (MN frg., 1361).

Devia ser la part més fonda de la barrancada on trobem les Escomes. El nom és en desús.

Comellar dels Freixes, el

«terme de dit lloch partida del Comellar dels freixes» (Llevador, s. XVIII); «terme de Dosaiguas partida dita del Comellar dels Freixes que es de pertinences del mas den Giner» (CBE 1761-1762, f. 209v).

És la manera primitiva d'anomenar el *barranc dels Freixes*. Sembla que al segle XVIII coexistien les dues denominacions. La de *comellar* va anar perdent sentit.

comes

V. *Gener.

Comes

V. **Vall d'en C*.

Comte

«d[e] duab[us] aq[ua]s q. Petia t[er]re afro[n]ta d[e] p[r]ima p[ar]te c[um] Joh[an] comte» (MN 1281-1282); «Q[uo]d Ego J[o]h[an]es comte d[e] duabus aq[ua]s et ux[or] m[e]a Eliesendis» (MN 1292-1294, f. 14v).

Només sabem pels documents que Joan vivia al començament del segle XIV a Duesaigües amb la seva esposa Elisenda i que hi tenien terres pròpies.

Consell

«Con el desague llamado Concell» (RF 1920, f. 8).

No ens n'han sabut donar raó.

Cormessa, cal

[ˈkaʎ kurˈmesə]

Van viure i van tenir casa al carrer del Planet.

corraló

V. *Calvari*.

Corraló, el mas del

«Afueras núm. 12, Mas del Corraló» (RF 1920, f. 31).

corralot

V. *Maep*.

Corredor

«Con el desague llamado Corredó con puerta núm. 13» (RF 1920, f. 2).

Els informants desconeixien el nom.

Cortiella¹

[kurtiˈeʎə]

Cortiella era un agregat del terme d'Alforja. El seu antic territori és com un apèndix que s'introdueix al Priorat i ocupa la vallada banyada per les aigües del riuet homònim, que neix als primers contraforts de les serres de Puigcerver i el Mirador o Molló i arriba gairebé fins a la vila de Porrera per allà a les comes en

Lluís. Parteix una part amb el terme de Duesaigües. Hi havia un conjunt de masos importants com el del Botó, del Vicari, del Manyà, del Roca i del Mestre. Avui gairebé totes les terres són de gent de Porrera.

La vallada va ser important per les mines de galena argentífera que Alfons el Cast va donar l'any 1181 a Ramon i Bernat de Ganagot i que s'exploren fins a la meitat del segle xx.

«ad ipsas serras de Cortadela» (CPFC, p, 197, any 1165); «rey Ildefonso al dit Ramon y a Bernat son germa de la mina de plata de Cortadella» (*Í. Vell*, 253 bisv, 1181); «et cu[m] t[er]myno de cortiela» (MN 1380).

Cortiella²

«[e]t maria cortiella» (MN 1326-1327).

Maria Cortiella tenia terres a Duesaigües.

Cortiella, el camí de

[tu kə'mi ðə kurti'eʎə]

Des de la vila s'ha de seguir el camí dels Masos fins a arribar al mas del Vaitot; des d'allí s'inicia el camí que s'enfila per la cresta fins a arribar a la carretera d'Alcolea, s'hi sobreposa uns tres-cents metres en direcció a Riudecols i, a mà esquerra, continua el vial, ara carreter, fins al collet dels Feixos, i davalla serpentejant per l'obaga del bosc Gran fins al mas d'en Mestre.

«et cu[m] viaria de cortiela» (MN 1380).

Cosme de l'Estanc, cal

['kaʎ 'kɔsmə ðə təs'taŋ]

Una casa del carrer Major que és d'altres propietaris.

Cosme Forja, el tros del

[tu 'trɔz dət 'kɔsmə 'forzə]

A la partida dels Masos.

Cosme Isabel, el tros del

[tu 'trɔz dət 'kɔsməzə'βet]

Al sud i prop del poble.

Costa

['kɔstə]

Actualment trobem el cognom a la vila.

Costa, la

[tə 'kɔstə]

A la part alta de la Xurivia.

«in partita dita la Costa» (CCC 1723).

Costals

«vinea scitam in termino dicti opidi in parte dicta los costalls» (MN 1595-1598).

Als informants els era desconeguda la denominació, que de segur fa referència a l'indret conegut per *la Costa*.

cova

V. *Estevenet, Pere Pastor*.

Criado

«Alcalde: D. Eugenio Criado Mestre» (ACE 1936).

Crusat

«Antoni Crusat» (*Fog. 1553*); «en Miquel crusat major de dies y sa muller juana y en Miquel crusat y sa muller Angela» (MN 1595-1598); «Carnicerias: Crusat (Juan)» (ACE 1936).

Cognom que apareix per primera vegada a la baronia, al fogatge de 1553, a Duesaigües i l'Argentera, on encara és present. El llinatge va estar vinculat al mas de la Trilla.

«**Currillo**», el tros del [tu 'trɔz dət ku'riɫu]

Un bocí de terra a la partida de la Xurivia.

Dalmau

«et Geraldus Dalmau» (MN 1271-1273).

Signa com a testimoni en una compravenda de terres vora el camí de l'Argentera.

Dalt, el carrer de [tu kə're də 'ðat]

Va paral·lel al carrer Major fins a la plaça de Catalunya. El nom és motivat perquè és un pèl més enlairat o, si més no, en referència al pla de la vila, és damunt el carrer Major.

Damià de la Plaça, cal ['kaɫ dəmi'a də tə 'pɫasə]

Era a la plaça davant l'església, on transcorre el carrer Major.

Damià Piquer, cal ['kaɫ dəmi'a pi'ke]

Tenen casa al carrer del Planet.

Davant, el tros [tu 'trɔz də'van]

Rep aquest nom perquè és davant de la vila, a l'altra part del barranc de l'Argentera.

devesa

V. **Escornalbou, Mas de n'Aguiló*.

«Dionisio», el mas del [tu 'maz dət du'nisio]

És a la part del mas de l'Aguiló. Va des de més enllà de la Drecera fins a la carretera d'Alcolea. El mas que presideix la finca és gran, de dues plantes, i amb cups per a la verema.

Dolça

«Ego B[eren]g[uer] dolza e[t] uxor m[i]a eliessendis» (MN 1271-1273); «afro[n]ta[t] [...] [e]t c[um] R, dolza [...] v[o]b[is] R, dulcia» (MN 1283-1287); «Com nos R. Dolssa d[e] dues aygues» (MN 1309-1310).

Un Berenguer Dolça també el trobem com a veí de l'Argentera.

Domènec [du'menək]

En l'*Amill. 1945* hi ha anotat un propietari amb el cognom *Domènec*, el qual encara forma part del patrimoni de Duesaigües.

Domingo

«P. Domi[n]go de dualis aq[ua]s» (MN 1271-1273).

És curiós aquest cognom en una data tan primerenca, quan tot just feia quaranta anys de la seva canonització.

Domingo Roger, l'era d'en

«davall la era d[e] hereu den domingo roger» (MN frg., 1351).

Drecera, la [tə ðrə'serə]

Era un camí que enllaçava el coll Negre i el de la Teixeta, en un nivell més baix que l'antic traçat de la carretera d'Alcolea, seguint més o menys el trajecte del nou traçat, raó per la qual ha desaparegut.

Les terres que vorejaven el vial de la drecera són tingudes com a partida de terra.

«Partida La Deresera» (*Amill. 1945*).

Duc, la font del

[tə 'fɔŋ dət 'duk]

Com diu DCTE, la font (o toll) d'aigua permanent es troba emboscada al peu del cingle roig, prop de l'hostal de la Potra. El nom té relació amb el rapinyaire nocturn, el duc o dúgol (*Bubo bubo*).

«que porta a la font del Duc, toll d'aigua permanent i molt bona, al peu d'un elevat pany de cingle roig» (DCTE, p. 112).

Duesaigües

[duɣə'zajɣwəs]

Sovint determinar el significat del nom d'una vila és una tasca difícil i algunes vegades inescrutable. A Duesaigües el nom del poble i la seva situació geogràfica són tan coincidents que no hi pot haver equívoc en la interpretació. Trobem la vila encimbellada al vèrtex que es produeix a l'aiguabarreig del barranc de l'Argentera, també dit *Reial*, i el barranc dels Masos, que davalla del coll de la Teixeta, una situació estratègica que va donar lloc al nom de Duesaigües.

«Q. Ego Bn. d. Sent genis et uxor ma. Gll. Q. Nos et ntos. Vedimus. Vbs. Nicholau Selva et uxori sua Bg. [...] petia. tre. In tmio. D. Duabus aqs. d. tmio. Cornubou» (MN 1271-1273, f. 2r); «entre dos arroyos, de cuya posicion toma su nombre» (PM 1845).

Duran

«P. Duran, del mas» (FCCT 1414).

Només surt en aquest fogatge.

Eiron

«[e]t c[um] honore G[ui]ll[elmu]s eyronis» (MN 1281-1282).

Cognom enigmàtic que només trobem en aquesta data.

Enderrocada, l'

[təŋdəru'kaðə]

A la serra de Pradell, a la part més alta del barranc de la Coma Tornera, prop d'on conflueixen els termes de Duesaigües, Pradell i l'Argentera. És un esvoranc rectangular, obert entre dos cingles, que permet creuar la serra per davallar a la vila veïna.

«y el de la Enderrocada» (PM 1845); «A la dreta, comença la cinglera de l'Enderrocada» (DCTE, p. 112).

Entreforc, l'

«in t[er]m[in]o duas aqu[i]s in loco d[ict]i letre forch d[e] les iyers [...] menar aygua d[e] riarriam d[e]ls masos ad tor[ren]te q[ue] descendit d[e] argenteria» (MN 1307).

Hem preguntat als informadors si a la confluència o a l'aiguabarreig dels dos barrancs l'anomenaven *l'Entreforc* i en desconeixien el significat. Era una denominació ben gràfica.

era

V. **Domingo Roger, Pasqual, Patró*.

Era, l'

«trotiu[m] ter[re] vocatu[r] hera» (MN 1358-1359).

Escalet, ca l'

[¹ka t̪əskə'tet]

Al carrer del Planet, fa cantonada amb el carrer Major. En deien així per unes escales exteriors per entrar a la casa.

Escarrotxer, ca l'

[¹ka t̪əskərut'ʃe]

Una casa del carrer de Baix que conserva el nom.

Escolana, de l'

«Pere Sangenis dit de la Escolana del Lloch de Dosaigües» (CBE 1761-1762, f. 213v).

Escomes, les

[t̪əzəs'koməs]

Partida de terme que ocupa els fondals d'una barrancada acarada a septentrió, subsidiària del barranc dels Masos. Per la part alta, limita amb la Carrerada i la carretera de Falset i arriba fins al cor de la barrancada. Hi tenen finques els de cal Maep, cal Jaume «Eusebio», cal «Perfecto», cal Trillana, cal Raimundeta i cal Bondia, entre d'altres.

Escomes, la rasa de les

[t̪ə 'razə ðə t̪əzəs'koməs]

És la barrancada que dóna nom a la partida. En perdre el sentit el nom de *coma*, s'adoptaren els noms més moderns de *barranc* o *rasa*, amb la qual cosa es repeteix el mateix concepte.

Escomes de la Lina, les

[t̪əzəs'koməz də t̪ə 'linə]

Són les *Escomes de cal Jaume «Eusebio»* però són més conegudes per *de la Lina*, el nom de la dona. Abans de la Guerra del 1936 s'hi va fer una plantació de pins per a l'explotació. Van ser talats una vegada però després el foc destruï la pineda.

Escornalbou

[əskornət'βow]

La manera actual d'anomenar el monestir de Sant Miquel d'Escornalbou i el castell de la baronia.

A l'*Onomàstica de Colldejou* ja parlàvem de la interpretació del nom del monestir d'Escornalbou, que es feia derivar de *escornar*, 'trencar la banya al bou', derivació que creiem totalment errònia. Ramon Amigó ja havia suggerit que *Escornalbou* es tractava d'una aglutinació parcial de l'article al nom, *Corn del Bou*. Aquest nom ve de la singularitat morfològica de la muntanya. El seu perfil cònic, semblant a una banya, difereix de les formacions tabulars de les serres i moles dels entorns. Aquest fet d'incorporar part de l'article al nom és freqüent a la comarca i a Duesaigües trobem: *Escomes*, *Espinalts* i *Esplaneta*, i a Riudecanyes: *Esbardés*, *Escanyets*, *Escorbetes*, *Espinassars*, *Esplanes*, o a Colldejou: *Estallades*, *Estires*, i a Alforja: *Escararrosa*, *Esplanes* i *Estallades*. Aquests casos serien molts més si resseguíssim altres reculls onomàstics dels entorns.

«locum illumheremum, qui nuncupatur Schornabou» (CPFC, p. 196, any 1166).

Escornalbou, el camí d'

[tu kə'mi ðəskornət'βow]

Surt de la vila per on el barranc d'en Seula aboca al barranc de l'Argentera o Reial i s'enfila seguint el curs del barranc de Vilamanya pel vessant oriental, excepte un curt tram inicial. En ser al peu del con d'Escornalbou, comença a fer giragonses, fins a trobar la carretera que puja de Riudecanyes ja ben prop del monestir. Alguns trams encara conserven l'antic empedrat de quan pujar-hi era obligació.

«Et cum itinere quo itur a escornalbou» (CCC 1723).

Escornalbou, la devesa del monestir d'

«Fins a la devesa del monestir de escornalbou» (CCC 1723).

església, l'

[ti'kʎeziə]

L'església primitiva data de l'any 1388. Segurament era amb trets gòtics i no gaire gran, si tenim en compte la població que hi havia llavors.

L'actual és d'estil poc definit però s'apropa al renaixentista. Va ser construïda sobre l'anterior i beneïda l'any 1753. Al principi va estar dedicada als sants Cosme i Damià, perquè la benedicció va escaure en la diada d'aquests sants. Més tard es canvià l'advocació per l'Assumpció de la Mare de Déu, i celebren la festa el 15 d'agost.

Església, la plaça de l'

[tə 'ptasə ðə ti'kʎeziə]

Un eixamplament del carrer Major, quan arriba a la plaça de Catalunya.

«Plaza de la Iglesia núm. 1 Iglesia Paroquial» (RF 1920, f. 187).

Espanyol

«jo[annes] espa[n]yol d[e] duab[us] aquas» (MN 1271-1273).

Només trobem aquest Joan, però el cognom donà el nom a un topònim del qual avui no ens han sabut donar raó.

Espanyol, la solana de n'

«cum termi[n]o de pratello et cum saral vocato de la solana den espa[n]yol» (MN 1380).

Esperança, ca l'

[^hka t̪əspə'ransə]

Avui és *cal Rofes* del carrer de la Font.

«ab terras de Joan Cabrer de la Esperansa tots pagesos de Dosaiguas» (CBE 1761-1762, f. 203v).

Espinalts, els

[t̪uzəspi'naʦs]

Uns espadats per sobre la carretera de Falset, allà on els vessants separen el terme de la vall de Cortiella.

«Espinal» (IGC 1920); «Partida Espinal» (*Amill. 1945*).

Esplaneta, l'

«trotiu[m] ter[re] vocatu[r] Esplaneta» (MN 1358-1359).

Un altre exemple del que comentàvem en l'entrada dedicada a *Escornalbou*.

Esquitx, ca l'

[^hka t̪əs'kitʃ]

Ja no queda ningú amb aquest renom; només es conserva en la casa del carrer de la Font.

Estevenet, ca l'

[^hka t̪əstəvə'net]

Van tenir casa al carrer de Dalt.

Estevenet, la cova de l'

[t̪ə 'kɔvə ðə t̪əstəvə'net]

A la dreta de la seva boca hi ha un degotís.

«un sender porta a la cova de l'Estevenet, oberta en el cingle i mig tapada de pedra seca» (DCTE, p. 112).

Estevenet, el tros de l'

[t̪u 'trɔz də t̪əstəvə'net]

Al camí dels Masos, prop del Barrancó.

Estrets, els [tuzəs'trɛts]

Una obertura entre cingles a la serra de Pradell que permet el pas de terme a terme, on transcorre el camí vell de Pradell.

Faiol, cal ['kaʎ fə'jɔʎ]

Al carrer Major, tocant a cal Pasqual.

Faiol, el tros del [tu 'troz dət fə'jɔʎ]

Un bocí de terra al pla de Cagavaques.

Faiu, cal ['kaʎ 'faju]

Al carrer del Mig, on viu el nostre informant Joan Tarragó.

Falguera, la font de la [tə 'fɔŋ də tə fət'yerə]

Prop del mas del Vaitot.

V. t. *Font de la F.

Falset, el camí de [tu kə'mi ðə fət'set]

El primer tram era el camí dels Masos i pel coll de la Teixeta entrava al terme de Pradell i d'aquest al de Falset.

«mediant lo cami de Falcet» i «ab lo cami real per lo qual se va a Falcet [mas den Aguiló]» (CBE 1761-1762, f. 208r-222v).

Falset, la carretera de [tə kərə'terə ðə fət'set]

En diuen així al tram de carretera que va de la vila al coll de la Teixeta, serpentejant pels vessants obacs del barranc dels Masos, per sota la partida de la Carrerada.

Falset, el coll de

«afro[n]tat d[ic]ta petia t[er]re c[um] al col d[e] faucet» (MN 1305-1306).

Fassa-no-puja, la [tə 'fasə no 'pujzə]

És un tros de terra tocant al camí d'Escornalbou, a Vilamanya, on els olivers tenen unes olives que produeixen molt poc oli, que no ragen, diuen els pagesos. El nom fa referència a aquesta característica.

Feixos, el collet dels [tu ku'ʎed dətə 'fejzʊs]

A la carena que separa la vall de Duesaigües de la vall de Cortiella, just per on transcorre el camí que les enllaça.

Ferran

«faber ferran habitatus oppidi de Dues Ayguas» (CCC 1723).

El cognom no torna a aparèixer.

Ferreginal, el

«trotiu[m] ter[re] vocatu[r] ferreginal» (MN 1358-1359).

No hi ha record d'aquesta peça de terra.

Ferrer

«ara ab Jaume Ferrer» (CCC 1723).

A l'Argentera ja trobem un *Ferrer* el 1272, com també a Botarell. Els oficis de ferrer i forner eren imprescindibles en el repoblament d'una zona i depenien del senyor feudal.

Ferrer Nou, cal

[ˈkaʎ fə're 'nəw]

Vivien i tenien casa al carrer Major.

Ferreret, cal

[ˈkaʎ fəɾə'ret]

És al carrer Major i hi viuen.

Ferrerot, cal

[ˈkaʎ fəɾə'rət]

Al carrer del Mig, al costat de cal Vaitot. La família ja no hi viu.

Figuera, la plana de la

[ˈʎa 'pʎanə ðə tə fi'ɣerə]

A la partida del Mas de l'Aguiló. El bocí de terra va des del barranc fins a la carretera d'Alcolea, és molt gran i la presideix una masada de dues plantes. En el document veiem grafiat «Pla de la Figuera», però sempre hem sentit a dir «la plana de la Figuera».

«nomenada lo Pla de la Figuera que es part y de partinences de tota aquella Masia dita den Aguilo» (CBE 1761-1762, f. 208v).

figueral

V. *Baldirà.

Figuerola, la rasa del

[tə 'razə ðət fiɣə'ɾətə]

Prop de la Canal, a uns cent metres.

Fogassa, el pla de la

«mes de mag d[e]l ayn MCCCCLXII en berenguer cavaler d[e]l loch de dues aygues ven an antoni laberia hun tros de terra apellat lo pla de la fogaça en lo terme de dues aygues» (MN 1465-1467).

Sembla que el nom s'ha perdut. Es devia tractar d'un pla apte per a produir blat, d'una terra de pa.

font

V. «Apeadero», *Avellar, Barrancó, Cavallers, Coco, Duc, Falguera, Heura, Llaural, Mas d'en Monner, Molla, Patró, Vilamanya, Xurivia*.

Font, de la¹

«Partida dita de les Valls eo de la Font» (CBE 1761-1762, f. 227r).

Font, de la²

«Francischo Miralles lana paratori et dicto de la font» (MN 1629-1640).

Font, el camí de la

[tu kə'mi ðə tə 'fɔn]

«lugar de Dosaýguas al camino de la Fuente» (RH 1773, f. 6v); «Izquierda Camino de la Fuente» (RF 1920, f. 118).

És l'actual *carrer de la Font*. Menava a la font del Barrancó, que subministrava l'aigua a la vila.

Font, el carrer de la

[tu kə're ðə tə 'fɔn]

Va de la plaça de Catalunya a la carretera del coll de la Teixeta i per la dreta enllaça amb el carrer de Baix.

«de poniente con la calle o camino de la Fuente» (RH 1773, f. 6v); «Calle de la Fuente núm. 1 y 3» (RF 1920, f. 105).

Font, els horts de la

«trotiu[m] orto d[ic]to orts de la font» (MN 1370).

Sembla que es tractava dels horts prop el Barrancó.

Font de la Falguera, el barranc de la

«que voreja el barranc de la Font de la Falguera o dels Masos» (DCTE, p. 111).

És a la capçalera del barranc dels Masos.

V. t. *Masos, el barranc dels*.

Fonteta, la [tə fun̩'tetə]

Petita partida tocant al camí dels Masos. Un forat a la roca on brolla l'aigua que omple una basseta dóna nom a la partida.

Fonteta, la rasa de la [tə 'razə ðə tə fun̩'tetə]

Són les terres de la partida la Fonteta, abocades al barranc dels Masos.

Forats, els [tus fu'rats]

Uns marges amb uns foradots on jugava la xicalla, tocant a l'hort de cal Vaitot.

Forcada [fur'kaðə]

Cognom actual.

Forja, ca la ['ka tə 'fordʒə]

Al carrer del Planet.

V. t. *Cosme Forja*.

for

V. *Pubill.

Forner

«duab[us] aq[ua]s i[n] t[er]mi[n]o cornubou[is] [...] afro[nta] c[um] b[er]n[at] forn[er]» (MN 1271-1273); «vobis b[eren]g[a]rio forn[er]is [e]t G[i]ll[el]mus forn[er]is fratibus» (MN 1281-1282); «Q[uo]d Ego b[er]n[ardus] forn[er] [e]t ego bernarda filia duas aq[ua]s» (MN 1300-1302); «Ego bg forner d[e] duab[us] aquis» (MN 1304-1305); «[e]t antony forner» (MN 1326-1327); «Ego Maria forna[ria] ux[or] q[uo]n[da]m antony forn[arius] hitats. Duab[us] aq[ui]s» (MN 1351-1352); «d[o]m[ini]c[us] forner d[e] manso duas aquas» (MN 1371).

Els Forner són una família de les que van fer l'establiment de Duesaigües. Amb la pesta desapareixen. A Riudecanyes el 1271 també trobem *Pere* i *Arnald Forner*, que deixaren el nom a un *mas del Forner*.

Fou, la [tə 'fow]

Partideta en una fondalada a la vora del barranc dels Masos, poc abans d'arribar a la Plana del Piquer.

França

«Ego jo[annes] de Fra[n]za» (MN 1271-1273).

El document deixa clar que es tractava d'un dels primers vilatans vingut de França.

Francesc

«de Pablo Franch. Labr. del lugar de Dosaguas» (RH 1773, f. 4v).

Cognom que portaren els primers colons de la baronia. El 1271 el trobem establert a l'Argentera, Botarell i Riudecanyes. A l'Arbocet, antigament anomenat *mas de l'Arbós*, el 1497, hi vivien sis famílies d'aquest llinatge. A Duesaigües devia venir d'alguna d'aquestes viles.

Francesc, cal

[ˈkaɫ frənˈsɛs]

Vivien al carrer de Dalt. Sembla que el nom de casa no té res a veure amb el cognom *Francesc* sinó amb un prenom.

Francisco

[frənˈsisku]

Cognom actual a la vila.

Freixes

«Secretario: D. Jose Freixes Jansans» i «Albañiles (Mtros): Freixas, Artemio» (ACE 1936).

Només trobem aquest cognom en el document presentat. No queda ningú que visqui a Duesaigües amb aquest cognom. Podria estar relacionat amb Alforja, atenent que els dos cognoms de Josep són presents a la vila veïna i que el segon —*Jansans* o *Jassans*— no és freqüent.

Freixes, les

[təs ˈfrejʃəs]

És l'espai que hi ha allà on conflueixen els termes de Riudecols, d'Alforja i de Duesaigües, a la solana del bosc Gran del mas d'en Mestre i sota el Vedat del Pany. L'indret forma una barrancada força angosta i tancada, i per aquestes característiques orogràfiques, malgrat escaure's a la solana, els seus vessants no deixen de ser frescals. Circulant per la carretera d'Alcolea del Pinar, trobem la barrancada de les Freixes a mig camí del coll Negre i el coll de la Teixeta, quan precisament la carretera es clava a la serralada que separa la vall de Cortiella i el terme de Duesaigües. En el llevador veiem que posen l'article en masculí, però nosaltres l'hem sentit dir en femení, com en el document de 1945.

V. t. **Comellar dels F.*

«terme de duas aÿguas partida del Barranch dels Freixes» (Llevador, s. XVIII);
«Partida Les Freixes» (*Amill.* 1945).

Freixes, el barranc dels

[tu βəˈraŋ dətɪs ˈfrejʃəs]

Davalla de la punta del bosc Gran (777,4 m), creua les Freixes, i aboca al barranc dels Masos, després d'haver fet 1,5 km de recorregut i 350 m de desnivell.

Fuster

«Ego B[er]tom[e]u fuste et uxor m[e]a Marsela et P. fuste» (MN 1281-1282).

Galaupes, les

[təz gə'ɫawpəs]

És l'espai que s'estén pels vessants meridionals del Puigmarí a cavall dels termes de Riudecanyes i Duesaigües, va de la rasa dels Algars a la partió de terme. Avui gairebé tot és bosc i garriga.

«sita al termino de dicho lugar y Partida Galaupas» i «Partida de la Galaupa» (RH 1773, f. 1v, 3v); «Sur Camino Galaupas» (*Amill. 1945*).

Galaupes, el barranc de les

[tu βə'raŋ də təz gə'ɫawpəs]

S'inicia al vessant sud del Puigmarí i el seu recorregut gairebé és paral·lel a la partió de terme amb Riudecanyes, i després de sobrepassar la via del tren els darrers cinc-cents metres és el barranc el que delimita els dos territoris i aboca a les aigües del pantà de Riudecanyes. Fa un recorregut d'uns tres quilòmetres, i en aquest tram es desnivella uns quatre-cents metres.

«Este barranco Galaupas» (*Amill. 1945*).

Galaupes, el camí de les

[tu kə'mi ðə təz gə'ɫawpəs]

Un tram surt de baix el pont que creua el barranc dels Masos i passa pels Quarts, el segon es desprèn de la carretera de Riudecanyes, prop de la partió de termes, per allà davant el molí del Siurana, i després d'enfilar-se s'enllaça amb el primer tram.

«Detras camino de las Galaupas» (RF 1920, f. 8).

Galzeran, el mas d'en

«El 1505 l'Arquebisbe D. Gonzali Fernandez de Heredia entregá al pagés Peré Tarragonés las masias ditas Mas den Gener, de Galzerán y den Ardevol situadas en las valls de Duesaygues» (*H. d'E.*, p. 80).

Ningú no en guarda record.

Garcia

«j[o]a[nnes] Garcia d[e] duab[us] q[ua]s» i «P. Garcia» (MN 1271-1273).

Cognom, segons Coromines, d'origen preromà que alguna vegada es troba escrit amb C inicial. Les diverses vegades que l'hem trobat escrit sempre ha estat amb G, de fet, sempre era el mateix document i del mateix escrivà.

Gargori, cal

['kaɫ ɣər'gəri]

Una casa del carrer d'en Seula pren aquest nom.

Gavaldà

«Testes Jo[an] g[av]alda» (MN 1271-1273).

Segurament habitava a l'Argentera i potser tenia terres a la partió amb Dues-aigües.

Gener

«concedo vob[is] Raymu[nde]to Januari d[e] manso vallis d[e] duab[us] aq[ua]s» (MN frg., 1351); «b[e]r[en]g[ar]i[us] gener» (MN frg., 1361); «Bernat Giner» (*Fog.* 1497); «bernar[dus] giner et johanes giner fili[us] habitatores loci de duas aquis» (MN 1509-1510); «Nicolau Giner» (*Fog.* 1553).

Un altre cas d'aquelles famílies que amb la pesta desapareixen. No trobem el cognom al fogatge de 1414 i reapareix a la vila uns anys més tard. Van donar nom a un mas però la denominació *Aguiló* és la que ha prevalgut. Amb els documents veiem la tendència a transformar la *e* en *i*.

Gener, les comes d'en

«sinu masiam vulgo dita Comas den giner scitam in termino de dues aguas» (MN 1598-1603).

Essent el mas al barranc dels Masos, és normal que d'antic se l'anomenés *comes*.

Gener, el mas d'en

«tot aquell Mas eo Masia den Ardevol eo den Giner» (Llevador, s. XVIII); «pertinences del mas den Giner» (CBE 1761-1762, f. 209v).

També va ser el *mas de l'Aguiló*.

V. t. *Aguiló, el mas de n'*.

Gener, l'olim d'en

«lo Olim den Gener terme de duas aÿguas cens un pollastre» (Llevador, s. XVIII).

Gibert

[dʒi'βert]

L'*Amill.* 1945 té registrat un propietari amb aquest cognom, que encara persisteix a la vila.

Giménez

[χi'menəs]

Cognom actual.

Girona

«Ego Petr[us] gerona» (MN frg., 1361); «P. gerona duas aguas» (MN 1370).

Goret, el [tu yu'ret]

Unes terres de diferents propietaris a la partida de la Xurivia.

Els nostres informadors ens expliquen que *goret* a la vila té el significat de 'tros arrabassat o eixarmat'. Desconeixien que un *goret*, ordinàriament, és 'una terra que s'ha deixat descansar durant un any o més'. A Duesaigües *goretar* és 'arrabassar un bocí de bosc'.

Goret del Mesquer, el [tu yu'red dət məs'ke]

Una fondalada a la partida del Goret que, per les seves característiques morfològiques, que recorden un amfiteatre, modernament hi ha qui l'anomena *la plaça de toros*.

Gràcia ['grasiə]

Cognom actual.

Gran, el pont [tu 'pɔŋ 'gran]

És el viaducte que permet el pas de la via de tren Barcelona-Madrid per sobre el barranc dels Masos. Té catorze arcades construïdes amb tovots vermellosos. Per la seva bona estampa d'enginyeria ha esdevingut emblemàtic a Duesaigües.

Gras ['gras]

Cognom actual a la vila.

Gras, la plana d'en [tə 'pɫanə ðəŋ 'gras]

Un replà prop de la font del Barrancó.

Grinyó [gri'ɲo]

Hi ha qui se'n diu actualment a la vila.

Guasc ['gwask]

Cognom actual a Duesaigües. Es grafien *Guasch*.

Guerau

«Joannes garau» (MN 1595-1598).

El trobem anotat per primera vegada en una llista de deu noms de vilatans de Duesaigües que compren blat. A Colldejou trobem un *Guillem Guerau* com a batlle l'any 1351.

Hereuet, ca l'

Hi ha record d'aquest nom de casa, però no ens han pogut situar la casa.

Heura, la font de l'

[tə 'fɔŋ də 'tɛwɾə]

Al vessant meridional del Puigmarí, prop on s'inicia el barranc del Coix.

hort

V. **Canyar, Miquelet, *Pontarró, Pubill, *Remèdia, Roquerol, Vaitot, Xai.*

Horta, l'

['tɔrtə]

Són les terres a la vora del barranc dels Masos, per sobre de les quals passa el pont Gran fins a la vila.

«et orta de duab[us] aq[ui]s» (MN frg., 1361).

Horta, el bancal de l'

«a exepción de la pieza de tierra nombrada lo Balcal de la Horta» (RH 1773, f. 2r).

Deu tractar-se d'un hort als Bancals.

Horta, la séquia de l'

[tə 'sekia də 'tɔrtə]

Recull l'aigua del barranc dels Masos i a mesura que va recorrent la trajectòria del barranc va regant les terres d'un bon nombre de propietaris.

Hortiells, els

[tuzurti'eɫs]

Partida de terme situada entre el terme de l'Argentera, la partida de la Xurivia i els Planots.

«Hurtiells» (IGC 1920); «Partida Hurtiells» (*Amill.* 1945).

Hortiells, el barranc dels

[tu βə'raŋ dətuzurti'eɫs]

Un barranquet que rega la partida del mateix nom i aboca al barranc d'en Seula.

Hortonedada

«cu[m] marchō dortoneda et cu[m] torre[n]te et cu[m] itiner[e] quo itur ad argentaria» (MN frg.); «honor francisco ortoneda lana parator» (MN 1629-1640).

El 1271 trobem el cognom *Hortonedada* a Riudecanyes i Botarell. El primer document l'atribuïm a 1370.

horts

V. *Font.

Horts, la coma dels

«i laltre descort de la coma dels orts» (MN frg., 1351).

Pensem que fa referència al tram de barranc dels Masos on hi ha les Hortes.

hostal

V. *Bitxo, Potra*.

Hostaler, ca l'

[ˈkə ˈtustəˈtɛ]

Una casa del carrer Major.

Irls, les

[təˈzirtəs]

Petit i pintoresc llogarret situat al peu del vessant oriental del Puigmarí. Avui està agregat al municipi de Riudecols però abans els termes limitaven en uns tres quilòmetres. El bonic poblet avui està amenaçat per l'enderroc del Puigmarí.

Irls, la rasa de les, o el barranc de les Irls

[tə ˈrazə] o [tu βəˈraŋ də təˈzirtəs]

Davalla de la part septentrional del Puigmarí seguint una direcció nord-est, sud-oest i va paral·lel al camí que mena al llogarret de les Irls. S'aiguabarreja amb el barranc dels Masos uns sis-cents metres més amunt del pont Gran. També és el *barranc dels Algars*.

«Bco. De las Irlas» (IGC 1920).

Jaç

«ve[n]dim[us] v[o]b[is] Jacme Jaç d[e] duab[us] aq[ui]s» (MN 1305-1306).

Com tants d'altres, desaparegut al segle XIV.

Jansana

L'*Amill*. 1945 té anotat un *Jansana* com a propietari de Duesaigües, però actualment ja no en queda cap.

Jansen

[ˈzansen]

Cognom actual a la vila.

Jaume «Eusebio», cal

Era al carreró segon del carrer del Planet. Avui està dedicada a serveis com la consulta mèdica, la societat de caçadors i l'estafeta de correus.

Jaume Pedrellà, cal [ˈkaɫ ˈdʒawmə pəðrəˈɫa]
Al carrer de Baix. Ja no queda ningú d'aquesta família.

Joan de l'Anton, cal [ˈkaɫ dʒuˈan də tənˈtɔn]
Al carrer de Dalt. Només l'habiten a l'estiu.

Joan Ignasi, cal [ˈkaɫ dʒuˈan iɲˈnazi]
Viuen en una casa del carrer de Dalt.

Joan Sastre, cal [ˈkaɫ dʒuˈan ˈsastɾə]
Van habitar una casa del carrer d'en Seula.

Juiol

«afro[n]ta[t] [...] [e]t cu[m] R. Juyol» (MN 1283-1287); «v[o]b[is] R. Juyol [e]t uxor ure. Ar[me]sendi» (MN 1308-1309).

Eduard Toda, en la seva *Història d'Escornalbou*, diu que el 1296 els canonges van requerir a Ramon Juiol que en una masia anomenada *la Trilla* fes un forn de pa. Podria tractar-se del Ramon Juiol que anotem aquí a Duesaigües.

Juliana, la coma de na

«trociu[m] t[er]re q[ue] est in loco q[ue] d[icitu]r la coma de na juliana» (MN 1307).

Just

Anotat una vegada a l'*Amill. 1945* i actualment extingit.

Llaberia¹

[ɫəβəˈriə]

Petit llogarret avui agregat a Tivissa, situat dalt la serra del mateix nom. Abans de la restauració cristiana ja tenia una certa importància com a població, després va estar molt relacionat amb la baronia per la proximitat i alguns dels seus pobladors van escampar el nom del poble com a cognom per la comarca, com és el cas de la implantació de *Llaberia* a Duesaigües.

«Ego Jacobus Narbones habitator d[e] labaria» (MN 1304-1305).

Llaberia²

[ɫəβəˈriə]

Segurament que els portadors d'aquest cognom devien ser gent del llogarret de Llaberia, encimbellat dalt de la serra del mateix nom, al sud-oest de la baronia. El fogatge de la Comuna del Camp no el té anotat, però avui encara hi ha vuit majors d'edat censats a Duesaigües. A Riudecanyes i Colldejou també trobem habi-

tants amb el cognom *Llaberia*. Les diverses famílies que duen el cognom avui es grafien uns *Llaveria*, uns altres *Llebaria* i també *Llevaria*.

«Ego Armengarix uxor q[uon]da[m] G. d[e] lab[er]ia co morate in vall[is] duas aq[ui]s» (MN 1300-1302); «Jaume Llaberia, Anthoni Llaberia» (*Fog. 1497*); «que nos anthoni[us] laberia [...] habitatores loci de duas aqui» (MN 1509-1510); «Primo Laveria» (*Fog. 1553*); «Miquel labaria [...] pagesos de duas-aiguas» (MN 1595-1598).

Llaural, la [tə ʎəw'raɫ]

A la partida dels Masos, per la part del Mas d'en Ros. La finca que porta el nom és de cal Carrascla.

Llaural, la font de la [tə 'fɔŋ də tə ʎəw'raɫ]

A la finca homònima. Al mig de la rasa emergeix l'aigua.

Llevansa, la coma [tə 'komə ʎə'vansə]

El document fa referència a una propietat que partia amb el terme de les Irlles, on hi ha la *coma Llevansa*. Vegeu, a documentació impresa, HOR, de Ferran Jové.

«y part ab la Coma Llavansa» (CBE 1761-1762, f. 209v).

Llosa, el pla de la [tu 'pɫa ðə tə 'ʎɔzə]

Un replà per la part de les Galaupes, a la cota dels quatre-cents metres, al sud del Puigmarí.

«de dicho lugar Partida Galaupas nombrado lo Pla de la Llosa» (RH 1773, f. 1v).

Llucià

«P. Lucia» (MN 1271-1273); «Rome[us] lucia major» i «honore d[e] Joh[ne]s [e]t ferrari[us] lucia» (MN 1281-1282); «M. luciana de duab[us] aquis» (MN 1304-1305); «[e]t cu[m] maria luciana» (MN 1316-1317); «afro[n]ta cu[m] R. Lucia» (MN 1358-1359); «Ego Guill[el]m[us] lucia et ux[or] m[e]a dultia d[e] duab[us] aq[ui]s» (MN 1370); «ve[n]dimos v[o]b[is] Guill[el]mo luciani» (MN 1380); «uxor Guill[el]my lucia loci duas aquas» (MN 1390-1391, f. 9v).

Després de 1390 no tornem a trobar el cognom a Duesaigües ni a la baronia. Per la quantitat de prenomes sembla que va ser una família important a la vila. Hi trobem *Pere, Romeu, Joan, Ferrer, Raimon, Guillem* i *Maria*.

No sabem si era pronunciat amb accent tònic a la *u* o a la *a*, però ens ha semblat més probable que fos *Llucià*.

Llunet, la masia de

«Masia dita de Llunet o de San Genis» (CBE 1761-1762, f. 229r).

Luna

«Anthoni Luna» (FCCT 1414).

És l'única vegada que trobem aquest personatge. Podria ser vingut d'Aragó, on el cognom *Luna* va ser ben rellevant. Pedro de Luna va ser un dels papes d'Avinyó.

Macip

«afro[nta] ad anthonio masip» (MN frg., 1361); «Anthoni Macip» (FCCT 1414); «Anthony macip loci duas aq[ua]s» (MN 1446-1463); «antoni masip [...] jurati dicti loci» (MN 1459-1460); «Bernat Macip» (*Fog.* 1497); «Dit dia en dita vila de Alforge Joan Macip jurat del loch de Duesaygues denuncia los focs se-guents [...] Mestre Bernat Macip» (*Fog.* 1553); «Ego berna Masip pages de duas-aiguas» (MN 1595-1598); «Joanes Masip agricultor [...] loco de dues aygues» (MN 1629-1640).

Cognom incorporat a Duesaigües just quan s'inicia el declivi, però que aguanta la desfeta i esdevé un llinatge important al poble. Trobem que el 1459 un Antoni Macip és jurat de la vila i cent anys més tard un Joan repeteix el càrrec i és qui fa la declaració dels focs locals. El cognom desapareix a la vila a finals del segle xx.

Maep, cal

[ˈkaʎ məˈɛp] o [məˈjɛp]

Una casa del nucli més antic de la vila, al carrer de la Font. Els informants diuen que *Ma* ve de *germà*, i *ep*, de *Josep*. Hem notat que algunes vegades incorporen la *i* entre la *a* i la *e*, *Maiep*.

Maep, el corralot del

[t̪u kurəˈtɔd dəʎ məˈɛp] o [məˈjɛp]

A les Escomes, de cal Maep, tocant al pla de Cagavaques.

Magí, cal

«Calle del Planet núm. 14 Ca'l Maigí» (RF 1920, f. 183).

Magran, el

[əʎ məˈɣran]

Partida de terme situada al sud del terme la major part de la qual es troba en terres de Riudecanyes, entre Vilamanya i la partida de les Rotxuelles.

«Sur Magran» (*Amill.* 1945).

Magran, la rasa del, o el barranc del Magran

[t̪ə ˈrazə] o [lu βəˈraŋ dəʎ məˈɣran]

Neix en terme de Riudecanyes, als vessants obacs del puig Pedregós. Penetra al nostre terme, voreja Vilamanya, fa un recorregut d'un quilòmetre i mig i dos-cents metres de desnivell, fins a abocar al barranc de l'Argentera mig quilòmetre més avall de la vila de Duesaigües.

Major, el carrer [tu kə're məj'ʒo]

És l'eix principal de la vila i transcorre des de la carretera de l'Argentera fins a la plaça de Catalunya. El tram proper a la carretera és en un nivell més baix, i supera aquesta alçada davant el carrer del Planet mitjançant una curta pendent.

«Calle Mayor con puerta núm. 13» (RF 1920, f. 75).

Malena Masa, ca la ['ka tə mə'tɛnə 'mazə]

Família que tenen casa i viuen al carrer de Dalt. Segurament que el nom prové de *mas*.

Mama, el tros de la [tu 'trɔz də tə 'mamə]

Un bocí de terra a la partida de Vilamanya, tocant al camí d'Escornalbou.

Manresa

«et d[e] alia c[um] [...] P. d[e] ma[n]resa» (MN 1271-1273).

La proposició ens indica que va ser un repoblador manresà.

Manzano [mən'thanu]

Avui trobem aquest cognom a la vila.

Marcó [mər'ko]

El 1945 trobem tres persones amb el cognom, i el 1936 un *Marcó* fa de carter. A Riudecanyes també està documentat el cognom a la mateixa data que a Duesaigües. Els *Marco* que conec de Porrera tenen la síl·laba tònica a la *a*. L'hem entrat com l'han pronunciat a Duesaigües, ja que encara és viu com a segon cognom.

«ve[n]dimus v[o]b[is] P. marco» (MN 1271-1273, f. 5v); «vob[is] d[o]mi[ni]c[us] Marcho et antonia ux[or]» (MN 1390-1391, f. 6r); «Jo Joan Marco y Duran del lloch de Dosayguas» (CBE 1761-1762, f. 202r); «Cartero: D. Ramón Marcó Grau» (ACE 1936).

Marcó, el mas d'en

«estableix lo mas nomenat den marco» (MN 1465-1467).

El mas del Vicari de Cortiella va estar lligat als *Marcó*, que després es traslladaren a Porrera. No creiem que es tracti del mateix mas.

Mare, el clot de la [tu 'kɫɔd də tə 'marə]

Una fondalada a la Llaural.

marge

V. *Ponet*.

«Mariano», el solà del [tu su'ʎa ðəʎ məri'anu]

Una finca dins la partida del Mas de l'Aguiló tocant dalt de la carretera d'Alcolea pren aquest nom. És un bosc d'alzinar.

Mariner, cal ['kaʎ məri'ne]

Era al carrer Major.

Martí

«Joh[an]is [e]t ferranis marty» (MN 1281-1282); «Ego G[ui]ll[elmu]s marty h. Duas aquas» (MN 1320); «Ego petr[us] marti [e]t ux[or] m[e]a m. hi. duas aq[ua]s» (MN 1337-1339); «Guill[el]m[us] martiny d[e] duab[us] aq[ui]s» (MN 1351-1352); «Partida las Comas que linda a oriente con Jaime Martí» (RH 1781, f. 110).

Els Martí del repoblament no tenen continuïtat amb els Martí del segle XVIII. Ara no queda ningú que se'n digui.

Martínez [mər'tinəs]

Cognom actual.

mas

V. *Aguiló*, *Aragonès, *Ardèvol, *«*Casimiro*», *Corraló*, «*Dionisio*», *Galzeran, *Gener, *Marcó, *Mestre*, *Monet, *Monner*, *Patró*, *Peronet, *Ros del Carrascla*, *Santgenís, *Tarragó*, *Tegell*, *Tonet, *Toni, *Vaitot*, *Vicari*, *Ximeta*, *Xurivia*.

Mas ['mas]

Trobem un *Mas* propietari de Duesaigües l'any 1945.

Mas d'en Monner, la font del [tə 'fɔŋ ðəʎ 'maz ðəm mun'ne]

A la fondalada obaga on hi ha el mas. Molt bona pel fet d'emergir de terrenys pissarrosos.

Mas d'en Ros, el [tu 'maz ðən 'ros]

Són unes finques amb identitat pròpia i caràcter de partida dins de la partida dels Masos. Hi tenen propietats els de cal Carrascla, cal Rabascall, cal Ferreret i cal Sedó.

Mas de l'Aguiló, el [tu 'maz də təɣi'to]

Forma part de la partida dels Masos però amb identitat pròpia, ja que és considerada partida de terme, com podem veure en el document del segle XVIII del capbreu d'Escornalbou.

V. t. *Aguiló, el mas de n'*.

«Dosayguas partida dita lo Mas den Aguiló y antigament den Giner» (CBE 1761-1762, f. 201r); «termino de dicho lugar y Partida del Mas del Aguiló» (RH 1773, f. 6r).

Mas de n'Aguiló, el camí del

«cami que va al mas den Aguilo» (CBE 1761-1762, f. 229r).

Mas de n'Aguiló, la devesa del

«Devesa de dit mas den Aguilo» (CBE 1761-1762, f. 225r).

masia

V. *Llunet.

Masos, els [tuz 'mazus]

És la partida més emblemàtica de Duesaigües. Situada per la part nord del terme, ocupa la vallada o, millor dit, vallades que es produeixen als vessants de les muntanyes que van des del Puigmarí, Puigcerver, Vedat del Pany, les Freixes, coll de la Teixeta i serres de Duesaigües. Diem que és emblemàtica perquè en els primers anys de restauració bona part dels habitants de Duesaigües habitava pels masos que es trobaven en aquestes vallades, avui molts desapareguts. A la documentació sovint trobareu anotat el nom dels primers pobladors com a habitants de les valls de Duesaigües, fet que indica que aleshores hi havia un bon contingent de població disseminada. Entre d'altres, hi tenen finques cal Miquelet, cal Vicari, cal Siurana, cal Pep o Joan Xarroc, cal Ferrerrot, cal Xacó —tocant a la carretera d'Alcolea—, cal Sedó —ara de cal Pasqual—, ca la Ximeta —on hi ha una granja ben gran—, cal Patró, cal Tarragó —amb un mas les ombres del qual assenyalen les dotze— i cal Simó —tocant al camí de la Dreuera.

Avui creua la partida la nova via que es construeix per enllaçar el coll de la Teixeta i el coll Negre. L'actual carretera delimita en bona part la partida dels Masos.

«dicto termino in parte dicta dels masos» (MN 1595-1598); «en dit terme partida dels Masos» (Llevador, s. XVIII); «sita en dicho termino y Partida dels Masos» (RH 1773, f. 2r); «Partida Los Masos» (*Amill. 1945*).

Masos, el barranc dels

[tu βə'raŋ dətʒ 'mazus]

S'inicia al coll de la Teixeta i fa uns sis quilòmetres de recorregut vorejant les Escomes. Creua la partida que li dóna nom, passa per davant el Barrancó, transcorre per sota el pont Gran i s'entreforca amb el barranc de l'Argentera després de sobrepassar la vila, i junts aboquen al pantà de Siurana.

V. t. *Barranc dels M.*

«a menar aygua d[e] riariam d[e]ls masos» (MN 1304-1305); «menar aygua d[e] riariam d[e]ls masos» (MN 1307); «barranc de la Font de la Falguera o dels Masos» (DCTE, p. 111).

Masos, el camí dels

[tu kə'mi ðətʒ 'mazus]

Surt de la vila en direcció nord i segueix paral·lel per la riba esquerra del barranc homònim amb ramals individualitzats per a cada mas.

V. t. **Camí dels M.*

«mediant lo Camí dels Masos» (CBE 1761-1762, f. 221v).

Masos de Setó, els

«partida las valls o dels masos de Setó» (Llevador, s. XVIII).

Podria tractar-se d'una mala interpretació de *Sedó*. Actualment encara el cognom *Sedó* és vigent a Duesaigües.

Masos de les Valls, els

«partida Masos de las Valls» (Llevador, s. XVIII).

Creiem que es tracta de la partida dels Masos.

Mediolagaray

[ˈmeðioɫəɣəˈrai]

Cognom actual de procedència basca.

Melic, cal

[ˈkaɫ məˈtik]

Viuen i tenen casa al carrer del Calvari.

Mesquer

V. *Goret del M.*

Mesquer, cal

[ˈkaɫ məsˈke]

El nom només resta a la casa del carrer de Baix.

Messaguer

«y a mediodia con Jph. Massaguer» (RH 1773, f. 1r).

Mestre

[ˈmɛstrə]

Segurament provinent del mas d'en Mestre de la vall de Cortiella. Amb Duesaigües hi havia un estret vincle tant per la proximitat com per la relació basada en els matrimonis. Actualment hi ha sis famílies que duen el cognom.

«Ego miq[ue]l mestre et ux[or] m[i]a Saurina duas aquas» (MN frg., 1351); «vendo vob[is] mich[ae]lo magistri d[e] duab[us] aquis» (MN 1358-1359); «Ego Petro mestre et ux[or] m[e]a Eliesendis d[e] manso valliis duas aquas» (MN 1380); «Quod ego P. Mestre fili[us] pt. Mestre h[ab]itator ma[n]ssi duas aq[ua]s» (MN 1394); «afrontatur ab oriente cum Petro Mestre» (CCC 1723); «ab terres de Pere Mestre del mas» (CBE 1761-1762, f. 214v); «Juan Mestre Mestre joven labr. de una» (RH 1773, f. 4r); «Avellanas Cosechs. de: Mestre (Francisco) Mestre (Miguel)» (ACE 1936).

Mestre, el mas d'en

[tu ˈmaz dəm ˈmɛstrə]

A la vall de Cortiella. És un mas de considerables dimensions amb múltiples dependències entre les quals una capella que va estar en ús fins aproximadament mitjan segle xx. També té un cementiri de forma circular amb un panteó familiar on és enterrat el general carlí Josep Anton Mestre, artífex de la tercera carlinada a les comarques tarragonines. A l'enterrament assistiren alguns propietaris de Duesaigües.

Al final del segle xx va ser adequat com a masia de turisme rural, va fer fallida i va anar a la subhasta. Uns lladres robaren les dovelles de la porta principal, on hi havia uns relleus escultòrics remarcables.

El mas data com a mínim de la darrerria del segle xii. Possiblement, el primer *Mestre* va ser un occità càtar fugitiu de la persecució haguda a la seva terra, ja que alguns documents parlen d'un *Magister* vingut a les muntanyes de Porrera relacionat amb l'heretgia.

Amb la vila hi va haver una estreta relació, ja que les terres del mas limiten amb el terme de Duesaigües i sovint es casaven joves d'ambdós llocs.

«Pere Mestre del Mas» (CBE 1761-1762, f. 214v); «de Isidro Cabrer Labr. del Lugar de Dosaguas y Maria Mestre Donzella del Manso nombrado den Mestre de la Valle de Cortiella» (RH 1773, f. 3r).

Metge, el pont del

[tu ˈpɔŋ dət ˈmedʒə]

En terme de Riudecanyes. Anomenat a la vila.

Miflor, cal

[ˈkaɫ miˈflɔ]

Es coneix la casa del carrer Major, però com a nom del poble va desaparèixer.

Mig, el carrer del

[tu kə're ðət 'mitʃ]

Carrer curt que va de la plaça de Catalunya al carrer de Baix. De fet, era al mig dels tres vials importants de la vila: el Major, el de la Font i el de Baix.

«Calle del Medio Núm. 1» (RF 1920, f. 159).

«Mílio», la pedrera del

[tə pə'ðrerə ðət 'miɫiw]

Per la part de les Escomes. Era una pedrera de granit explotada pels anys vint, l'època que tingué lloc l'empedrament dels carrers de les ciutats amb llambordes. L'encarregat d'aquesta pedrera es deia «Mílio», de Riudecanyes, i per aquest motiu se l'anomenà amb el seu nom.

Mills, les planes del

«trociu[m] ter[re] francu[m] vocatu[r] la[s] planes d[e]l mils» (MN frg., 1361).

Era a la serra de Vilamanya. En estar en plural *mills*, fa dubtar que no es tracti d'un nom personal.

Miquelet, cal

['kaɫ mikə'ɫet]

Quan vivien a la vila tenien la casa al carrer d'en Seula.

Miquelet, l'hort de cal

[ˈtɔr ðə 'kaɫ mikə'ɫet]

Tocant a la vila prop del torrent.

Miralles

«Francischo Miralles lana paratori» (MN 1629-1640).

Un dels cognoms més nombrosos a Riudecanyes a partir de la darrerria del segle XIV. Segurament procedents del cap de la baronia.

Miró

«et c[um] honore G[ui]ll[elm]us mironis» (MN 1281-1282).

A la vila va desaparèixer amb la pesta, però a la vila veïna de Mont-roig encara el trobem viu. D'allí era descendent el pintor Joan Miró, conegut arreu del món.

Modinos

[mo'ðinos]

Cognom actual.

Moia [ˈmojə]
 Cognom actual grafiat *Moya*.

molí
 V. *Bonica, Siurana*.

Molla, la font [tə ˈfɔm ˈmoʎə]
 Tocant al poble, sota la carretera del coll de la Teixeta. És molt fresca però té poca mineralització, i d'ací ve el nom.

Molner
 «e[t] c[um] poncio Muln[er]» (MN 1271-1273); «troch[i]u t[er]re est honore Maria mulne[r]» i «Tes[tes] vidal muln[e]r» (MN 1281-1282); «Vitali muln[er] duas aq[u]as [...] molendinum aqua [...] h[ab]em[us] in t[er]mi[n]o d[e] argentaria» (MN 1303); «Ramon Mulner, del mas» (FCCT 1414).

En el document de 1303 veiem que l'ofici de Vidal Molner respon al cognom. Des de l'inici de l'assentament devien fer de moliners. Segurament el molí devia ser a la partió dels dos termes, a la partida de les Planes, on hi ha les restes del que va ser un antic molí.

Monet
 «Johanes monet» (MN 1440, f. 2r); «Bertomeu Monet del mas» (*Fog. 1553*).

El nom no es fa estrany a la baronia; a Pratdip una partida de terra s'anomena *Masmonet* i a Riudecanyes trobem el cognom documentat al MN de 1271.

Monet, el mas d'en
 «junt ab terras del Mas den Monet o de Santgenís» (Llevador, s. XVIII); «de las terras del mas dit den Monet» (CBE 1761-1762, f. 212v).

El mas també s'anomenà *de n'Aragonès, de Santgenís* i *del Tonet*. Per la distància no es tracta del Masmonet de Pratdip. No hem pogut situar l'indret on era aquest mas.

Monges, la sort de les
 «y una sort dit de les monges» (MN 1595-1598).

Estava situada prop la riera de la Vila, segons el document del segle XVI, i afrontava amb les terres d'en Bernat Roger i Guillem Peiri.

Monner, el mas del [tu 'maz dət mun'ne]

Per sobre la carretera d'Alcolea, per allà on fa un revolt pregon i el llit de la barrancada és cobert de vegetació. De la carretera estant és difícil de veure'l però al fons del barranc hi ha un mas de dues plantes. A la propietat hi ha una antiga pedrera de granit i una font. El nom deu venir del cognom *Molner* perquè el 1414 trobem un «Mulner, del mas».

V. t. *Mas d'en M.*

montxó

V. *Pere Vidal.*

Morales [mu'ratəs]

Cognom actual.

Morató

«Nos bnds. Et petrs. Moratoni oriund[us] duas aquas p. nuch h[ab]itatoris loci de Poboleda» (MN frg., 1361).

Troblem aquest cognom a la baronia, concretament a l'Argentera, el 1272, i a Colldejou el mateix any, i es tracta d'una filla, per tant ja hi devien ser anteriorment. Segurament els de Duesaigües devien ser una branca d'aquesta família.

Morató, el [tu murə'to]

Partida de terme tocant al poble. Possiblement el nom es deu al cognom dels primers pobladors de la vila.

Morató, el camp de [tu 'kam də murə'to]

És el camp de futbol que es troba dins la partida del Morató.

Munter

«jo en Antoni mu[n]ter parayre» (MN 1595-1598).

Uns Munter, pels entorns de l'any 1500, compren l'antic mas de l'Olivera al terme de Vilanova d'Escornalbou. Des d'aleshores, passarà a dir-se *mas Munter*. La fàbrica de l'edifici amb la seva torre de defensa encara conserva l'aire medieval. Pot tractar-se d'una branca d'aquella nissaga.

Navarro [nə'varu]

Cognom actual.

Negre, el coll

[tu 'kɔɫ 'nɛɣrə]

On la carretera d'Alcolea penetra al terme de Duesaigües i deixa enrere el terme de Riudecols i al punt més baix que trobem entre el Puigmarí i la serralada de Puigserver. El nom li prové de l'intens color negre de les llicorelles del carbonífer que conformen la collada. Avui, amb el pas de la nova carretera, l'indret restarà completament modificat.

V. t. *Coll N*.

Nolla

['noɫə]

Segurament és el cognom més emblemàtic de Duesaigües tant per la seva antigor, per la seva abundància, com per la seva permanència, ja que encara trobem dotze famílies que porten el cognom.

Troblem els *Nolla* també anotats a la darrerria del segle XIII en altres pobles de la baronia, com Riudecanyes o Vilanova. Sembla que van venir al moment del repoblament de la zona de l'Alt Anoia pels entorns de Jorba. *Nolla* precisament fa referència al riu Anoia i en algun document es troba grafiat *Noya* i en d'altres *Anoyla*. En els cartularis de Sant Cugat del segle X trobem el nom de l'hidrònim, *Anoia*, grafiat *Annolia* o *Annolla*, que en ioditzar-se, a la part de la Catalunya central, va esdevenir *Anoia*. Al Camp de Tarragona aquesta característica ioditzant no existeix: la *ela* més iod és la lateral palatal *ll*, i el nom esdevé *Nolla*. Per aquest motiu en la documentació antiga veiem vacil·lacions a l'hora d'escriure *Nolla*.

Cal notar que aquest llinatge va desaparèixer a Duesaigües en els documents de finals del segle XIV i en els fogatges dels segles XV i XVI i va reaparèixer a principis del segle XVIII. Pensem que al segle XVII ja tornaven a ser a la vila.

«T[estes] [...] A. Danola» (MN 1292-1294, f. 14v); «Ego Guill[èlmu]s d[e] noya [e]t uxor m[i]a maria hi. d[e] valle duas aquas» (MN 1320); «Ego G[ui]lle[l]m[us] d[e] noylla d[e] valle duas aq[ua]s» (MN 1337-1339); «i[n] masia q[ue] olim[us] Petri d[e] Noyla» (MN frg., 1351); «et Gull[el]m[us] d[e] noyla jurati» i «Petri de noyla et be[r]n[ar]d[us] d[e] noyla h[ab]itatoris d[ic]ti loci» (MN frg., 1361); «Ego Petrus d[e] noyla et periconus eius fili[us] d[e] vallis duas aquas» (MN 1370); «b[er]n[ar]dus d[e] noyla et uxor m[i]a Elisendis de manso valliu duas aquas» (MN 1380); «afronta ab Antoni Nolla ara ab Miquel Nolla» (CCC 1723); «Joan Nolla tots del dit Lloch de Dosaigües» (CBE 1761-1762, f. 207v); «otorgado por Juan Nolla mayor de dias Labrador del lugar de Dosaigües» (RH 1773, f. 6r); «Vinos (Cosecheros): Nolla Piqué (José)» (ACE 1936).

Nomdedeu

«Ego P. nom d[e] Deu et uxor m[e]a Sanza pet[i]a t[er]re q[ue] habemus i[n] valles d[e] duabus aq[ui]s» (MN 1271-1273); «Ego Ishach Saladi judes de falceto [...] et cu[m] petro nom de deu de duabus aq[ui]as» (MN 1351-1352).

Una de les famílies que van fer Duesaigües, que com moltes desapareix. Veiem que tenien tractes amb jueus de Falset. Ja hem fet ressaltar a l'entrada *Baldirà* les freqüents relacions comercials durant el segle XIV amb els calls jueus.

Nou, el tros

[tu 'troz 'nɔw]

Tocant als Cairals, dins la Xurivia. És del Damià de la Plaça.

Obac

«Ve[n]dim[us] v[o]b[is] R. Ubac e[t] uxori ure Saure [...] q[uo]s habem[us] i[n] villa duab[us] aq[ua]s» (MN 1271-1273); «Q[uo]d ego R. Obach» (MN 1281-1282).

Aquest llinatge podria haver vingut a repoblar la baronia des de terres pirinenques de la zona de l'Urgell, on trobem un llogarret amb aquest nom.

Oliac

[uti'ak]

L'*Amill. 1945* té anotat un propietari amb el nom *Oliach*. Avui encara hi ha qui el porta.

olim

V. *Gener.

Olivar, l'

[təwti'va]

És la punta de terres que es produeix entre el barranc de l'Argentera i el dels Masos, davall mateix de la vila on té lloc l'aiguabarreig.

Oliver

[əwti've]

Cognom actual.

Oliveretes, les

«de dicho lugar de Dosayguas y partida de las Oliveretas» (RH 1773, f. 5v).

Podria tractar-se del mateix indret que l'*Olivar*.

olla

V. *Pasqual*.

Oller

[u'le]

El 1945 un propietari portava el cognom *Oller*, que avui encara és viu a Duesaigües.

Oncle Isidró, el tros de l' [tu 'trɔz də ʃɔŋktəjzi'dru]
Una finca als Roquers.

Orive [o'rive]
Cognom que trobem avui en algunes famílies de Duesaigües.

Oro, el punt d' [tu 'puŋ 'dɔru]
Per sobre la carretera, a les crestes que limiten amb Cortiella, una punta que en sortir el sol és la primera que queda il·luminada.

Ortiz [ur'tis]
Cognom actual.

Paies, cal ['kaʎ 'paʝəs]
Al carreró segon del Planet.

Palleresa, la [tə pəʎə'rezə]
Finca sota el coll Negre. És curiós això de «cens una tassa d'aigua» del document. Devia ser un tribut simbòlic per confirmar que la propietat continuava essent del senyor.

«heretat de trenta jornals terme de duas aÿguas partida la Pelleresa cens una tassa de Aÿgua» (Llevador, s. XVIII).

Pallissa, la
«la Pallisa sita en dicho lugar y Camino de Riudecañas» (RH 1773, f. 6r).

Panera, la [tə pə'nerə]
S'escau per allà al Mas d'en Ros i és de cal Salvador Pastoret. Fa uns anys, el Pastoret hi construï una caseta i li va sortir amb les parets més amples de dalt que de baix, desplomades; s'assemblava a una panera i li quedà el nom.

pantà
V. *Riudecanyes*.

Paratge, el serral del
«y ab lo sarral del nomenat de la paratge» (MN frg., 1351).

Pasqual
V. *Pinar del P.*

Pasqual, cal ['kaʎ pəs'kwaʎ]

Queda un vague record que hi havia aquest nom de casa que ha deixat testimoni en el nom d'un pinar, d'un pla i d'una era. La casa era al carrer Major.

«Fran[cis]co Cabrer dit Pasqual de Dosaiguas» (CBE 1761-1762, f. 201r);
«Frco. Cabrer llamado Pasqual Labr. del mismo lugar» (RH 1781, f. 110).

Pasqual, l'era del ['ʎerə ðət pəs'kwaʎ]

Era al pla homònim, al final del carrer del Planet, on avui hi ha la plaça del Quinze d'Agost.

Pasqual, l'olla del ['ʎolə ðət pəs'kwaʎ]

Un edifici al carrer d'en Seula on es destilaren holandes.

Pasqual, el pla del [ʎu 'pʎa ðət pəs'kwaʎ]

La punta que hi ha per sobre la carretera de l'Argentera i el carrer de Baix tocant al pla del Patró.

Pasqual Tarragó, cal ['kaʎ pəs'kwaʎ tərə'ɣo]

Van viure al carrer Major i s'ha conservat el nom de la casa.

Pastora, ca la ['ka ʎə pəs'torə]

És una casa del carrer de Baix on viuen.

Pastoret, cal ['kaʎ pəstu'ret]

Al carrer del Mig. És una branca de ca la Pastora.

Patró, cal

«Joan Aragones dit Patró pages de duas aÿguas» i «Pere Aragones y Fran[ces]ch Aragones dit Patró de Duas aÿguas» (Llevador, s. XVIII); «Joan Aragones dit Patró» (CBE 1761-1762, f. 201r).

Al carrer de la Font.

V. t. *Aragonès*.

Patró, l'era del ['ʎerə ðət pə'tro]

Dins al poble, al final del carrer de la Font.

Patró, la font del [ʎə 'fɔŋ ðət pə'tro]

Tocant al terme de l'Argentera i sota l'«apeadero» o baixador del ferrocarril.

- Patró, el mas del** [tu 'maz dət pə'tro]
A la partida dels Masos. Finca molt gran amb un mas de dues plantes.
«Afueras núm. 9 Mas del Patró» (RF 1920, f. 28).
- Patró, el pla del** [tu 'pɫa ðət pə'tro]
Entre el pla del Pasqual i la vila, rere mateix de l'església. És on hi ha l'Ateneu i la plaça del Quinze d'Agost.
- Patró, la rasa del** [tə 'razə ðət pə'tro]
Un barranquet a la finca on trobem el mas, que aboca al barranc dels Masos.
«s'és sobre la rasa del Patró» (DCTE, p. 112).
- Pau Pela, cal** ['kaɫ 'paw 'pɛtə]
Van tenir la casa al carrer d'en Seula.
- Pedreny**
«Joannis Pedreny [...] habitatus oppidi de Dues Aygues» (CCC 1723).
- pedrera**
V. «Mílio».
- Pedret, cal** ['kaɫ pə'drɛt]
Habiten en una casa del carrer del Planet.
- Pedrola** [pə'drɔɫə]
Trobem anotades cinc persones en l'*Amill. 1945*.
- Pedrola, ca la** ['ka tə pə'drɔɫə]
És al carrer Major. Hi havia hagut un forn de pa.
- Peiri**
«y ab na guille[m] peyri» (MN 1595-1598).
- Pela, cal** ['kaɫ 'pɛtə]
Al carrer de Baix, tocant a cal Mesquer.
- Pelet, cal** ['kaɫ pə'tɛt]
No queda ningú de cal Pelet, però sí el nom de la casa.

Pellejà

«nos antoni pelega procurador del benefici de dues aigües» i «Anthonius Pelleja jurati» (MN 1465-1467); «Ramon Pelleja» (*Fog.* 1497); «Raymund[us] peleja [...] habitatores loci de duas aquis» (MN 1509-1510); «Esteve Pellegria» (*Fog.* 1553); «Jo na Catarina palejar viuda [...] y los bens de bernat palleja» (MN 1595-1598); «y ab Berthomeu Pelleja» (CCC 1723).

El primer *Pellejà* ostentà els càrrecs de procurador i jurat de Duesaigües. De via ser un personatge influent.

Peons, la «casilla» dels

[tə kə'ziɫə ðəts pə'ons]

Al peu de la carretera de Falset, on aquesta creua per la partida de les Escomes. Quan es concentraren els peons a les ciutats grans i aquests eren transportats als llocs de treball, aquestes «casilles» deixaren de tenir les funcions de casa i de refugi i aleshores les enderrocaren.

Pep, la rotxuel·la del

[tə rot'ʃwetə ðət 'pɛp]

Tocant al tros del Magran, on al peu d'un marge neix una aigüeta.

Pere Pastor, la cova del

[tə 'kɔvə ðət 'perə pəs'to]

Buidada a cops de punxó per fer-la servir d'aixopluc.

«en un bocí avançat de cingle es veu la cova del Pere Pastor» (DCTE, p. 113).

Pere Vidal, cal

['kaɫ 'perə vi'daɫ]

És al carrer del Calvari.

Pere Vidal, el montxó del

[tu mənt'ʃo ðət 'perə vi'daɫ]

Al sud-oest de la vila, a la partió amb Riudecanyes, una elevació coberta de pineda. Els informadors diuen *manxó* i li donen l'ètim popular de 'lloc on manxa o bufa el vent'. Segons Coromines, derivat de *Monticellus*, amb influència del mossàrab infantil *muçça*, 'mamella'.

A la baronia hi ha diverses puntes o elevacions amb aquesta denominació: el *Munxelló* i el *montxó de Porpallers*, a l'Argentera, i el *montxó del Rofes*, a Colldejou.

Pere Viudo, cal

['kaɫ 'perə 'viwðu]

És a l'Argentera, però amb terres a Duesaigües.

«Perfecto», cal

['kaɫ pər'fektu]

El nom ve d'en Perfecto Aragonès Olaberro.

«Fiscal: D. Perfecto Aragonés Olaberro» (ACE 1936).

Pericó, cal [ˈkaɫ pəriˈko]
Una casa petita del carrer Major que va ser incorporada a la de cal Pasqual.

Peronet, cal [ˈkaɫ pəruˈnet]
Al carrer de Baix. De cal Peronet ja no queda ningú a la vila.

Peronet, el mas del
«Afueras núm. 10 Mas del Peronet» (RF 1920, f. 29).

Perpètua, ca la [ˈka tə pərˈpetuə]
Al carrer Major. Jordi Rabascall, un dels informants, és de ca la Perpètua.

Petit, el pont [tə ˈpɔm pəˈtit]
La via del tren hi circula i serveix per a creuar el barranc d'en Seula. Amb nou arcades, però és per confrontació que pren el nom: *pont Petit* davant de *pont Gran*.

Pinar, el
«troti[u]m ter[re] vocatu[r] lo pinar situ in t[er]mi[ni] loci duas aq[ui]s» (MN frg., 1361).

Veiem en el mapa cadastral de 1920 aquesta partida entre el coll de la Teixeta i el collet dels Feixos, per sobre de la carretera d'Alcolea. Els nostres informants no recorden que aquest indret s'anomenés *el Pinar*. No sabem si queda algú que ho recordi.

Pinar del Pasqual, el [tə piˈna ðəɫ pəsˈkwaɫ]
Tocant al camí d'Escornalbou, una finca plantada d'ametllers.

Pinell, cal [ˈkaɫ piˈneɫ]
Formaven part de la vila i vivien en una casa del carrer Major.

Piquer¹
V. *Plana del P.*

Piquer²
«Nolla Piqué (José)» (ACE 1936).

Piquer, el [əɫ piˈke]
Cognom que passà a renom i després a nom de casa.
«Joan Aragones dit Piquer pages de Duas aÿguas» (Llevador, s. XVIII); «Joseph Aragones y Cabrer dit Piquer» (CBE 1761-1762, f. 212v).

Piquer, cal [ˈkaʎ piˈke]

Al carrer de la Font, núm. 1, al costat de l'Ajuntament.

pla

V. *Cagavaques, Figuera, *Fogassa, Llosa, Pasqual, Patró*.

Pla, la vinya del

«trociu[m] ter[re] vocatu[r] la v[i]nya d[e]l pla [...] afrontat cu[m] torren[te] de[n] selva» (MN frg., 1361).

La descripció del document ens deixa entreveure on era aquesta vinya.

Pla del Baró, el

«Partida Pla de Baró» (*Amill. 1945*).

plaça

V. *Catalunya, Església, Quinze d'Agost, toros*.

plana

V. *Figuera, Gras*.

Plana, la [tə ˈpʎanə]

Partida de terme situada al sud-est de la vila, tocant al terme de l'Argentera, entre la Xurivia i Vilamanya. Just a la partió en terres de la vila veïna hi ha les runes del que va ser un molí fariner.

«trotiu[m] t[er]re vocato plana» (MN 1380).

Plana, el cap de la

«i al cap de la plana d[el] mas dit P. Gin[er]» (MN frg., 1351).

No es deu tractar del cap de la *Plana* de l'entrada anterior, perquè la relaciona amb el mas d'en Giner i aquest es trobava a la partida dels Masos. Podria estar relacionat amb la Planeta, que és per aquell indret.

Plana de la Vall, la [tə ˈpʎanə ðə tə ˈvaʎ]

Una finca tocant a la vila per la part de la Xurivia. Era de cal Pasqual.

«La Plana de la Vall» (*Amill. 1945*).

Plana del Piquer, la [tə ˈpʎanə ðəʎ piˈke]

Una finca molt gran per sobre el barranc dels Masos i tocant a la Fou.

planes

V. *Mills*.

Planet, el carrer del

[t̪u kə're ðət p̪ə'net]

Es tracta d'un carrer complex. Un tram voreja els plans del Pasqual i del Patró, on trobem la plaça del Quinze d'Agost; un altre tram s'adreça de nou cap a la carretera de l'Argentera, per la part del carrer Major, i, finalment, un altre tram es dirigeix al mig del dit carrer Major, on es desprenen tres carrerons anomenats primer, segon i tercer del Planet.

«Patio en dicho lugar y Calle den Planet» (RH 1773, f. 3r); «Izquierda calle Planet» (RF 1920, f. 68).

Planeta, el collet de la

«fins al collet de la Planeta» (CBE 1761-1762, f. 222v).

En el capbreu es diu que el collet de la Planeta limita a migdia amb terres de Joan Mestre dites *bosc de les Irlles* i a tramuntana, amb el camí Reial que va a Falset i, entre parèntesis, «mas de n'Aguiló».

Planotet, el

[t̪u p̪ənu'tet]

A una finca, a la Carrerada, de cal Joan Faiu li diuen *el Planotet*.

Planots, els

[t̪us p̪ə'nɔts]

Partida força gran situada entre la Xurivia i els Hortiells, a l'oest de Duesaigües.

Planots, el camí vell dels

És el mateix camí de Pradell.

V. t. *Pradell, el camí de*.

Planots, la rasa dels

[t̪ə 'razə ðəts p̪ə'nɔts]

Davalla dels peus de la serra de l'Argentera, creua la partida i aboca al barranc d'en Seula.

Ponet, cal

['kaɫ pu'net]

Era una caseta del carrer Major que va ser incorporada a la casa veïna de cal Besoret. Possiblement un hipocorístic de *Joseponet*.

Ponet, el marge del

[t̪u 'mardʒə ðət pu'net]

Un marge prop del poble on la canalla anava a jugar, a la Roureda de Cal Xacó.

Pons

«P. Po[n]z» i «ja. po[n]z» (MN 1271-1273).

En la mateixa època a l'Argentera trobem un Joan, un Guillem i un Ramon Pons, i també una família a Riudecanyes.

pont

V. *Gran, Metge, Petit*.

Pontarró, l'hort del

«trotio orti vocato d[e] pontaro afron[ta] cum viaria de argentera» (MN 1380).

Portal, el

[tu pur'taɫ]

Alguna vegada es veu que s'utilitza el nom referint-se a l'Enderrocada. No queda clar que el document s'hi refereixi.

«ahon trau lo Portal» (CBE 1761-1762, f. 204r).

Portalàs, el carrer del

«per un pati de casa en dit lloch carrer del Portalas» (Llevador, s. XVIII).

Potra, l'hostal de la

[tus'taɫ də tə 'potrə]

Era al coll de la Teixeta. Ja fa molts anys que el van enderrocar. Va tenir molta anomenada quan els transports es realitzaven en carros que hi feien parada. Els informadors ens diuen que en aquella època, entre el tram que va del coll Negre al coll de la Teixeta, sempre es veien en circulació un centenar de carros.

«Afueras núm. 13, Mas de la Potra» (RF 1920, f. 32); «els antics hostals del Bitxo i de la Potra» (DCTE, p. 111).

Potra, la rasa de la

«Es passa sobre la rasa de la Potra» (DCTE, p. 112).

Pou

V. **Valls del P.*

Pradals, els

«y va seguit als pradals» (MN frg., 1351).

Pradell [prə'deɫ]

Vila del Priorat que va pertànyer a la baronia d'Escornalbou i que limita amb les terres de Duesaigües en una extensió d'uns tres quilòmetres per la part de la serra de Pradell i amb l'Enderrocada com a pas natural per a enllaçar les dues viles per un camí de muntanya.

«in ipsas serras altas, quae sunt inter Pradel» (CPFC, p. 197, any 1165); «Ego R. Benet et ux[or] m[i]a examplis de pratello» (MN 1370).

Pradell, el camí de [tu kə'mi ðə prə'deɫ]

D'antic sortia del poble, actualment comença a la carretera de l'Argentera prop de la vila veïna, es creua amb el barranc de la Font de Ferro d'aquell terme, penetra al de Duesaigües i arriba als Planots, des d'on continua fins a la Xurivia, creua el camí de la Serra per enfil·lar-se cingle amunt fins als Estrets, on penetra al terme de Pradell.

Pradell, la serra de [tə 'serə ðə prə'deɫ]

S'estén per la part de ponent del terme de Duesaigües i s'entén que va des del portell del Picafort fins al coll de la Teixeta. Per la part de Duesaigües, la serra és acinglerada i forma una paret vertical constituïda amb materials triàsics del *Muschelkalk* que, per la part de Pradell, van perdent altitud amb pendent suau. Aquests materials descansen sobre un estrat del *Buntsandstein* de gresos rojos que alhora estan sostinguts per un sòcol pissarrós del carbonífer ric en minerals que ja van ser explotats en època romana.

Avui, malgrat que la major part d'aquest conjunt muntanyós pertanyi a Pradell i els mapes assenyalin la part septentrional com a *serra de Pradell* i la part meridional com a *serra de l'Argentera*, es tendeix a unificar-les amb el nom de *serra de l'Argentera*. S'hauria de conservar la denominació genuïna. A la vila hi ha qui l'anomena *serra de Duesaigües*.

V. t. **Serra de P.*

«et d[e] alia c[um] serra d[e] pra[t]ello» (MN 1271-1273); «et cum serra de pratello in termino dargenta[ria]» (MN frg., 1361).

Pruneres

«d[e] alia c[um] b[er]n[at] pruneres» i «ve[n]dim[us] v[o]b[is] Ferrario pru[ne]res (MN 1271-1273); «Ego Vitalis pruneres de duab[us] aquis» (MN 1304-1305); «Com yo vidal pruner[es] d[e] dues ayguas y la muler mya maria» (MN 1309-1310).

Un dels llinatges pioners de Duesaigües. Vidal va comprar una mula i un vedell a Riudecanyes, no li devien anar bé les coses perquè es perd el rastre de la família.

Pubill, cal [ˈkaʎ puˈviʎ]

És a la plaça de Catalunya.

«Joseph Cabrer dit Povill» (CBE 1761-1762, f. 203v).

Pubill, el forn del [tu ˈforŋ dəʎ puˈviʎ]

Era un forn teuler o rajoler a la partida de les Escomes.

Pubill, l'hort del [ˈtɔr ðəʎ puˈviʎ]

Al sud i davant del poble, a l'altra part de barranc. Regat amb l'aigua d'un pou estreta amb una sénia.

«**Puertas**», cal [ˈkaʎ puˈertəs]

És al carrer d'en Seula.

puig

V. *Cabrer.

Puig [ˈputʃ]

Cognom actual a Duesaigües. Documentat una vegada l'any 1945.

Puigmarí [puðʒməˈri]

El seu vèrtex, de 660 metres, s'esqueia just on parteixen els termes de Riudecols i Duesaigües; aquesta partió es fa extensiva per la seva carena en un parell de quilòmetres. Els seus vessants meridionals tanquen per orient la raconada o vallada de Duesaigües fins que va perdent alçada per la zona de Puigvolor (576 m) i de Segura.

Gairebé al vèrtex hi ha una pedrera de materials granítics que havia estat explotada al principi del segle xx i reoberta no fa gaire, fet que posa el Puigmarí en perill de desaparició. Crec que actualment no assoleix ni de bon tros els 600 metres. Dolors Roigé el documenta el 1601.

«A mig dia es veu una pedrera en el flanc del Puigmarí» (DCTE, p. 92); «Partida Puig Marí» (*Amill*. 1945).

Puigvolor, el [əʎ puðʒvuʎˈto]

És una punta que es troba al massís del Puigmarí, que separa Riudecols de Duesaigües i Riudecanyes a la part més meridional.

Pujol, cal [ˈkaʎ puʃˈʒot]

Van tenir casa al carrer de Dalt.

punt

V. Oro.

Quarts, els

[t̪us 'kwars]

Partida de terme situada a l'est de la vila per sobre el barranc dels Masos i al sud del dels Algars. Coromines diu que no és un nom llatí, que és preromà i hauria d'anar sense *ts*. Ramon Amigó anota uns *Quarts* al terme de Siurana i atribueix el nom a un tribut senyorial. L'hem entrat tal com el grafia el document.

«in loco q[ue] d[icitu]r los quarts» (MN 1307); «sita al termino de dicho lugar y Partida dels Quarts» (RH 1773, f. 2r).

Quelo, cal

['kaɫ 'kɛtu]

És al carrer del Mig.

Quelo, la calaixera de cal

[t̪ə kətəj'ʃerə ðə 'kaɫ 'kɛtu]

Una finca prop del coll de la Teixeta. Rep aquest nom perquè dalt al cingle que forma part de la propietat, partint amb Pradell, hi ha un gran bloc petri de formes rectangulars i escairejades. En altres indrets aquest tipus de roques també els anomenen *caixes*. A la mola de Colldejou una roca d'aquestes mateixes característiques és anomenada *la Capsa*.

Quico, cal

['kaɫ 'kiku]

Van ser una família amb casa al carrer Major.

Quinze d'Agost, la plaça del

[t̪ə 'ptasə ðət 'kinzə ðə'ɣost]

Al Planet i per sobre el carrer del mateix nom. Es va urbanitzar no fa gaires anys, quan es canvià el dia de la festa major, que es traslladà al 15 d'agost.

Rabascall

[rəβəs'kaɫ]

El 1773 és la primera vegada que trobem el cognom *Rabascall*. El porta un dels nostres informadors. Actualment encara trobem una dotzena de persones que se'n diuen; esdevé, doncs, un dels cognoms més nombrosos de Duesaigües.

«otorgado por Jose Rabascall Sangenís» (RH 1773, f. 5v); «Lecherias: Robascall y Espasa (Salvador)» i «Comadronas: Robascall y Espasa (Gertrudis)» (ACE 1936).

Rabascall, el tros del

[t̪u 'trɔz dət rəβəs'kaɫ]

Una finca a la partida dels Planots. També anomenat *Planot del Rabascall*.

Rafal, la torre de

«et maria eius ux[or] vendimus v[o]b[is] antonius laberia abitator turris de rafali unu[m] trociu[m] situ in dicto loco que vocatur lo pla d[e]la fogaça» (MN 1465-1467).

No queda cap record d'aquesta torre. Tampoc no hem trobat cap document amb el cognom *Rafal* o *Rafali*.

Raimundeta, cal

Nom de casa antic.

Ramon Patisser, cal

No queda ningú d'aquesta casa, que era al carrer Major.

Ramon Rossenda, cal

[¹kaʎ rə'mon ru'seɲdə]

El nom de casa on viuen els Ramon Rossenda és al carrer Major.

Ramonet, cal

[¹kaʎ rəmu'net]

Al carrer Major.

«Ramualdo», cal

[¹kaʎ rəmu'aɫdu]

Van viure a la casa del carrer del Calvari coneguda amb aquest nom.

rasa

V. *Algars, Alzinar, Escomes, Figuerola, Fonteta, Irlles, Magran, Patró, Planots, *Potra*.

Rasa, la

«de mitg dia ab la Rasa» (CBE 1761-1762, f. 204r).

Raseta, la

[ɫə rə'zetə]

El bocí de carrerada que creuava pel poble l'anomenaven *Raseta*.

«con el desague llamado raseta» (RF 1920, f. 94).

Rat

«e[t] d[e] alia c[um] Jo[an] rat» i «Jo[an] Rat e[t] uxora ure eliese[n]di [...] i[n] villa d[e] duab[us] aq[ua]s» (MN 1271-1273); «Ego Maria uxor q[uon]da[m] P. Rat a fili[us] mei Jacobi Jouana [e]t Alamanda [...] [e]t cu[m] Bartholomeo Rat» (MN 1300-1302); «v[o]b[is] romeu rat d[e] duab[us] aq[ui]s» (MN 1305-1306); «en Ramon rat de dit loc» (MN 1309-1310); «V[o]b[is] Antony rat» (MN

1316-1317); «Ego Maria ux[or] Joh[an]is rat d[e] duab[us] aq[ui]s» (MN 1351-1352); «et Ego anthoni[us] rat hit. D[e] duas aquas» (MN frg., 1361); «fornarius rat h[ab]itatore[m] d[ic]ti loci» (MN 1440, f. 2r).

Llinatge estès per la baronia. A Riudecanyes ja el trobem documentat al final del segle XIV i deixà noms al seu terme. A l'Argentera ja el trobem el 1337 i a Duesaigües, des dels inicis de la repoblació fins al segle XV.

Reial, el barranc, o la riera Reial [tu βə'raŋ] o [tə ri'erə rə'jaŋ]

En el cadastre de 1920 la trobem anotada *riera de l'Argentera* i a *Mapes comarcals de Catalunya*, amb el nom de *barranc Reial*. Són denominacions que s'usen poc. Davalla dels Estrets en terme de l'Argentera.

V. t. *Barranc R.*

«Riera Real» (IGC 1920).

Reig

«[e]t c[um] G. Reg[e]t c[um] via publica» (MN 1305-1306); «ve[n]dim[us] vob[is] Simon[es] reg et ux[or] ure. Saurina de duab[us] aq[ui]s» (MN 1370).

A l'Argentera trobem els *Reig* ja el 1271; a Duesaigües hi devien ser dues o tres generacions.

Remèdia

«et alia pet[rus] remedia» (MN 1440, f. 2r); «Mestre Remedia» (*Fog. 1553*).

En trobar el cognom al manual notarial de 1440, dubtàvem si hauríem interpretat bé la grafia, després el vam veure anotat al fogatge de 1553 i la vam poder ratificar.

Remèdia, l'hort d'en

«horto in dicto termino sito dictum lo hort den remedia in partita dita la Costa» (CCC 1723).

Generat pel nom de l'entrada anterior.

riera

V. *Argentera, Reial, Riudecanyes, *Vila*.

Ripoll

«Ego G. ripol [e]t ux[or] m[e]a erm[e]se[nda] hbi. duas aq[ua]s» (MN 1325); «Dominicus Rog[er] et G[ui]ll[el]mus Ripol d[e] parocya de arge[n]taria» (MN 1337-1339); «Anthoni[us] Ripol condam d[e] duab[us] aquis» (MN 1358-1359); «ad bartholomeo ripol» (MN frg., 1361); «Anthoni[us] Ripol hi. d[e] duab[us] aquis» (MN frg., 1370); «afro[n]ta cu[m] andrea ripol» (MN

1380); «Ego jacob[us] ripol p[re]b[e]r[e] et beneficiarius i[g]ettia duas aquas» (MN 1399-1400).

Hi ha una anotació d'un *Domingo Roger* i un *Guillem Ripoll* que pertanyien a la parròquia de l'Argentera. Pensem que eren habitants de Duesaigües, perquè en la mateixa època els trobem anotats d'aquesta manera. Això és perquè els de Duesaigües eren considerats parroquians de l'església de l'Argentera, ja que n'era sufragània. Amb Jaume Ripoll, capellà i beneficiari de l'església de Duesaigües, el cognom desapareix de la vila.

Riudecanyes

[ˈriwðəˈkajɲəs]

Vila veïna que va ser cap de la baronia d'Escornalbou i per aquest motiu vinculada a Duesaigües. Els seus termes estan en contacte en uns quatre quilòmetres i mig per la part de les Galaupes, la capçalera del pantà, les Rotxuelles i Vilamanya.

«sicuti vadit per ipsas de Rivo de Cannis» (CPFC, p. 197, any 1165); «G. Raba-za d[e] rivocan[y]as» i «Fco. Mar[c]ho de rivo can[y]as» (MN 1271-1273).

Riudecanyes, el camí de

[tu kəˈmi ðə ˈriwðəˈkajɲəs]

Completament en desús per la superposició de trams amb la carretera.

«la carretera ha partit el camí vell de Riudecanyes» (DCTE, p. 138).

Riudecanyes, el pantà de

[tu pəɲˈtanu ðə ˈriwðəˈkajɲəs]

Embassa les aigües de la riera de Riudecanyes després de rebre el barranc de l'Argentera o Reial i el dels Masos. La seva construcció va finalitzar el 1919 però no fa gaires anys que s'aixecà uns sis metres la presa. Els estius rep aigua del pantà de Siurana mitjançant la Canal.

Riudecanyes, la riera de

[tə riˈerə ðə ˈriwðəˈkajɲəs]

La documentació més antiga que trobem que fa referència a la riera és en unes afrontacions d'un molí d'Arnald Tegell el 1292. El document no especifica que es tracti de la riera de Riudecanyes. Potser llavors encara no havia pres el nom de la vila esdevinguda cap de la baronia. De fet, és la perllongació del barranc de l'Argentera després d'haver rebut les aigües del barranc dels Masos i d'haver penetrat al terme de Riudecanyes.

«et cu[m] riera» (MN 1292-1294, f. 14v); «ab la Riera de Riudecanyes» (CBE 1761-1762, f. 204v).

Riudecols

[ˈriwðəˈkɔts] o [riðəˈkɔts]

Troblem Riudecols situat al peu de la carretera de Reus a Falset, al nord-est de Duesaigües. Els dos termes limiten en una extensió d'uns quatre quilòmetres per

la part dels vessants orientals del Puigmarí, allà on era el terme de les Irlles, fins dalt el Vedat del Pany, partint amb Alforja per la vall de Cortiella. Vegeu *Història i onomàstica de Riudecols i els seus agregats, les Irlles i les Voltes*, de Ferran Jové i Hortonedà.

«in supra memoratum torrentem de Rivo de Caulibus» (CPFC, p. 197, any 1165).

Rius [ˈriws]

Cognom recent a la vila que porten sis persones majors d'edat.

roca

V. *Cavallera.

Roca

«bartholomeus roqua [...] guillermo ruqua fratris mei h[ab]itatori duas aquas» (MN 1440); «Mariana Rocha viuda habitatori loci de duesaigues» (MN 1629-1640).

Llinatge que apareix després de les fortes epidèmies.

Roca del Poll, el coll de la

«Coll de la Roca del Poll (610 m.), a la serra Patró soldada a la d'Argentera» (DCTE, p. 112).

Roca-roja, la

«et de alia cu[m] quad[r]a[m] rupe rubea [...] afro[n]tat cu[m] rupis rubeis» (MN 1281-1282).

Devia fer referència a les terres que es troben en algun punt de sota el *Bunt-sandstein*, estrat intermedi de la serra de Pradell o de l'Argentera. Als informadors els sona el nom però no n'identifiquen l'indret.

Rofes [ˈrɔfəs]

En el document de 1484 és la primera vegada que trobem el nom a la baronia, després el trobem a la vila del Pratedip i, finalment, el 1540, a Colldejou, on és el cognom més emblemàtic d'aquell poble.

Els cinc que trobem a Duesaigües actualment provenen de la dita vila de Colldejou.

«Ego b[er]n[ar]dus rofes loci de dues aygues» (MN 1484-1494); «Avellanas Cosechs. de: Rofes (Cosme)» (ACE 1936).

Rofes, cal [ˈkaʎ ˈrɔfəs]

És al carrer de la Font.

Roger

«e[t] Jo[an] rotg[er]», «ve[n]dim[us] v[o]b[is] Arnaldo rotg[er] e[t] uxor m[i]a saurine» i «Q[uos] Ego d[omi]nicus Rog[er] e[t] uxor m[i]a Barchi[l]ona q[uo] nos. ve[n]dimus v[o]b[is] Stephano Rog[e]ro» (MN 1271-1273); «D[o]mi[ni]c[us] Roger» (MN frg., 1361); «Que nos d[o]m[ini]c[us] roger [...] d[e] manso vallis duas aquas» (MN 1371); «Bernat Roger» (*Fog.* 1497); «Guillem Ruger, Antoni Ruger» (*Fog.* 1553); «Q[uo]d nos Toni Roger [...] pagesos de duasiguas [...] y ab Pere roger pagador» (MN 1595-1598).

Un dels cognoms més estesos a la baronia. Després de la pesta desapareix a Duesaigües, o si més no, no és anotat al fogatge de 1414 de la Comuna del Camp, però al de 1497 ja el tornem a trobar. Després, durant un segle, reapareix i l'any 1595 és la darrera vegada que surt als documents de Duesaigües, però avui és present en altres viles com Botarell i Riudecanyes, on és el cognom més nombrós.

V. t. **Domingo R.*

Roig [ˈrɔɪʃ]

Cognom actual. El 1945 trobem un propietari amb aquest nom.

Roig, cal [ˈkaʎ ˈrɔɪʃ]

Al carrer del Mig. També *cal Quimet Roig*.

Roquerol, cal [ˈkaʎ rukəˈrɔɪʃ]

Al carrer del Mig.

Roquerol, l'hort de cal [ˈtɔr ðə ˈkaʎ rukəˈrɔɪʃ]

Prop de la Carrerada, tocant amb l'hort de cal Vaitot.

Roquers, els

«parte de la pieza de tierra de la partida dels Roquers» (RH 1773, f. 5v).

Roquetes

V. **Barranc de les R.*

Ros¹

V. *Mas d'en R.*

Ros² [ˈros]

Cognom actual d'algunes famílies de Duesaigües.

Ros del Carrascla, el mas d'en [tu 'maz dən 'roz dət kə'rasklə]

A la finca es recollia l'aigua per a abastar el poble. També hi ha dos pous d'on es va extreure carbó. Sembla que els van abandonar perquè l'aigua no permetia treballar-hi.

Rosselló [rusə'ʎo]

L'*Amill. 1945* té anotats dos propietaris amb aquest nom.

rotxuel·la

V. *Pep.*

Rotxuel·les, les [təz rit'ʃwɛləs]

Partida de terme situada on limita el terme amb Riudecanyes, a la dreta del pantà. En el *Mapa topogràfic nacional* trobem anotat «Les Rotxeles» i en el de l'IGC, «Rochalas». La partida es fa extensiva al poble veí de Riudecanyes, on Dolors Roigé documenta l'indret als segles XVII i XVIII com a «Roxuela» i «Ruxuela», respectivament. Hem notat vacil·lació a l'hora d'anomenar la partida i hem sentit dir «Ritxuel·les» i algun cop «Rutxuel·les».

«Partida Barranco Rochuelas» (*Amill. 1945*).

Roureda de Cal Xacó, la [tə rəw'reðə ðə 'kaʎ tʃə'ko]

Una finca tocant al poble.

Rovira

«Testes [...] et Joh[an]es rovira» (MN 1281-1282).

No tornem a trobar enlloc el cognom.

Sales ['saʎəs]

Cognom actual.

Salobre, el

«Pere Sangenis dit Salobre Pages de Dosaiguas» (CBE 1761-1762, f. 211v).

Salzenc [səʎ'zəŋ]

L'*Amill. 1945* té anotada una persona amb aquest nom. A Collejou és abundant.

Sanç

«afro[nta] d[e] p[ri]ma p[ar]te c[um] Jo[an] Sanç» (MN 1271-1273); «[e]t cu[m] Jacobo Sanç» (MN 1300-1302); «Ego Jacob[us] sanc[i] e[t] ux[or] m[i]a sauri[n]ad [e] duab[us] aquis» (MN 1308-1309); «Ego jac. Sa[n]z [e]t ux[or] m[e]a sau-

rina hbi. duas aq[ua]s» (MN 1326-1327); «Q[uo] Ego b[er]n[ar]d[us] sanç duas aquas» (MN frg., 1351); «tradim[u]s vob[is] b[er]n[ar]do sa[n]ç» (MN 1380).

Els Sanç, pioners a Duesaigües, desapareixen al final del segle XIV; al segle següent, els trobem a Colldejou i, a partir del segle XVI, a Riudecanyes i Mont-roig.

Sánchez [ˈsantʃəs]
Cognom vigent a la vila.

Sancho [ˈsɑɲʃu]
Cognom actual a Duesaigües.

Sant «Jacinto», el clot de

«unes quaranta passes poch més o menos, del clot anomenat Sant Jacinto» (IPHR, 1687, p. 60).

Lluís Homdedéu de Riudecanyes sollicita una llicència per a extreure metalls a les terres de Jaume Cabrer del terme de Duesaigües i, expressament, al lloc anomenat *clot de Sant «Jacinto»*.

Santa, la coma de na

«a preu de quatre florins lo qual dit tros es apelat la coma de na santa» (MN 1465-1467).

Santgenís [səɲʒəˈnis]

Un dels llinatges que queden a la baronia des del repoblament i que trobem en algunes etapes a l'Argentera, Colldejou i Riudecanyes. A Duesaigües és on prosperà més i l'abundosa documentació de tothora ho ratifica. Actualment a Duesaigües encara és viu. Segurament els *Santgenís* procedien de la vileta d'aquest nom que trobem a la comarca de l'Anoia prop de Jorba i s'establiren a la baronia. El trobem grafiat *Sent Genis*, *Sengenís*, *Sentginís*, *Sanginís*, *Senjanis* i *Sangenís*. El *Sen* és una forma medieval de grafiar *Sant* i la *i* de *Ginís* és producte de la tendència de les terres tarragonines de tancar la *e* a *i*, com a *ginoll* o *giner*.

«q[uo] Ego b[er]nat d[e] sent genis e[t] uxor m[e]a G[ui]ll[ema]» (MN 1271-1273); «Q[uod] ego Jacobus fili[us] b[er]n[ardus] Sengenís» (MN 1292-1294, f. 16v); «[e]t cu[m] b[er]eng[ario] sengenis» (MN 1300-1302); «berengario seng[e]nis [e]t uxore ure. Blanca» (MN 1337-1339); «b[er]eng[ario] seng[e]nis d[e] duab[us] aquis» (MN 1358-1359); «et ber[en]g[ario] sengenis de duab[us] aquis» (MN frg., 1361); «afronta de una part ab en p. sentginís» (MN 1465-1467); «bartholome[us] Sen genis et magdalena ei[us] ux[or] loch de duas aquas» (MN 1494-1497); «Guillem Sengenís, Berthomeu Sengenís, Gabriel Sengenís, Anthoni Sengenís» (*Fog. 1497*); «Guillem Sanginís, Miquel Sanginís, Antoni Sanginís, Joan Sanginís, la viuda Sanginisa» (*Fog. 1553*); «honor. Petri Senja-

nis» (MN 1595-1598); «Ursola Sangenis viuda de Joan Sangenis» i «Cathalina Sangenis viuda de Joseph Sangenis» (Llevador, s. XVIII); «Juan Sangenis Joven labrador de una» (RH 1773, f. 5v).

Santgenís, el mas de

«ab terras del mas den Monet o de Santgenís» (Llevador, s. XVIII).

Sedó [sə'ðo]

Cognom vigent a Duesaigües.

V. t. *Masos de Setó*.

Sedó, cal ['kaʎ sə'ðo]

Una casa moderna al carrer d'en Seula.

Segura [sə'ɣurə]

Antic despoblat de la baronia d'Escornalbou situat als vessants més meridionals del Puigmarí, partint amb terres de Riudecols i Botarell, que al segle XVII va ser agregat al terme de Riudecanyes. Quan es va fer el repoblament s'intentà la formació d'un nucli habitat a l'indret, però no arribà mai a reeixir malgrat les pressions d'Escornalbou.

«Gll. d[e] fonte [e]t uxor m[i]a Maria habem[us] i[n] t[er]mi[n]o d[e] Segura» (MN 1271-1273).

Selva

«Q[uo] Ego Nicholau Selva e[t] uxor m[i]a b[eren]g[uera] [...] q[uo]s habem[us] i[n] villa duab[us] aq[ua]s i[n] t[er]m[in]o cornubou[is]» (MN 1271-1273).

Trobem *Nicolau Selva* el 1271 vinculat a Duesaigües i l'Argentera. Potser posseïa terres en ambdues viles o també en poc temps va canviar d'hàbitat. De fet, a Duesaigües va deixar dos topònims.

V. t. *Seula*.

Selva, el torrent d'en

«afro[n]ta cu[m] torre[n]te den Selva» (MN 1358-1359); «cum torre[n]te den Selva» (MN frg., 1361); «trotio t[er]re vocato torre[n]t den Selva» (MN 1380).

V. t. *Seula*.

Semaler

«et alia c[um] b[er]n[ardus] semal[e]r» (MN 1271-1273); «Testes P. Semaler e[t] R. Semaler» (MN 1281-1282); «e[t] c[um] P[etrus] Semaler» (MN 1292-

1294); «P. Semaler filius q[uon]da[m] Jo[an] Semaler» (MN 1307); «cu[m] p. sem[a]ll[e]r» (MN 1316-1317); «Ego berengari[us] semaler filius quo[n]dam bernard[us] semaler h[abitatir]i[s] duas aq[ua]s» (MN 1337-1339); «et cu[m] heredib[us] petro semal[e]r» (MN frg., 1370); «Ego bnds. Semaler manso vallii duas aquas» (MN 1380).

Durant el segle que els trobem al poble van ser una família nombrosa, ja que hi ha dos o tres *Bernat*, i dos *Pere*, *Raimon*, *Joan* i *Berenguer*. Va ser una de les primeres famílies de Duesaigües.

Senall, cal [ˈkaʎ səˈnaʎ]

El nom s'ha perdut a la vila, però tenien casa al carrer Major.

Sentís

«Berthomeu Pentis» (*Fog. 1497*); «Bernat Sentís» (*Fog. 1553*); «Michaelē Sentis et magdalena eius uxor agle. de dues aigues» (MN 1595-1598).

En el fogatge de 1497 hi ha anotat *Pentis*, però en el de 1553 veiem un *Sentís*; per tant, creiem que el primer deu ser una mala lectura o una mala grafia, perquè aquest nom no el trobem en tota la baronia, en canvi *Sentís* sí que hi és present.

séquia

V. *Horta*, *Vila.

serra

V. *Pradell*, *Vilamanya.

Serra, la [tə ˈserə]

A una finca de cal Maep li diuen *la Serra*. És tocant a la Llaural, allà al Mas d'en Ros.

«sita en dicho termino y Partida de la Serra» (RH 1773, f. 2r); «Partida La Serra» (*Amill. 1945*).

Serra, el camí de la [tu kəˈmi ðə tə ˈserə]

És un vial que va d'Argentera al coll de la Teixeta circulant pel peu dels cingles de la serra de Pradell. Per l'amplada que té hi poden circular els vehicles.

Serra de Pradell, la

«y partida de la Serra de Pradell» (RH 1773, f. 6v).

Ara no és coneguda com a partida de terra. Segurament en els segles XVIII i XIX, els conreus devien arribar fins als peus de les cingleres, que amb la fil·loxera es convertirien en bosc i perdrien el nom.

Serrada, el cingle de la

«Al davant es té el cingle de la Serrada» (DCTE, p. 113)

serral

V. *Paratge.

Seula, el barranc d'en

[tu βə'raŋ ðən 'sewɫə]

En els documents estudiats del segle XIII i XIV, trobem un *Nicolau Selva* i un *torrent d'en Selva*. Així és com interpretarem el nom abans de conèixer l'existència del barranc d'en Seula. Nosaltres estem convençuts que és el mateix barranc. En els documents esmentats hem pogut comprovar que l'escrivà fa la *U* i *V* majúscules ben diferenciades, en canvi les minúscules les fa ben bé iguals. Les *v* dels cognoms *Cavaller*, *Navarra* i *Bover* del mateix manual notarial de 1271-1273 estan escrites igual que a *Selva*, per tant no creiem que la lectura sigui incorrecta: es tracta del cognom *Selva* que mitjançant el transcurs dels anys ha esdevingut *Seula*. Hi hauria la possibilitat que tant el cognom com el barranc fossin *Selua*, però amb menys possibilitats. Davant del dubte l'hem entrat de la manera com s'anomena ara.

El barranc delimita les partides de la Xurivia i la Carrerada, davalla del peu dels cingles de la serra de l'Argentera per dos ramals, creua la partida de la Xurivia, i per això també se'l coneix per aquest nom, després aboca al barranc de l'Argentera o barranc Reial prop de la vila, on hi ha el camp de futbol. Fa un recorregut d'uns cinc quilòmetres i un desnivell d'uns tres-cents cinquanta metres. Malgrat que els mapes avui l'anuncien com *barranc de la Xurivia*, pensem que s'hauria de mantenir el nom inicial, que encara és viu. Suggerim anomenar-lo *barranc d'en Seula* o *de la Xurivia*.

V. t. *Selva.

«Bco. Y camino de la Enseula» (IGC 1920); «amb el barrancó d'en Seula» (DCTE, p. 138).

Seula, el carrer d'en

[tu kə're ðən 'sewɫə]

Va de la carretera de l'Argentera al carrer de Dalt, on trobem les escoles públiques; també enllaça amb el carrer de la Vinyeta. Amb els documents veiem com canvià la denominació. Primer feia referència al barranc que aboca prop del carrer i després incorporà l'article al nom.

V. t. *Selva.

«sita en dicho lugar y calle del barranc den Seula» (RH 1773, f. 4r); «Calle de la Enseula» (RF 1920, f. 48).

Sierra [si'ɛrə]

Cognom actual a la vila.

Simó [si'mo]

Els Simó només fan estada a la vila els estius.

«Abacerias: Simó (Soledad)» i «Vinos (Cosecheros): Simó Cabré (Jaime)»
(ACE 1936).

Simó, cal ['kaʎ si'mo]

Casa del carrer de Dalt.

Siro, cal ['kaʎ si'rɔt]

Casa del carrer de Baix. El nom ja ha desaparegut de la vila.

Siurana [siw'ranə]

Un dels cognoms que refaran la vida al poble després de la davallada i que donaran un topònim. Avui trobem sis adults amb aquest cognom.

En el fogatge de 1553 i en l'ACE, el trobem amb una grafia errònia, escrit amb C inicial, a diferència de tota la resta de documents. Tots els estudiosos estan d'acord que *Siurana* ve del nom llatí SEVERIANUS, per tant correspon escriure'l amb S inicial.

«Joh[a]n Siurana del loch de dues aygues» (MN 1465-1467); «Johanes Siurana et andreas Siurana ei[us] filius loci duas aquas» (MN 1494-1497); «Andreu Siurana» (*Fog. 1497*); «Andreas Siurana [...] habitatores loci de duas aquis» (MN 1509-1510); «Joan Ciurana» (*Fog. 1553*); «Joseph Siurana pages de duas ayguas» (Llevador, s. XVIII); «Juez Municipal: D. Emilio Ciurana» (ACE 1936).

Siurana, cal ['kaʎ siw'ranə]

És al carrer de la Font.

Siurana, el molí del [tu mu'ti ðəʎ siw'ranə]

Tocant a la riera de Riudecanyes, per sobre d'aquesta. Està ben ensorrat. Al costat, a la paret nord, s'observa el mur del que va ser la llarga bassa, avui mig colgada per la terra i les bardisses.

«Afuera núm. 3 Moli del Siurana» (RF 1920, f. 22).

Sobrino, cal ['kaʎ su'βrinu]

Una casa del carrer del Mig.

Socarrat, el [tu sukə'rat]

Un terror per sobre el pla de Cagavaques, rere mateix d'un corralot.

«tierras hiermas que es parte de la pieza de tierras de la partida de Socarrat» (RH 1773, f. 5v).

Sogranya

«Raymundeto sog[ran]ya» (MN 1271-1273); «Ego bng. Sog[ran]ya [e]t uxor m[i]a bla[n]ca d[e] duab[us] aq[ui]s» (MN 1316-1317).

Raimundeto Sogranya, com altres cognoms de Duesaigües, també el trobem documentat el mateix any a l'Argentera. Ja hem dit que ho atribuïm a la sufraganeïtat de l'església de Duesaigües respecte a la d'Argentera.

sòl

V. *Coma.

solà

V. «Mariano».

solana

V. *Espanyol.

Sorreta, cal ['kaʎ su'retə]

Van viure en una casa del carrer d'en Seula.

sort

V. *Monges.

Sort, la [tə 'sɔr]

Partideta per sota del poble que reguen les aigües del barranc dels Masos. Hi tenen terres ca la Viuda i cal Patró.

«duas aquas vocatur sort» (MN 1358-1359); «Partida La Sort» (*Amill.* 1945).

Sort de l'Era, la

«Trotiu[m] ter[re] francha vocatu[r] la Sort de la era» (MN 1358-1359).

Sortanella, la

«terme de Dosaigues dit la Sortanella» (CBE 1761-1762, f. 203v).

Sotorra [su'torə]

Avui trobem el cognom una vegada.

Tarragó [təɾə'ɣo]

Cognom que encara el porten vuit famílies a Duesaigües, entre elles un dels nostres informadors, Joan Tarragó.

«De ponent ab terres de Ramon Tarrago» (CBE 1761-1762, f. 203v); «Ramon Tarragó labr. del lugar de Dosaiguas» (RH 1773, f. 1r).

Tarragó, el mas del [tu 'maz dət təɾə'ɣo]

Per la part del camí dels Masos, davant el mas de la Ximeta. La façana del mas assenyala les hores en ombrejar-se.

Tarragonès

«entregá a Peré Tarragonés las masias» (*H. d'E.*, p. 80).

Segurament no arribà a viure mai a Duesaigües. La donació de l'arquebisbe devia ser per un favor rebut o per a eixugar un deute, ja que se li donen tres masies a la vegada.

V. t. *Galzeran.

Tegell

«vendim[u]s v[o]b[is] Arnaldo Tegell [e]t ux[or] ure barcelona molendin[um] q[ue] hab[e]m[us] in villa d[e] duas aq[ua]s p[or] p[re]cio CCC sol. Bar. [...] afro[ntat] cu[m] R. caval[e]r [e]t cu[m] riera» (MN 1292-1294, f. 14v).

Tegell només el trobem a l'inici del repoblament de Duesaigües. És un cognom viu a Riudecanyes.

Tegell, cal [¹kaʎ təj³zeʎ]

Una casa del carrer Major.

«Jose Rabascall Sangenis dicho Tagell Labr. del lugar de Dosaguas» (RH 1773, f. 5v).

Tegell, el mas del [tu 'maz dət təj³zeʎ]

Per la part del mas de l'Aguiló, tocant al camí de la Drecera i al barranc dels Masos. Allà on transcorre el barranc per la finca és on aboca l'aigua el Canal a l'hora de fer el transvasament des del pantà de Siurana.

Teixeta, la carrerada de la [tə kərə'radə ðə tə tɛj'fɛtə]

Era el camí ramader que va des del coll que li dóna nom fins a Duesaigües. Va crestejant entre el barranc dels Masos i el barranc d'en Seula i dóna nom a la partida dita *la Carrerada*, que n'és alhora camí de la partida.

V. t. *Carrerada*.

Teixeta, el coll de la [tu 'kɔʎ də tə tɛj'fɛtə]

Separa el Camp del Priorat. Hi transcorren les carreteres que uneixen Reus i Falset, la que va del mateix coll a Porrera i la que també de dalt al coll va a Duesaigües, passa per Riudecanyes, Montbrió i arriba fins a Cambrils. També hi creua un camí que ve de Gibraltar i mena a Grècia. En aquest punt estratègic hi va haver els hostals del Bitxo i de la Potra, lloc de parada obligatòria en segles passats.

La raó del coll és una falla que a septentrió deixa al descobert materials paleozoics pissarrosos i, al sud, afloraments triàsics del *Buntsandstein* i el *Muschelkalk*. Amb la renovació de la ja dita carretera, quedà a la vista un extens pany de gresos rojos on es pot observar el pla de falla, amb les seves estries de fregament, que originà el coll.

Coromines atribueix a *Teixeta* la forma de parlar mossàrab, en haver conservat la *t* de la síl·laba final. En la documentació que presentem apareix el nom en la forma *Texeda*, que precisament no coincideix amb la manera de dir-lo a través de la tradició oral.

V. t. *Coll de la T*.

«d[e] coll d[e]la texada» (MN 1326-1327); «la un dels qual descobre d[e]l coll de la texeda» (MN frg., 1351); «y sus montes principales, que son los llamados Coll de la Taixeta» (PM 1845).

Teixidor

«ve[n]dim[us] v[o]b[is] P. teixidor d[e] duab[us] aq[ui]s e[t] uxore ure ermesendi» (MN 1271-1273); «[e]t c[um] bn. teixidor» (MN 1281-1282).

Cognom primerenc a Duesaigües que hi durà ben poc, almenys als documents.

Teixidor, el

«Mestre Joan lo Teixidor» (*Fog. 1553*).

Teixos, els [tus 'tejʃus]

A l'obaga de la serra, al peu de les cingleres, per la part del coll de la Teixeta, una partida de bosc on creixen alguns teixos. Els informadors ens recorden que és una espècie protegida per la seva escassetat.

Tonet, el mas del

«ab terras de mas de Monet eo Aragones o Tonet» (Llevador, s. XVIII).

Toni, el mas d'en

«o del Mas den Toni antigament de Aragones» (CBE 1761-1762, f. 227r).

Tornera

«Antonio tornera baiulo» (MN 1465-1467).

El cognom *Torner* o *Tornera* no el documentem abans, però no devia ser estrany a la baronia. A les terres veïnes de Siurana hi era ja el 1229, i a Cornudella, el 1378. Tant l'entrada següent com el topònim de *coma Tornera* a Pradell ens ho demostren. Però quan l'Antoni Tornera va ser batlle no trobem cap *Torner* en tota la baronia. Podria ser un batlle imposat pel monestir o per l'arquebisbe.

Tornera, de la

«trotiu[m] ter[re] franch[a] vocatu[r] de la tornera» (MN 1358-1359).

toros, la plaça de

V. *Goret del Mesquer*.

torre

V. **Rafal*.

torrent

V. *Argentera*, **Bargalló*, **Baronia*, **Coll de la Teixeta*, **Selva*, **Vall d'en Comes*.

Tost

«afrontatur a oriente cum francisco Tost» (MN 1595-1598).

A Alforja, vila fronterera amb Duesaigües, el cognom *Tost* és documentat a l'*Índex Vell* des de la meitat del segle XIII.

Trilla, la

[tə 'triʎə]

Masada amb un forn i diverses dependències al terme veí de l'Argentera. Va ser donada el 1195 a un Pere i la seva muller, Joana, i ratificada el 1296 a un Ramon Juiol. Astruc Francesc podria ser un convers.

V. t. **Juiol*.

«Ego astruc FF h[ab]itator d[e] Trilla» (MN 1304-1305).

Trillana, cal [ˈkaʎ triˈʎanə]

Van tenir casa al carrer Major. Segurament provinents de la Trilla.

tros

V. *Cardona de cal Vicent, Cosme Forja, Cosme Isabel, «Currillo», Davant, Estevenet, Faiol, Mama, Nou, Oncle Isidró, Rabascall, Viuda.*

Urgellès

«Ego mra. B[e]sora duas aqui[s] [e]t d[o]mi[ni]c[us] urgeles» (MN 1326-1327).

En la mateixa època a Collejou viu la família d'Abril Urgellès. En aquest cas, possiblement l'únic que la relaciona amb el Domingo és que ambdós procedien de l'Urgell.

Vaitot, cal [ˈkaʎ ˈvajˈtot]

Al carrer del Mig. Hi viu el nostre informant Joan Tarragó.

Vaitot, l'hort de cal [ˈʎor ðə ˈkaʎ ˈvajˈtot]

Tocant a la Carrerada, al costat de l'hort de cal Roquerol.

Vaitot, el mas de cal [ˈtu ˈmaz də ˈkaʎ ˈvajˈtot]

Per la zona de la partida dels Masos i del Mas de l'Aguiló. És una finca molt gran, amb una masada de dues plantes, amb cups i premsa que fa uns anys va ser enderrocada. Actualment hi ha una caseta de camp.

«Afueras núm. 8 Mas del Baitot» (RF 1920, f. 27).

Vall

V. *Plana de la V.*

Vall d'en Comes, el torrent de la

«d[e] s[e]c[un]da c[um] torre[n]te d[e] vall d[e]n comas» (MN 1281-1282).

Malgrat el plural, pot estar relacionat amb el llinatge *Coma*, present a Dues-aigües.

V. t. *Coma.

Valls, les

«duasaÿguas partida de la valls» (Llevador, s. XVIII); «partida dita de les Valls de pertinencies en aquella masia dita lo mas den Monet o de Sangenis» i «Partida dita de les Valls eo de la Font o del mas den Toni antigament de Aragones o de Monet o Tonet» (CBE 1761-1762, f. 218v-227r).

No queda clar en quina part s'escauen. Devia ser la denominació que donaven a tots els barranquets que conflueixen al barranc dels Masos.

Valls, el camí de

«[e]t cu[m] viaria d[e] vallib[us]» (MN 1316-1317).

Valls del Pou, les

«en lo terme de dit lloch partida de las Valls de la Pou» (Llevador, s. XVIII);
«Lloch de Dosaiguas partida dita las Valls del Pou» (CBE 1761-1762, f. 212v).

Avui el nom ha perdut significat. Pensem que devia tractar-se d'alguna barrancada amb algun foradot d'on potser es va extreure algun mineral.

Vaques, de les

«Joan Cabrer dit de las Vacas» (CBE 1761-1762, f. 206v).

Vedat del Pany, el

En terme d'Alforja just per sobre les Freixes. El mot *Pany* fa referència al nom de qui ho va vedar.

Velles, el camí de

[tu kə'mi ðə 'veɫəs]

Sortia per la part baixa del poble, creuava la riera, passava tocant l'hort de cal Miquelet, per terres del «Perfecto», pel damunt del molí del Siurana, i entrava tot seguit al terme de Riudecanyes. D'allí conduïa fins en aquella vila veïna. Era l'antic camí que enllaçava els dos pobles de la baronia, també dit *camí de Riudecanyes*.

Vicari, el

«ab terras de Joan Marco dit lo Vicari» (CBE 1761-1762, f. 221v).

A la vall de Cortiella hi ha el mas del Vicari, que a principis del segle xx era habitat per una família amb el cognom *Marco*.

Vicari, cal

['kaɫ vi'kari]

Viuen a la plaça de l'Església, davant mateix de l'edifici que dona nom a la plaça.

Vicari, els colls del

[tus 'kɔɫz dət vi'kari]

A la partida dels Colls, per sobre la carena on es forma el barranc d'en Seula i també la carretera del coll de la Teixeta.

Vicari, el mas del [tu 'maz dət vi'kari]
Al barranc dels Masos davant mateix de la Plana del Piquer.

Vicent, cal ['kaʎ vi'sen]
Una casa al carrer de Dalt on viuen els Vicent.

Vicent del Mas, cal ['kaʎ vi'seŋ dət 'mas]
La casa és al carrer del Calvari. La família ja no hi viu.

Vidal [vi'daʎ]
Cognom que al tombant de segle xiv s'estén per la baronia i que trobem inicialment a Duesaigües i l'Argentera. A Riudecanyes ha perdurat fins al segle xx i hi generà diversos noms de lloc, com *costa d'en, toll d'en* o *camp d'en Vidal*. No pensem que els Vidal actuals tinguin res a veure amb els dels segles XIII i XIV.

«et c[um] b[er]n[ardus] Vidal» (MN 1271-1273); «honore q[u]od[am] Marie vidala» (MN 1281-1282); «d[e] al[ia] c[um] R. Vidal» (MN 1305-1306); «Com yo vidal [...] de dues aygues» (MN 1309-1310); «cum ferrario vidal» (MN frg., 1361).

Vila
«ve[n]do v[o]b p. vila [e]t uxori ure. [...] corrale i[n] villa d[e] duab[us] aq[ui]s» (MN 1305-1306); «Com yo P. vyla de dues aygues» (MN 1309-1310); «Ego morella. ux[or] Q[uon]da[m] p. vila duas aq[ua]s» (MN 1326-1327); «Ego dominico vila [e]t ux[or] m[e]a pasquala» (MN 1337-1339); «Q[uo]d Ego Joh[ane]s vila et ux[or] m[i]a Saurina h[ab]it[at]ore[s] duas aquas t[er]m[i]ny cornabouis» (MN frg., 1351); «Ego joh[ane]s vila ux[or] m[e]a blanca hit. Duab[us] aq[ui]s» (MN 1351-1352); «Ego Joh[ane]s vila et ux[or] m[e]a Saurina» (MN frg., 1361).

Durant el segle XIV, els Vila van tenir una forta incidència a Duesaigües; després de la pesta, aquest cognom és un dels grans absents. És interessant el prenom de la dona de Pere Vila, anomenada *Morella*. Les altres dones dels Vila eren *Pasquala*, *Saurina* i *Blanca*.

Vila, la riera de la
«y ab la riera de la vila» (MN 1595-1598).

Devia tractar-se del barranc de l'Argentera o de la riera de Riudecanyes.

Vila, la séquia de la
«Afrontatur ab la sequia de la vila et cum itinere quo itur a escornalbou» (CCC 1723).

Ningú no ens n'ha donat raó d'on es troba.

Vilajoana

[viʎəðʒu'anə]

Cognom actual.

Vilamanya

[viʎə'majɲə]

Partida de terra situada allà on el terme limita amb Riudecanyes i l'Argentera. Es tracta d'una barrancada coberta de boscatge ufanós que davalla de dalt d'Escornalbou en terres de Riudecanyes i que ben aviat s'introdueix al nostre terme. Eduard Toda li atribueix una ascendència romana i Coromines diu que es tracta d'una combinació de *vila* amb el nom personal *Alamann* o *Alemann*. El nom *Alemanya* no és desconegut a la baronia. L'any 1316 trobem un *Bartomeu Alamanya* a la Torre de Fontaubella.

«t[er]mino d[ic]ti loci [e]t loco vocato vilamaña» (MN 1337-1339).

Vilamanya, el barranc de

[tu βə'raɲ də viʎə'majɲə]

S'inicia sota l'indret anomenat *les Alzines sureres*, a la vallada que formen el con d'Escornalbou i el puig Pedregós, els dos en terme de Riudecanyes. Abans de penetrar en terres de Duesaigües s'hi arrossega un parell de quilòmetres, i just on confronten els termes esmentats, llepa el de l'Argentera i, immediatament, passa a formar part del terme de Duesaigües. Creua Vilamanya i s'aiguabarreja amb el barranc Reial poc abans d'arribar a la vila. El seu recorregut és d'uns tres quilòmetres i mig en direcció sud-nord i ha fet un desnivell de dos-cents metres. Com podem observar a la documentació, s'utilitza la denominació antiga precursora de *barranc*.

«[e]t c[um] torrente de Vilamayna» (MN 1281-1282); «en direcció al barranc de Vilamanya» (DCTE, p. 138).

Vilamanya, la font de

[tə 'fɔŋ də viʎə'majɲə]

A la vora del barranc homònim, tocant al camí d'Escornalbou. La font es troba en terres de Riudecanyes. Eduard Toda va fer donació de les aigües de Vilamanya al poble de Duesaigües, per aquest motiu el nomenaren fill adoptiu.

«que és la conducció de l'aigua de la font de Vilamanya a Duesaigües» (DCTE, p. 138); «Vilamaña» (*Amill*. 1945).

Vilamanya, la serra de

«et cum serra de vilamanya» (MN frg., 1361).

És el contrafort d'Escornalbou que separa el terme de Riudecanyes del de l'Argentera on hi ha la punta de Puigferrós, que en arribar al terme de Duesaigües perd alçada fins a cabussar-se al barranc Reial.

vinya

V. *Pla.

Vinyes, les

«plantada de vinya y avellaners sitam en dicto termini de Dues Aygues in partita de les vinyes de terme de Pradell» (CCC 1723).

No queda clar a quin terme pertany aquesta partida de les Vinyes.

Vinyeta, el carrer de la

[tu kə're ðə tə vi'netə]

S'inicia al carrer d'en Seula i circula per la part nova de la vila. La urbanització *la Vinyeta*, encara que no l'hem trobat en cap documentació, devia ser la denominació de l'espai que ocupa.

Viuda, ca la

['ka tə 'viwðə]

Viuen al carrer de la Font.

Viuda, el tros de la

[tu 'trɔz də tə 'viwðə]

Un bocí de terra damunt la Plana del Nogués, tocant amb terres de l'Argentera.

Voltes

«confronta a oriente cum Michaele Voltes» (MN 1595-1598).

Xacó

V. *Roureda de Cal X*.

Xacó, cal

['kaɫ tʃə'ko]

Casa del carrer de Dalt, on viuen.

Xai, l'hort del

['tɔr ðət 'tʃai]

Al sud-est, sota del poble, vora el barranc dels Masos.

Xarroc

V. *Baget de Cal X*.

Xarroc, cal

['kaɫ tʃə'rɔk]

Viuen en una casa que es troba al carrer d'en Seula.

Ximet, cal

['kaɫ tʃi'met]

És una casa al carrer de la Font.

Ximeta, el mas de la [tu 'maz də tə tʃi'metə]
A la partida del Camí dels Masos.

Xurivia, la [tə tʃuri'viə] o [tʃiri'viə]
Partida de terra situada a la zona oest del terme, partint amb el de l'Argentera, que va des dels cingles que separen el terme de les terres de Pradell fins a baix de la riera que davalla de l'Argentera.

«Partida la Churibia» (*Amill. 1945*).

Xurivia, el barranc de la [tu βə'raŋ də tə tʃuri'viə] o [tʃiri'viə]
És el *barranc d'en Seula*.
V. t. *Seula, el barranc d'en*.

Xurivia, la font de la [tə 'fɔŋ də tə tʃuri'viə] o [tʃiri'viə]
A un dos-cents metres del mas homònim i una mica per sobre. La seva aigua omple una bassa força gran que rega la finca.

Xurivia, el mas de la [tu 'maz də tə tʃuri'viə] o [tʃiri'viə]
És una masada força gran de dues plantes i altres dependències on es tanca el bestiar. Situada gairebé al mig de la partida que li dóna el nom i una mica per sobre el barranc que la drena.

«Un sender que porta al mas de la Xuribia» (DCTE, p. 113).

Apèndixs

COGNOMS

*Adell, *Age, Aguiló, Aimamí, Alberic, *Albiol, *Alentorn, *Alió, *Anguera, Aragonès, *Ardèvol, *Assens, *Bages, *Balaguer, *Baldirà, *Barberà, Bartolí, *Bartomeu, *Baster, *Berard, *Bertran, *Besora, *Blai, *Bonaventura, Bondia, *Borata, *Bover, *Bricàs, *Brives, Cabrer, Calderó, Camarassa, Cardona, *Castell, Castellví, *Cavaller, *Cervera, *Codorniu, *Coma, *Comte, *Cortiella, Costa, *Dolça, Domènec, *Domingo, *Duran, *Eiron, *Espanyol, *Ferran, *Ferrer, Forcada, *Forner, *França, *Francesc, Francisco, *Freixes, *Fuster, *Garcia, *Galvaldà, *Gener, Gibert, Giménez, *Girona, Gràcia, Gras, Grinyó, Guasc, *Guerau, *Hortonedà, *Jaç, *Jansana, Jansen, *Juiol, *Just, Llaberia, *Llucià, *Luna, *Macip, *Manresa, Manzano, Marcó, *Martí, Martínez, Mas, Mediolagaray, *Messaguer, Mestre, *Miralles, *Miró, Modinos, Moia, *Molner, *Monet, Morales, *Morató, *Munter, Navarro, Nolla, *Nomdedeu, *Obac, Oliac, Oliver, Oller, Orive, Ortiz, *Pedreny, Pedrola, *Peirí, *Pellejà, *Piquer, *Pons, *Pruneres, Puig, Rabascall, *Rat, *Reig, *Remèdia, *Ripoll, Rius, *Roca, Rofes, *Roger, Roig, Ros, Rosselló, *Rovira, Sales, Salzenc, *Sanç, Sánchez, Sancho, Santgenís, Sedó, *Selva, *Semaler, *Sentís, Sierra, Siurana, *Sogranya, Sotorra, Tarragó, *Tarragonès, *Tegell, *Teixidor, *Tornera, *Tost, *Urgellès, Vidal, *Vila, Vilajoana, *Voltes.

NOMS DE CASA

«Alejandro», Amàlia, Arbolina, Argenterà, Besoret, Bondia, «Camilo», Carmeta, Carrascla, Cormessa, Cosme de l'Estanc, Damià de la Plaça, Damià Piquer, Escalet, Escarrotxer, Esperança, Esquix, Estevenet, Faiol, Faiu, Ferrer Nou, Ferret, Ferrerot, Forja, Francesc, Gargori, Hereuet, Hostaler, Jaume «Eusebio», Jaume Pedrellà, Joan de l'Anton, Joan Ignasi, Joan Sastre, Maep, Magí, Malena Masa,

«Mariano», Mariner, Melic, Mesquer, Miflor, Miquelet, Paies, Pasqual, Pasqual Tarragó, Pastora, Pastoret, Patró, Pau Pela, Pedret, Pedrola, Pela, Pelet, Pere Vidal, Pere Viudo, «Perfecto», Pericó, Peronet, Perpètua, Pinell, Piquer, Ponet, Potra, Pubill, «Puertas», Pujol, Quelo, Quico, Raimundeta, Ramon Pastisser, Ramon Rossenda, Ramonet, «Ramualdo», Rofes, Roig, Roquerol, Sedó, Senall, Simó, Sirot, Siurana, Sobrino, Sorreta, Tegell, Trillana, Vaitot, Vicari, Vicent, Vicent del Mas, Viuda, Xacó, Xarroc, Ximet.

PARTIDES DE TERRA

*coma de l'Algar, Avallaca, Baget, *figueral d'en Baldirà, Bancals, Baronies, *Barranc de les Roquetes, Barranc dels Masos, Barrancó, Cairals, *Camí dels Masos, Carrerada, Carretera d'Alcolea, *Clot, Coll de la Teixeta, Coll Negre, Colls, *Coma, *Comellar dels Freixes, Costa, *Costals, Drecera, *Era, Escomes, Espinalts, *Esplaneta, *de la Font, Fou, Freixes, Galaupes, Goret, Magran, Mas d'en Ros, Mas de l'Aguiló, *Masos de les Valls, Palleresa, *Pinar, Plana, Plana de la Vall, Planotet, Planots, *Pradals, Puigmarí, Quarts, Rotxuelles, Serra, Sort, *Sortanella, Teixos, *Valls, *Valls del Pou, Vilamanya, Xurivia.

COGNOMS DE LA BARONIA DE 1271 A 1310

Els noms amb el signe ⁺ pertanyen als manuals que van de l'any 1281 a l'any 1310.

D'Abella, Adar⁺, d'Age, d'Aguiló, Alaix⁺, Albiol, Alió, d'Almenara, Amigó, Amiguet, Anguera⁺, d'Anoya (Nolla), Aragonès, Arnald, Arnaldet, Arquer, Bages, Balaguer, Ballester, Bargalló, Baró, de Bartomeu, de Belunya (Belenyà), Benaiges, Berart, Bernat, Besora⁺, Bonanat⁺, Bondia, Bonet⁺, Boquera⁺, Borata, Borràs, Bou, Bouer, Bricas, Brives, Bru, Bufagranyes, Cabrer, Caçador, Calaf, de Cap de Bou, de Castellmuz, Cavaller, de Cleriana, Coma, de Conesa, Costanç⁺, Dalmau, Daroca, Descastell, Dolça, Domingo, Draper, Dreler, Eimeric, d'Erbolí, Ermegand⁺, Ermemir, Ermengol, Espanyol, Estalella⁺, Fabre, Falguera⁺, Falsset⁺, de Ferigola, Ferrer, Figueres, Foc-ences, de Font, Font-rubies, Forés, Forner, de França, Francesc, Fresc, Fuster, Gafarró, Gallicant, Garcia, Garí, Garrofer, Gassó⁺, Gavaldà, Gil, Girona⁺, de Goda, Gros, Guasc, Iut, Horta⁺, d'Hortonedà, Joan, Jover⁺, de Llaberia, Lloret, Llucià, de Manresa, de Marçà, Marco, Mariné, Marques⁺, Martí, del Mas, Mascarell⁺, Mestre⁺, Miquel, Miró, Molner, Monet, Moragues, Morató, de Nabruna, Narbonès, Navarra, Nebot⁺, Nom de Déu, Oliana⁺, Oliba⁺, Pages, Palau, Pallerès, de Pauses, Pedrolo, Pegueroles⁺, Peiró, Pellicer, Pons, Pruneres, de Puig, Puigjades⁺, Rabassa, Raedor⁺, Rat, Reig, Riadell, de Rifà, Ripoll, Riutorta, de Robert, Roger, Roig⁺, Rossell, Saborit, Sanou⁺, Sans, de Santceloni, de Santgenís, Saurina, Segarra, Selva, Semaler, Sibila⁺, Sogranya, Soler, Teixidor⁺, de Tello, de Tostonya, Traboset, Ubac, Valentí, Vidal, Vinyes.

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA

Títols publicats

- 1 Ramon AMIGÓ, *Siurana de Prades* (1995)
- 2 Cosme AGUILÓ, *La toponímia de la costa de Lluçmajor* (1996)
- 3 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Poboleda* (1998)
- 4 Josep RECASENS, *Blancafort, a partir dels noms passats i presents* (2000)
- 5 Jaume SABATÉ, *Onomàstica del poble i terme de la Vilella Alta* (2000)
- 6 Ramon AMIGÓ i Ramon PERE, *L'Albi i els seus noms* (2001)
- 7 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Colldejou* (2003)
- 8 Dolors CABRÉ i Josep VECIANA, *Onomàstica del terme municipal dels Garidells* (2003)
- 9 Ramon PERE, *Recull de noms de lloc i de persona de Vilanova de Prades* (2004)
- 10 Montserrat CAILÀ i Jean-Paul ESCUDERO, *Història dels noms de Reiners. Les arrels d'un poble del Vallespir* (2005)
- 11 Eugeni PEREA, *Onomàstica de Riudoms* (2006)
- 12 Ramon PERE, *Els noms del Vilosell i el seu terme municipal* (2006)
- 13 Albert TURULL, *La toponímia de les comarques de ponent. Un assaig d'interpretació tipològica* (2007)
- 14 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Duesaigües i el seu terme* (2008)

ISBN 978-84-7283-975-5

9 788472 839755